

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 16

ANDRA KAMMAREN

1963

19 april

Debatter m. m.

Fredagen den 19 april fm.

	Sid.
Svar på interpellation av fru Eriksson i Stockholm ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige	5
Svar på fråga av fru Ryding ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation av herr Elmwall ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror	25
Svar på interpellation av herr Lindström ang. samarbetet mellan Sverige och Norge på hästavelns område	31
Den samhälleliga lokaliseringpolitiken	34
Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade Skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften, m. m.	45
Helt kostnadsfri sjukvård, m. m.	48
Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkeskada	49
Tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar	53
Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Allmän översikt över beräkningen av väganlagen, m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader	55
Interpellation av herr Nelander ang. åtgärder i syfte att hindra ungdomar att införa sprit från utlandet	83

	Sid.
Fredagen den 19 april em.	
Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde (forts.):	
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar	84
Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar	86
Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar	88
Statens biltrafiknämnd: Avlöningar	88
Statens trafiksäkerhetsråd, m. m.	89
Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder	90
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar	98
Underskott å luftfartsfonden	101
Sänkning av pensionsåldern	102
Höjning av folkpensionerna, m. m.	109
Allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen	122
Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.	125
Ändring i lagen om val till riksdagen, m. m.	129
Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.	134
Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	139

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 19 april fm.

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 12, om den samhälleliga lokaliseringspolitik	34
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 12, om skärpning av vapenförordningens bestämmelser om rätt att inneha luftvapen, m. m.	36
— nr 13, ang. tillstånd för juridiska personer att inneha skjutvapen.	36
— nr 14, ang. lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgods	36
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 23, om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade	37
— nr 24, om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering, m. m.	45
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 48, om statens övertagande av kommunernas kostnader för förtidspensioneringen	45
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 25, om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften, m. m.	45
— nr 26, om helt kostnadsfri sjukvård, m. m.	48
— nr 27, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring, m. m.	49

	Sid.
— <i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 31, om ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada.....	49
— nr 35, om ändring i lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.....	53
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 12, om lagstiftning angående förbud mot hållande av bandhundar, m. m.....	53
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar.....	53
— nr 16, om utredning rörande samhällets PR-verksamhet.....	54
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 6, om ändring av 21 § riksdagsstadgan.....	55
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.....	55

Fredagen den 19 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde (forts.)....	84
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, om en översyn av lagstiftningen rörande barn utom äktenskap.....	102
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. reglering av priserna på fisk, m. m.....	102
— nr 7, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.....	102
— memorial nr 8, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.....	102
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 50, ang. uppförande av en atomkraftstation i Marviken.....	102
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 28, om sänkning av pensionsåldern..	102
— nr 29, om höjning av folkpensionerna, m. m.....	109
— nr 30, om en allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen.....	122
— nr 32, ang. inkomstprövningen vid tillämpningen av familjebidragsförordningen.....	125
— nr 33, om ändring i familjebidragsförordningen.....	125
— nr 34, om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.....	125
— nr 36, om statsbidrag till sjömans hemresa vid semester, m. m....	129
— nr 37, om utbyte i lagstiftningen av uttrycket »psykiskt efterblivna» mot »psykiskt utvecklingsstörda».....	129
— nr 38, om tillägg till livräntor åt pensionärer från Svenska tobaksmonopolet.....	129
— nr 39, ang. den öppna alkoholistvården, m. m.....	129
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. anmälningsskyldigheten i samband med rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader ...	129
— nr 15, ang. ändring i lagen om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län....	129
— nr 16, om trafiksignaler som kan uppfattas av färgblinda.....	129
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. ändring i lagen om val till riksdagen, m. m.....	129

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.	134
— nr 52, ang. avlösning av vissa pensionsförpliktelser i Enskilda järnvägarnes pensionskassa.....	134
— nr 53, om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.....	134
— nr 54, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.....	139

Fredagen den 19 april

Kl. 11.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare

Anhåller om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 22—27 april med anledning av utrikesresa.

Stockholm den 18 april 1963

Valter Kristenson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Erikssons i Stockholm interpellation angående möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Johansson lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat mig om vilka planer jag har på att i enlighet med tidigare av starkt intresse präglade uttalanden möjliggöra för docenten Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige.

Det är huvudsakligen i två hänseenden, som frågan om stöd åt docent Björklund aktualiserats för mig, nämligen dels i fråga om att bereda honom

ökade lokaler för sin forskning och dels beträffande det amerikanska kravet på en s. k. sponsor såsom villkor för fortsatta forskningsanslag åt honom. Innan jag går in på min befattning med dessa spörsmål, torde jag emellertid helt kort få teckna den bakgrund mot vilken jag haft att pröva frågan om statligt stöd åt Björklund.

Med immunologisk forskning förstås forskning rörande kroppens försvarsmekanismer mot tillförda främmande substanser, oavsett om dessa härstammar från abnormt växande eller eljest förändrade celler i den egna kroppen (tumörer av olika slag resp. s. k. autoimmunisering) eller tillförts kroppen utifrån i form av mikroorganismer eller allergiframkallande ämnen.

Immunologisk forskning har bedrivits vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL), alltsedan laboratoriet inrättades. Från laboratoriets sida har intresset därvid praktiskt taget enbart inriktats på den del av immunologien, som gäller kroppens försvar mot infektionssjukdomar.

Vid sidan av det immunologiska forskningsarbete, som sålunda bedrivits som ett led i SBL:s egen verksamhet, har Björklund, som innehar en tjänst som laborator vid SBL:s epidemiologiska avdelning, sedan mitten av 1950-talet bedrivit ett cancerimmunologiskt forskningsarbete inom laboratoriets lokaler. Den cancerimmunologiska forskningen är inriktad på att påvisa immunologiska skiljaktigheter mellan cancer-celler och normala celler och att söka utnyttja sådana skillnader som bas för framställning av sera och vaccinliknande immuniseringsmedel för behandling av cancer. För att helt kunna ägna sig åt denna forskning, som kommit

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

till stånd genom anslag från vetenskapliga fonder dels i Sverige (bl. a. Knut och Alice Wallenbergs stiftelse), dels i USA, har Björklund sedan flera år tillbaka varit tjänstledig från sin laboratorstjänst.

Vissa av Björklund under senare hälften av 1950-talet publicerade forskningsresultat blev allmänt uppmärksammade inte endast i Sverige utan även utomlands, framför allt i USA. Här hemma har dåvarande föreståndaren för SBL, framlidne professorn Gunnar Olin och professorn i virologi vid karolinska institutet Sven Gard tidigare förklarat sig tro på de grundidéer, på vilka Björklunds forskningsprogram vilar, medan andra ställt sig tvekanande eller helt avvisande och menat att Björklund ej tillräckligt dokumenterat sina forskningsresultat. När Björklund år 1961 i samarbete med en överläkare vid Eskilstuna lasarett och stödd av anslag från försäkringsbolagen Thule och Folksam påbörjade cancerimmunologiska försöksympningar på människor, uppstod en het och ganska affektbetonad debatt, varvid en så gott som enhällig svensk forskaropinion tog avstånd från ympningsförsöken under förmenande bl. a., att det av Björklund använda vaccinet kunde befaras ha skadliga biverkningar på normala, friska celler och att vaccinets oskadlighet borde dokumenterats genom djurförsök, innan det användes på människor.

I motioner till 1960 års riksdag (I: 101, II: 189) föreslogs inrättande av en personlig laboratur i immunologi för Björklund. Förslaget avstyrktes av statsutskottet (utl. nr 181), som inhämtat att karolinska institutets lärarkollegium i sina äskanden för budgetåret 1961/62 hemställt om inrättande vid institutet av en laboratur i immunologi utan någon speciell inriktning av ämnesrådet. Riksdagen avslag motionerna. Lä-

rarkollegiets förslag upptogs därefter i 1961 års statsverksproposition (VIII ht., s. 455). I enlighet härmed har av 1961 års riksdag inrättats en laboratur i immunologi vid karolinska institutet. Bland sökandena till laboraturen har lärarkollegiet vid institutet — efter sedvanligt sakkunnigförfarande — placerat Björklund i tredje förslagsrummet. Björklund har besvärat sig över placeringen. Universitetskanslern har ännu ej yttrat sig i tillsättningsärendet.

Lokalfrågan

Björklund disponerar för sin cancerimmunologiska forskning vissa utrymmen (ca 100 kvm) inom SBL, varjämte han för sin verksamhet replierar på laboratoriets serviceavdelningar (kemiska laboratoriet, djurstallar, verkstäder, centralförråd m. m.). De direkta kostnaderna har hittills huvudsakligen bestritts av de betydande anslag (ca 1,3 milj. sv. kr.), som Björklund erhållit från amerikanska forskningsfonder, men i viss utsträckning också av svenska bidrag från fonder och enskilda. Vissa direkta och indirekta kostnader, som under de senaste åren beräknats till totalt mellan 100 000 och 200 000 kronor per år, inklusive lokalkostnader, har burits av SBL.

I sitt i maj 1960 avgivna betänkande med förslag angående organisationen av den vid SBL bedrivna preparattillverkningen m. m., vilket redovisades för riksdagen i propositionen 1961:37 uttalade SBL-utredningen bl. a. följande angående lokalfrågan m. m. för den cancerimmunologiska forskningen.

Medel för cancerimmunologiforskningen är tillgängliga under ytterligare fyra år framåt. Verksamheten har emellertid numera nått en sådan omfattning, att de av SBL upplåtna lokalerna är otillräckliga med ett långsammare framåtskridande som följd. Nämnvärda ytterligare lokalutrymmen kan f. n. inte

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

avstås till cancerimmunologien, och även efter virusbyggnadens färdigställande blir möjligheterna att upplåta större lokaler mycket begränsade. Enär utredningen ej ansett sig kunna förorda att cancerimmunologiforskningen inlemmas i SBL:s organisation, kan utredningen ej föreslå någon lösning, som täcker dess lokalbehov. Utredningen vill emellertid starkt understryka, att en förläggning av en eventuell institution för cancerimmunologi till SBL:s område skulle medföra betydelsefulla fördelar för båda institutionerna.

När frågan om ökade lokaler för Björklund vid ungefär samma tidpunkt väcktes inför ecklesiastikministern och mig, var utgångspunkten för diskussionen, att Wallenbergsstiftelsen utlovat ett anslag av 150 000 kronor, varvid från vår sida ställdes i utsikt, att staten skulle kunna bidra med ett lika stort belopp.

I skrivelse den 20 oktober 1960 framlade styrelsen för SBL ett förslag till nybyggnad för Björklunds forskningsverksamhet på SBL:s område. Förslaget avsåg en byggnad i lättbetong med en bruttoyta av cirka 900 kvm. Byggnadskostnaden uppskattades av styrelsen till 850 000—900 000 kronor. Styrelsen anmälde, att Wallenbergsstiftelsen den 13 september 1960 beslutat anslå 150 000 kronor för ändamålet under förutsättning att resterande erforderligt belopp för byggnadens uppförande och drift erhöles från annat håll.

I utlåtande över SBL-styrelsens förslag fann byggnadsstyrelsen den av SBL uppskattade kostnaden alldeles för låg och beräknade den till icke mindre än cirka 1,5 miljoner kronor.

Efter underhandsöverläggningar i inrikesdepartementet med företrädare för byggnadsstyrelsen och laboratoriet m. fl., varvid en neddimensionering och förenkling av byggnaden diskuterades med sikte på att få ned kostnaderna väsentligt, återremitterades ärendet till

byggnadsstyrelsen i början av januari 1961.

Med skrivelse den 20 februari 1961 redovisade byggnadsstyrelsen ett nytt ritningsförslag grundat på ett program som Björklund låtit upprätta och vilket — »med den utformning docent Björklund ansåg sig kunna godkänna» — beräknades kosta cirka 1 250 000 kronor. Byggnaden föreslogs utförd i två plan, varav det undre huvudsakligen upptog förråd och reservutrymmen.

Efter samtal mellan ecklesiastikministern, mig och representanter för Wallenbergsstiftelsen meddelade denna vid samma tid i skrivelse till mig, att stiftelsen var villig att bidra med halva beloppet upp till en totalkostnad av 700 000 kr. för hela den byggnad, vartill stiftelsen tidigare anslagit 150 000 kronor.

Genom beslut den 10 mars 1961 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att — med beaktande av vad som anförts i en vid beslutet fogad departementspromemoria — utföra projektering samt verkställa kostnadsberäkning för en laboratoriebyggnad för immunologisk forskning å SBL:s område.

Enligt departementspromemorian skulle de i ärendet föreliggande ritningsförslagen i fråga om byggnadens allmänna utformning och dimensionering omprövas i syfte att förbilliga projektet. I samband med erforderlig överarbetning av lokalprogrammet borde lokaler för sådana ändamål (bl. a. vissa servicefunktioner), som utan olägenhet kunde utföras av SBL, utgå. Totalkostnaden för nybyggnaden förutsattes kunna hållas inom en kostnadsram av högst 700 000—800 000 kronor.

Beslutet väckte kritik från Björklunds sida. Dels gjorde han gällande, att den angivna kostnadsramen inte medgav att han fick mycket större utrymmen än dem han f. n. disponerar. Dels ansåg han det team-work, som hans forskningsarbete kräver, inte kunna be-

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

drivas effektivt vid den utformning av lokalerna som en »nedbantning» av projektet skulle medföra.

Efter underhandsöverläggningar i inrikesdepartementet i slutet av april med Björklund och representanter för berörda myndigheter angavs i en ny departementspromemoria den 4 maj 1961 vissa delvis ändrade riktlinjer att tjäna till ledning vid det fortsatta projekteringsarbetet. I huvudsak innebar dessa riktlinjer, att det lokalprogram, som låg till grund för byggnadsstyrelsens förslag den 20 februari 1961, godtogs i princip men att vissa oinredda, för framtiden disponibla utrymmen i källarplanet skulle försvinna, varigenom byggnadens totalvolym minskade betydligt i förhållande till det tidigare skisserade förslaget. Någon maximikostnad angavs inte, men som utgångspunkt för ställningstagandena i departementspromemorian låg en under hand från byggnadsstyrelsen lämnad uppgift, att kostnaderna torde komma att ligga vid omkring 1 milj. kronor.

Med skrivelse den 4 december 1961 överlämnade byggnadsstyrelsen huvudritningar till den efter angivna riktlinjer färdigprojekterade laboratoriebyggnaden. Förslaget avsåg en källarlös tvåplansbyggnad om cirka 19 × 24 m, som kostnadsberäknades till 1 450 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1961.

I anslutning till byggnadsstyrelsens förslag ingav Björklund i december 1961 till inrikesdepartementet en förteckning över inventarier och utrustning till nybyggnaden för tillhoppa 362 140 kronor med hemställan, att frågan om medelstildelning för denna utrustning skulle tagas upp till prövning i samband med Kungl. Maj:ts behandling av byggnadsfrågan.

De sammanlagda anspråken från Björklunds sida hade sålunda ökat från de av mig ursprungligen diskuterade 300 000 kronorna till mer än 1,8 milj. kronor, vartill skulle komma ytterligare

drift- och personalkostnader m. m. Av byggnadskostnaderna hade Wallenbergsstiftelsen som nämnts åtagit sig att svara för 350 000 kronor.

Frågan om »sponsorship» för Björklund

I en till mig ställd skrivelse den 26 mars 1962 uttalade chefen för National Cancer Institute (NCI) i USA — som under National Advisory Cancer Council närmast svarat för tilldelningen av amerikanska forskningsanslag till Björklund — dr. K. M. Endicott, att hos de berörda amerikanska organen uppstått tvekan om vilken ställning det av Björklund ledda »Immunologiska forskningslaboratoriet» intog i förhållande till SBL, Radiumhemmet och andra svenska myndigheter. Han förutsatte att de ympningsförsök som Björklund påbörjat företogs under överinseende av en »stor, väletablerad organisation, som inom sig inrymmer lämpliga kontroller och hinder för att säkerställa att den individuella forskaren icke av sin entusiasm ledes att företaga experiment som kan vara okloka». Likväl hade the National Advisory Cancer Council nu rekommenderat att vidare stöd icke skulle lämnas Björklund förrän han funnit lämpligt »sponsorship» (d. v. s. någon som hade överinseende över och ansvar för hur forskningsanslagen användes) samt Rådet hade fått tillfälle att granska en fortlöpande rapport och Björklunds planer för framtida undersökningar. Brevet slutade med en hemställan om hjälp för att kunna bedöma förhållandet mellan Immunologiska forskningslaboratoriet och inrikesdepartementet.

Till svar härpå meddelades i en skrivelse från inrikesdepartementet den 24 maj 1962, att Björklund och hans medhjälpare alltifrån starten av ifrågavarande verksamhet intagit en självständig ställning i förhållande till berörda statliga myndigheter. Då verksamheten så småningom till största delen kommit

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

att finansieras med anslag från amerikanskt håll, hade det inte blivit aktuellt att lämna anslag från svenska statens sida, varför någon närmare reglering av verksamheten ej satts i fråga från statligt håll. Från statens sida hade »Immunologiska forskningslaboratoriet», vilket var en av Björklund använd benämning på den arbetsenhet, som han och hans medhjälpare utgjorde, erhållit stöd främst på det sättet att laboratoriet utan kostnad fått disponera lokaler och nyttigheter hos SBL. I skrivelsen erinrades om att Björklund utfört vissa kliniska experiment vid Radiumhemmet i samarbete med läkarna där och att professor Hultberg vid Radiumhemmet också handhade administrationen av de amerikanska forskningsanslag som tilldelats Björklund. Slutligen framhölls i skrivelsen att frågan om Björklunds ställning i förhållande till SBL och andra statliga myndigheter kommit i ett annat läge på grund av förslaget att av statsmedel uppföra en nybyggnad på SBL:s område för hans forskningsarbete. Vid ett realiserande av förslaget aktualiserades en fastare statlig reglering av verksamheten, varvid avsågs att forskningsarbetet skulle ställas direkt under svensk statlig myndighets, eventuellt SBL:s, tillsyn och ansvar.

I skrivelse till inrikesdepartementet den 27 juni 1962 konstaterade dr. Endicott, att de lämnade upplysningarna visade att Immunologiska forskningslaboratoriet inte var en »officiell eller legal organisation, ledd av en legalt eller på annat sätt konstituerad styrelse eller annan ansvarig myndighet». Som en konsekvens av de sålunda erhållna upplysningarna fastslogs, att NCI icke skulle komma att lämna fortsatt stöd till förevarande projekt förrän och såvida icke detta kunde ske genom en i vederbörlig ordning konstituerad »sponsoring organization», som kunde tillförsäkra vetenskapligt ansvar för den

1* — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 16*

forskning som understöddes med det amerikanska anslaget och finansiellt ansvar för förbrukningen av anslagsmedlen. Det löpande anslaget hade medgivits fortsätta till sin normala slutdag den 31 augusti 1962 för att den tidigare skrivelsen från dr. Endicott skulle hinna besvaras och för att Björklund skulle få tid att utverka »sponsorship» av en godtagbar organisation. Härom hade Björklund underrättats muntligen vid besök i mars 1962 samt brevlades i slutet av samma månad och änyo den 19 april. Med hänsyn till vad som nu antytts om att Björklunds arbete torde komma att ställas under »sponsorship» av en statlig myndighet, eventuellt SBL, medgavs att anslaget alltså fick disponeras till den 31 augusti 1962. Om ansökan av en godtagbar sponsororganisation angående fortsatt stöd åt Björklunds forskningsarbete ej gjorts före nämnda dag, skulle anslaget då upphöra och åtgärder vidtagas rörande dispositionen av all utrustning m. m., som anskaffats från anslaget.

I svarsskrivelse den 11 juli 1962 från inrikesdepartementet erinrades om att Björklunds ställning i förhållande till de svenska myndigheterna var föremål för övervägande i samband med förslaget om nybyggnad för hans verksamhet. Givetvis utgjorde dock genomförandet av detta förslag icke något villkor för att utse en sponsor för honom redan nu. I själva verket förklarade sig departementet under föreliggande omständigheter berett att vidtaga omedelbara åtgärder för att lösa detta problem och utse en lämplig myndighet för vetenskaplig kontroll av hans arbete och administrativt ansvar för användningen av de anslag, som man hoppades skulle beviljas även framdeles. Avsikten vore att knyta detta »sponsorship» till SBL. Det hade emellertid ännu icke varit möjligt att förbereda ett regeringsbeslut i frågan, och det kunde komma att dröja någon tid, innan ett

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

formellt beslut kunde fattas och nödvändiga arrangemang vidtagas. Under mellantiden föreslogs att professor Hultberg fick fortsätta att förvalta anslagsmedlen på samma sätt som tidigare.

Då något svar på denna skrivelse ej erhållits ännu i slutet av september, anfördes i en ny skrivelse från departementet den 28 september 1962 till dr. Endicott, att man nu från inrikesdepartementets sida var beredd att genomföra planerna på att utse SBL till »sponsor» men att man avvaktade den amerikanska reaktionen på detta förslag som en basis för fortsatt stöd åt Björklund.

I en den 15 oktober 1962 dagtecknad skrivelse till inrikesdepartementet anförde härefter dr. Endicott bl. a. följande.

Vid ett sammanträde nyligen uttalade National Advisory Cancer Council besvikelse över att Björklund inte hade reagerat adekvat på NCI:s muntliga och skriftliga begäran i mars och ånyo i april om en fullständig rapport över hans verksamhet, innefattande kliniska försök med ett »vaccin», och på uppmaningen att översända en ansökan om fortsatt anslag »sponsored» av en lämplig lagligt auktoriserad organisation. Man ansåg att den muntliga och skriftliga uppmaningen hade givits i tid för att dessa dokument skulle kunnat vara utarbetade till den 20 maj 1962, så att de kunnat behandlas och åtgärder vidtagas vid rådets möte i juni. På så sätt skulle ett definitivt beslut ha kunnat göras 2 månader innan det då löpande anslaget skulle upphöra den 31 augusti 1962.

Olyckligtvis kom Björklunds rapport varken den 20 maj eller den 31 augusti 1962. Den tid förgick alltså då vi administrativt kunde utsträcka giltighetstiden för anslaget. Följaktligen upphörde anslaget den 31 augusti 1962 och inga utgifter kan göras från detta anslag

efter detta datum. Vi fick emellertid icke förrän den 4 september genom Björklunds brev av den 29 augusti reda på att han verkligen avsåg att lämna in den rapport vi begärt mycket tidigare. Vid den tiden var det för sent att vidtaga administrativa åtgärder och vi måste avvakta ett särskilt möte med rådet i slutet av september.

Trots intrycket att doktor Björklund inte samarbetat helt och fullt då det gällt våra försök att finna en utväg att säkra stödet för hans forskning under den tid hela hans vetenskapliga verksamhet i detalj genomgicks, rekommenderade rådet att, om en fullständig rapport erhålles och befinnes acceptabel vid preliminär genomgång och om en ansökan å Björklunds vägnar inlämnas av en tillfredsställande »sponsor»-organisation, så kunde ett tillfälligt anslag beviljas, medan rapporten och ansökningsen blir grundligt genomgångna. Ett sådant anslag avsågs av rådet täcka utgifter som uppkommit mellan 31 augusti 1962 och det tidigaste sannolika datum då den slutliga granskningen kan vara färdig. Detta senare datum tänkte man skulle bli den 30 november 1962. Ett sådant anslag skulle icke överstiga de icke förbrukade medlen på anslaget vid den tid det upphörde, den 31 augusti 1962.

Om rapporten och ansökan icke kommer i tid för att tillåta att en tillfredsställande granskning blir slutförd vid rådets möte den 19—20—21 november 1962, kan rådet vara villigt att överväga ytterligare tillfälligt stöd till dess granskningen kan bli tillfredsställande avslutad. Detta innebär emellertid icke någon förbindelse från Public Health Service att bevilja sådant ytterligare tillfälligt stöd; det är blott och bart ett konstaterande att rådet kan vara villigt att överväga ytterligare tillfälligt stöd. Det forskningsprojekt för vilket anslag begärts skall doktor Björklund redogöra för. Budgeten skall göras upp ge-

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

mensamt av Björklund och de administrativa tjänstemännen hos den institution som söker anslaget. Vid uppgörandet av ansökningen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt flera punkter av vilka några nu är något annorlunda än de har varit under tidigare år.

Härefter följde en detaljerad redogörelse för olika villkor som gällde för användningen av anslag från NCI. Bl. a. framhölls att anslag må användas endast för ändamål som angivits i ansökan eller senare godkänts av chefen för NCI. Härvidlag syntes »missförstånd» ha uppstått, enär man fått det intrycket att Björklund använt personal, förbrukningsartiklar och utrustning, som beviljats genom anslag från NCI, för framställning av det »vaccin» som använts vid de kliniska försöken i Eskilstuna, ehuru anslaget icke avsetts för sådant ändamål.

Vid skrivelsen fanns fogade ansökningsformulär m. m., som Björklund respektive »sponsor-myndigheten» hade att fylla i och insända till NCI.

Under hösten 1962 hade Björklund vid flera tillfällen, bl. a. vid besök hos mig, förklarat, att han motsatte sig att SBL utsågs till »sponsor» för hans forskning, och föreslagit att i stället karolinska institutet skulle erhålla detta uppdrag.

Sedan jag under hand inhämtat att institutet möjligen under vissa förutsättningar skulle vara berett härtill, hemställde jag i skrivelse den 2 november 1962 till lärarkollegiet om besked så snart som möjligt, huruvida institutet ville ställa sig som sponsor för Björklund och därvid påtaga sig ansvaret för fullgörandet av de förpliktelser, som från amerikansk sida krävdes för att Björklund skulle kunna komma i åtnjutande av fortsatta anslag till sin forskning.

Samtidigt hemställde jag i skrivelse till styrelsen för SBL, att styrelsen ville i samråd med Björklund, utan att lä-

rarkollegiets beslut avvaktades, vidtaga erforderliga åtgärder för att de av dr Endicott överlämnade ansökningsformulären m. m. så skyndsamt som möjligt ifylldes och insändes till NCI. En redogörelse för sin dittills bedrivna forskningsverksamhet hade Björklund själv översänt till NCI de sista dagarna i oktober.

Till besvarande av min förfrågan anförde lärarkollegiet vid karolinska institutet i skrivelse den 15 november 1962 bl. a. att institutet som sådant kan uppträda som sponsor endast för en vetenskaplig verksamhet som bedrivs inom institutet tillhörig institution. Lärarkollegiet ansåg sålunda, att institutet ej kunde åtaga sig »sponsorship» för en ansökan till NCI om anslag för ett forskningsarbete som Björklund avsåg att bedriva vid SBL.

Med anledning av vad sålunda förekommit och under återopande av att Björklunds forskning f. n. bedrivs inom lokaler och delvis med nyttigheter, som SBL ställt till hans förfogande, hemställde jag i skrivelse till styrelsen för SBL den 16 november 1962, att styrelsen ville påtaga sig sponsorship för Björklunds forskning och därvid i samråd med Björklund fullgöra de uppgifter som krävdes för att hans forskning skulle kunna komma i åtnjutande av fortsatt amerikanskt stöd.

Vid besök i inrikesdepartementet i mitten av november 1962 av representanter för National Institutes of Health i USA och amerikanska ambassaden i Stockholm klarlades muntligen de amerikanska myndigheternas ståndpunkt i Björklund-frågan. Sammanfattningsvis innebar denna att en ansökan om forskningsanslag åt Björklund skulle komma att upptagas till prövning i vanlig ordning som ett nytt ärende och att ett beslut i ärendet kunde komma att fattas tidigast sommaren 1963.

Detta bekräftades i ett brev från dr Endicott den 29 november 1962, vari

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

tillades att, om Björklund under melantiden skulle erhålla stöd, han finge söka detta på annat håll.

Efter mitten av november har överläggningar skett mellan företrädare för SBL och Björklund i syfte att få till stånd en reglering av dennes ställning i förhållande till SBL och villkoren för att SBL skall åtaga sig »sponsorship» för hans forskning. Till grund för överläggningarna har legat en av byråchefen S. E. Holmqvist på SBL:s uppdrag utarbetad PM, vari dessa villkor preciserats. I skrivelse till styrelsen för SBL den 31 januari 1963 har Björklund ställt vissa motförslag och förmenat, att SBL:s villkor inte står i samklang med de vid våra universitet hävdvunna principerna för forskningens frihet. I avbidan på att en överenskommelse skall kunna träffas har ansökningshandlingarna till NCI icke insänts.

I skrivelse till mig den 8 mars 1963 har styrelsen för SBL lämnat en redogörelse för sina hittillsvarande relationer till Björklund. Styrelsen har därvid till en början uppehållit sig vid de villkor, som gäller för amerikanska anslag till medicinsk forskning utanför USA, och den precisering av dessa villkor, som kan utläsas ur dr Endicotts brev av den 15 oktober 1962. Styrelsen förklarar sig icke kunna påtaga sig sponsorship för Björklunds verksamhet för så vitt icke tillfredsställande garantier föreligger för att de av NCI påtalade missförstånden och svårigheterna för framtiden kan undvikas och de uppställda fordringarna med säkerhet kan uppfyllas. Styrelsen betonar i detta sammanhang, att NCI givetvis icke har uppställt särskilda villkor för Björklund, utan att för honom gäller samma villkor som för andra vetenskapsmän, som får anslag från National Institutes of Health. — Styrelsen behandlar där efter bakgrunden till den nuvarande situationen i fråga om Björklunds verksamhet. Därvid framhålles att Björk-

lund haft en helt fristående ställning gentemot SBL men ändock, både i Sverige och utomlands, av både lekmän och fackmän, uppenbarligen betraktats såsom tillhörande SBL. Detta sistnämnda förhållande har enligt styrelsen i vissa sammanhang skapat en ohållbar situation. I samband med den omfattande publiciteten kring de kliniska försöken med ett cancervaccin, vilka Björklund startade i slutet av år 1961, fann SBL det sålunda nödvändigt att ta avstånd från dessa försök. Anledningen härtill var, att SBL, efter konsultation av tillgänglig sakkunskap i landet, icke fann försök på människa berättigade, bl. a. på grund av att risker för de ympade eventuellt kunde vara förenade med försöken och att de kunde uppfattas såsom stödda eller i varje fall sanktionerade av SBL. I en särskild rapport av den 14 april 1962 till generaldirektören för WHO har också WHO:s expertgrupp i immunologi uttalat samma uppfattning som SBL beträffande cancervaccinationsförsök på människa på forskningens nuvarande stadium. Styrelsen hävdar att dess situation i förhållande till Björklund undan för undan utvecklats därhän att det vid SBL numera försiggår en verksamhet som styrelsen praktiskt taget icke har någon kännedom om, än mindre insyn i och som i betydande utsträckning engagerar SBL:s resurser och kan skada tilliten till laboratoriets produkter och tjänster. Mot den sålunda tecknade bakgrunden lämnar styrelsen en tämligen utförlig redogörelse för de överläggningar som förts mellan representanter för styrelsen och Björklund i sponsorshipsfrågan och de villkor styrelsen uppställt för att kunna ställa sig som sponsor. Med anledning av att Björklund gjort gällande, att styrelsens villkor avviker från den praxis, som tillämpas vid karolinska institutet för motsvarande forskningsanslag, erinrar styrelsen om att karolinska institutet

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

består av ett stort antal gentemot varandra fristående institutioner, medan SBL däremot utgör en enda organisatorisk enhet. SBL bör därför i detta sammanhang betraktas på samma sätt som en av karolinska institutets institutioner. Enligt styrelsens uppfattning föreligger ingen skillnad mellan den praxis som tillämpas vid karolinska institutets olika institutioner och de villkor, som föreslagits av SBL. — Avslutningsvis anför styrelsen, att SBL ursprungligen ställde stora förhoppningar på Björklunds forskningsarbete. De preliminära resultaten föreföll lovande och uppslagen värda att fullföljas. Styrelsen har också från början och senare under flera år stött Björklunds verksamhet. Undan för undan har emellertid Björklunds forskning utsatts för en allt kraftigare kritik både i Sverige och utomlands. Denna är i dag av en sådan bredd och styrka att styrelsen inte kan undgå att ta intryck av den. Björklund har enligt styrelsen blivit alltmer isolerad från de svenska vetenskapsmännen inom facket både vid och utanför SBL. Samtidigt har stora svårigheter uppstått i samarbetet mellan å ena sidan såväl NCI som SBL, och andra vetenskapliga institutioner i landet och å andra sidan Björklund.

Då styrelsen, trots dessa svårigheter ändock förklarar sig villig att åtaga sig sponsorship för Björklunds verksamhet, förklaras detta ske med hänsyn till att det ur vetenskaplig synpunkt är viktigt att det så långt som möjligt blir klarlagt i vilken mån de hittills framlagda rönen är hållbara. Styrelsen deklarerar emellertid, att förutsättningen för att SBL skall kunna vara sponsor för Björklund är, att han samtycker till de av styrelsen uppställda villkoren och för framtiden ställer sig lojal mot SBL.

Som framgått av den tämligen utförliga redogörelse jag nu lämnat liksom uttalanden jag gjort i olika samman-

hang i denna fråga, har jag för min del ställt mig positiv till att genom statlig medverkan försöka bereda Björklund möjligheter att fortsätta sin forskning i för ändamålet bättre lämpade lokaler än dem han nu har tillgång till. Jag har också försökt medverka till att undanröja de hinder och svårigheter, som mött för att Björklund skulle komma i åtnjutande av fortsatt amerikanskt stöd för sin forskningsverksamhet, och att de villkor härför som uppställts från amerikansk sida skall kunna uppfyllas. Emellertid har onekligen på sistone åtskilligt inträffat som ställt frågan om statligt stöd åt Björklund i ett annat läge än när denna fråga först väcktes hos mig.

När det gäller den rent kostnadsmissiga sidan av lokalfrågan står sålunda, mot den ursprungligen förutsatta statliga insaten på omkring 150 000 kr, enligt det senaste förslaget, inklusive utrustning, en totalkostnad av drygt 1 800 000 kr. efter prisläget den 1 juli 1961, varav på staten skulle falla inemot 1 500 000 kr.

Vidare är att märka att den nyinrättade laboraturen i immunologi vid karolinska institutet ännu ej tillsatts. Skulle annan sökande än Björklund utnämnas, torde den nye laboratorn med väl så stort fog som Björklund kunna resa anspråk på att få sin lokalfråga löst. Universitetskanslerns förslag vid laboraturens inrättande att laboratorn skulle beredas arbetsplats inom institutionen för virusforskning, torde i dagens läge framstå som en blott temporär lösning. Då sålunda lokalfrågan för laboratorn i immunologi kan komma att aktualiseras framledes, förefaller det rationellt att i detta sammanhang pröva även Björklunds lokalproblem. Genom gemensamt utnyttjande av bl. a. serviceutrymmen torde kostnadsbesparingar bli möjliga.

Skulle å andra sidan Björklund utnämnas på laboraturen, kan en mera

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

generell lösning av lokalfrågan böra övervägas än enligt det föreliggande, för Björklunds nuvarande forskning speciellt tillrättalagda byggnadsförslaget.

Viktigt är också att konstatera att det i dagens läge framstår som ytterst osäkert om amerikanska forskningsanslag över huvud taget kommer att tilldelas Björklund i fortsättningen. Detta intryck förstärktes vid de samtal, som förekom under hösten 1962 vid besök i inrikesdepartementet av företrädare för National Institutes of Health. Härvid framgick att till amerikanernas tveksamhet bidragit ej endast att Björklund försummat att i tid avge begärda rapporter m. m. rörande sin forskningsverksamhet och att de känt sig vilseledda rörande Björklunds ställning i förhållande till SBL och andra statliga institutioner. Deras tveksamhet bottnade även i den starka kritiken mot de av Björklund igångsatta immuniseringsförsöken på friska människor, vilka yppats icke blott från svenska forskare, bland vilka flera åtnjuter mycket gott internationellt anseende, utan även i den rapport som våren 1962 överlämnades till generaldirektören för WHO, av en inom WHO verksam vetenskaplig grupp för allmän och tillämpad immunologisk forskning. I rapporten framhålls att vid vaccinering »risker för autoimmunisering, stimulering av potentiellt maligna celler och överförande av möjliga tumörvirusarter inte för närvarande kan uteslutas och de risker som tas av friska frivilliga inte kan fastställas på något tillförlitligt sätt.»

Vilka möjligheter som kommer att stå Björklund till buds att från privata källor finansiera sin forskning på längre sikt om det amerikanska stödet uteblir, kan jag för dagen inte uttala mig om. Enligt uppgift har förlagshuset Bonnier numera tillsammans med en stor amerikansk läkemedelsfirma tillförsäkrat honom ekonomiskt stöd. I den mån han

för sin fortsatta forskning blir beroende av anslag utöver de medel, som tilldelats eller framdeles må komma att beviljas honom ur amerikanska eller svenska forskningsanslag, torde han — i likhet med alla andra forskare — få hänvisas att i vanlig ordning ansöka härom hos medicinska forskningsrådet, cancerfonden eller andra dylika organ.

Innan sålunda klarhet vunnits om vilka ekonomiska förutsättningar som föreligger för Björklunds fortsatta forskningsarbete och innan laboraturen i immunologi tillsatts, finner jag det vanskligt att taga slutlig ställning till frågan om att uppföra nya lokaler för ändamålet.

Vidare anförde:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för den femtonsidiga stencilerade beskrivningen — som även utdelats i en förkortad version — av docent Björklunds via dolorosa i otillräckliga lokaler och under besvärliga villkor fram till intressanta forskningsresultat.

Slutsatsen för statsrådets del kanske verkar augurisk och svår att tolka. Jag har för min del ansett att den innebär att man räknar med en slutgiltig förankring i en tjänst som gör det möjligt att även naturligt få lokalfrågan ordnad. Man tycks också räkna med att det skall finnas möjligheter att erhålla forskningspengar även från amerikanskt håll.

Tyvärre måste jag komplettera den beskrivningen, som verkade att vara så utförlig och som naturligtvis måste vara omfattande, därest alla etapper på den mycket långa väg som har vandrats skall redovisas och om man skall redogöra för papperens väg. Besluten har inte tillkommit så snabbt; i det fallet befinner vi oss i ungefär samma situa-

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

tion som då vi först tog upp frågan i riksdagen. Men »pappersvägen» är som sagt mycket lång. Skall man få fram hela sanningen, räcker det dock inte med att studera i svaret åberopade papper, det fordras en komplettering. Också den kommer att bli lång. Den s. k. bakgrunden, som statsrådet kallade det, är ofullständigt tecknad, vilket kan vara förklarligt. Jag skall nu i mina kommentarer följa interpellationssvaret — med en naturlig risk för att bli långrandig.

På sidan 2 i interpellationssvaret redogör statsrådet för hur Björklunds resultat från mitten av 1950-talet väckt uppmärksamhet. Det uttryckes så att professorerna Olin och Gard trodde på arbetet. Jag skulle vilja använda ett annat ord än tro och säga att de med egna experiment bekräftat den specifika effekten på cancerceller av serum. Det har meddelats i en tjänsteskrivelse 1958 till karolinska institutets lärarkollegium. I denna skrivelse betecknades docent Björklunds bevisföring som »fullständigt bindande». Gard och Malmgren liksom Olin förklarade också 1960 i ett sakkunnigutlåtande till karolinska institutet att Björklunds rön bekräftats i USA och i Sverige samt att överensstämmande resultat även hade rapporterats från Ryssland. Det är alltså inte bara ett par professorer som trodde någonting utan de har haft god grund för att stödja doktor Björklunds forskning.

Det står vidare att det uppstod »en het och ganska affektbetonad debatt», varvid »en enhällig svensk forskaropinion tog avstånd» från de ympningsförsök som utförts i samarbete med en överläkare i Eskilstuna. Man kunde mycket väl ha angett dennes namn och lämnat någon upplysning om honom. Det rör sig ju inte om vilken kvacksalvare som helst utan om en vetenskapligt väl meriterad läkare, nämligen docenten Rolf Lundström som är epidemiolog och sålunda inte alls någon tvi-

velaktig person. Något sådant påstår naturligtvis inte statsrådet heller, men av en händelse har namnet på vederbörande inte nämnts.

Det borde kanske också ha nämnts att den som *tillstyrkt* ifrågavarande vaccinationsförsök är medicinalstyrelsens chef, generaldirektör Engel. Tillstyrkandet lämnades skriftligt till de två försäkringskoncernerna Thule och Folksam, vilka ekonomiskt stödde försöken. Beslutet har alltså inte alls fattats på några lösa boliner, och såvitt jag vet har generaldirektör Engel inte tagit tillbaka tillstyrkandet. Man kan förmoda, att de båda försäkringsföretagen förhört sig med professorerna Olin och Gard och fått deras positiva omdöme beträffande en vaccination av detta slag. Jag är övertygad om att de i så fall inte avgivit sitt omdöme lättvindigt utan haft skäl tro att det är vetenskapligt riktigt och rätt att utföra försöken.

Det hade kanske också varit lämpligt att i svaret meddela att den affektbetonade debatten — visst minns vi att den var affektbetonad — till upphov hade beskyllningen att vaccinationen av människor innebar stora risker, dödsrisker t. o. m. Det borde ha sagts att något belägg för detta påstående inte framlagts — eller kanske det var detta statsrådet ville antyda med beteckningen »affektbetonad debatt».

Den läkare i Eskilstuna som vaccinerat över hundra personer har, såvitt jag kunnat inhämta, inte funnit några sådana negativa verkningar eller omedelbart följande besvär av vaccinationen, som angavs i nämnda debatt. Ingen vet ännu något bestämt om de följder vaccinationen kan ha. Säkerligen vill inte heller docent Lundström göra gällande att han vet vad vaccinationen kommer att ge för resultat. Hittills har emellertid försökspersonerna inte svikit, utan de har lovat att även i fortsättningen stå till förfogande, ty det har varit »stadiga gubbar», vilka inte låtit

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

sig skrämmas av affekter. Än finns det sålunda ingen anledning påstå att kritiken är befogad.

Vidare anföres, att de som opponerat mot vaccinationen har gjort det därför att de ansett att den borde ha föregåtts av försök både på människor och framför allt på djur. Men sådana djurförsök har gjorts i stor omfattning och man har gjort förberedande försök på sjuka människor i samarbete med professor Hultberg på Radiumhemmet. Professor Olin har haft uppsikt över de försöken också. Givetvis är det ingen som vill förringa de nu nämnda professorernas ansvarsmedvetenhet för patienterna.

Självklart har andra professorer rätt att anse försöken riskabla, men det bör anföras att deras uttalanden inte är bekräftade.

I den fortsatta redogörelsen nämns att en motion om personlig laboratur åt docent Björklund på statsutskottets avstyrkan avslogs av riksdagen. Det fanns många sympatier för att man skulle bevilja en personlig laboratur åt docent Björklund. Det bör kanske meddelas att förslaget inte avslogs därför att ifrågavarande person inte skulle ansetts lämplig, utan avslaget grundades på den principen — vilken jag för min del anser riktig — att tjänster skall sökas i konkurrens och att man inte i onödan skall besluta att en tjänst skall tillskapas åt den eller den.

I svaret påpekas också, att WHO — Världshälsoorganisationen — har avstyrkt vaccinationsförsöken vilket också några av de professorer som är intresserade av cancerforskningen i Sverige har gjort. Det bör då också påpekas att bakom dessa avstyrkanden står delvis samma personer, och det är naturligt att de framför samma uppfattning vare sig de företräder WHO eller uttalar sig här hemma.

Att mitt anförande är så långt och omständligt beror på att jag önskar, att

man i framtiden i riksdagsprotokollet icke bara skall finna omdömen som avgivits av dem som deltagit i den överhettade debatten på ena sidan.

Beträffande lokalfrågan vet alla, att man är efter år äskade pengar till ytterligare laboratorietrymmen i SBL. Man sköt frågan ifrån sig när den stora utredningen om SBL:s framtid pågick. Statsverkspropositionen anförde att utredningen borde inväntas — vilket i och för sig var riktigt. När frågan började bli offentlig genom att den togs upp i riksdagen var den inte ny.

Beträffande kostnaderna är det förståeligt att de lättare accepterades då de var relativt blygsamma till en början. Det senare förslaget, där byggnadsstyrelsen var inkopplad, kostade mera pengar, men även det accepterades ganska högt upp. Men sedan då förslag kom från doktor Björklund beträffande anslag till inventarier och inredning tycks regeringen ha hejdat sig. Det borde tillagts att äskandet kom efter ett samtal med departementet, som ville att hela projektet skulle bedömas samtidigt. Det var inte fråga om någon extra påspädning från en missnöjd person som till varje pris ville höja summan, utan en komplettering begärd av departementet.

Jag övergår nu till den del av svaret som gäller sponsorship. Egentligen vet jag inte vad »sponsorship» betyder men jag har tytt det så att det i det här fallet betyder en person som ansvarar för att de pengar, som överlämnas från det amerikanska cancerinstitutet till en forskare, används för de ändamål de är avsedda för. Jag lägger mig alltså om bord med ordet »sponsor». Ett av skälen till kraven på en sponsor var att det blivit klart, att dr Björklunds laboratorium inte var en självständig institution som enligt reglerna kunde ta emot anslag. Det anföres, att anslagsgivarna känt sig vilseledda av doktor Björklund beträffande hans ställning som självständig

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

forskare. Han skulle på ett oriktigt sätt ha sagt att han var föreståndare för ett immunologiskt laboratorium.

Men detta är en missuppfattning av statsrådet. Jag har mig nämligen bekant att statsrådet har fått ett brev från den åberopade doktor Endicott, där det just står: »I want to assure you that doctor Björklund did not mislead us.» Han försäkrade att Björklund inte hade misslett dem genom att utge sig för att ha en annan ställning än han i verkligheten hade. Det har vidare från det amerikanska cancerinstitutet försäkrats att rapporterna alltid inkommit från Björklund på exakt datum och att de ekonomiska rapporterna varit tillfredsställande. I fjol krävdes en vetenskaplig rapport, om vars längd och omfattning det rått olika uppfattningar. Doktor Björklund ansåg att han skulle ge en rapport som innefattade de tre årens forskning och att detta måste ta lång tid. Statsrådet fick uppfattningen att man krävde mycket mindre papper. På den punkten kan jag inte bedöma vad som är riktigt, men det finns som sagt en tidigare försäkran om att man varit nöjd med de årliga rapporterna och att man varit nöjd med redovisningen för medlens användning.

Det sägs i svaret, att bakteriologiska laboratoriet betonat att de amerikanska givarna inte krävde särskilda villkor för Björklund, utan ville lämna pengar på samma villkor som till andra forskare ute i världen. Det anmärkningsvärda är emellertid att såvitt jag har mig bekant — det är så många papper som har växlats att man lätt kan blanda samman dem — så har laboratoriet — SBL — för sin del önskat större insyn och kontroll över det som sker på immunologiska laboratoriet än för andra forskare för att åtaga sig sponsorskapet. Misstron finns alltså inte hos anslagsgivarna utan hos statens bakteriologiska laboratorium, som inte är en vetenskaplig institution i vanlig me-

ning. Denna inställning sammanhänger naturligtvis med föreståndarens uppfattning. Föreståndaren har rätt att ha vilken uppfattning han vill och att grunda den på de ting han anser vara av särskilt värde. Det är inget att säga om att han deklarerar sin bestämda uppfattning här.

På amerikanskt håll är man mycket angelägen om att en forskare skall ha frihet. Man vill inte råka ut för beskyllningen att dirigera den forskning man understöder, utan det är en viktig princip att det skall vara full frihet. Jag vet inte hur man i Amerika ställt sig till de ytterligare krav på kontroll som laboratoriet uppställt.

Jag ser nu att statssekreteraren överlämnar några papper till statsrådet. Statsrådet skall väl gendriva vad jag sagt, förstär jag.

Det ifrågasättes i av statsrådet återgivna skrivelser om namnet »Immunologiska laboratoriet» är riktigt. Det är emellertid det namn som den tidigare föreståndaren använde och som professor Gard använt när han talat om institutionen. Det har också förekommit i tjänsteskrivelser. Man bör alltså inte få uppfattningen — och det tror jag inte heller att statsrådet fått — att namnet använts för att orätmätigt skapa större förtroende för laboratoriet.

I en skrivelse till inrikesdepartementet — den som är relaterad i svaret här — antydes att »man har fått intrycket att Björklund använt personal, förbrukningsartiklar och utrustning, vartill anslag beviljats av cancerinstitutet i Amerika, för framställning av det vaccin som används vid de kliniska försöken i Eskilstuna, ehuru anslaget inte avsetts för sådant ändamål. Jag skulle vara glad om jag kunde få upplysning om huruvida det har visat sig att så är förhållandet. Jag har inte fått något besked som skulle kunna utvisa att denna antydning verkligen är riktig eller att cancerinstitutet kunnat konstatera att

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

det skett någon oriktig användning. En ren förmodan bör icke stå oemotsagd, om den inte är bekräftad.

I svaret står att Björklunds forskning undan för undan utsatts för allt kraftigare kritik både i Sverige och utomlands. Vi skall komma ihåg att det omdömet är gjort av kritikerna själva och de har naturligtvis rätt att fälla ett sådant omdöme. På andra håll har man dock haft en annan bedömning.

Till förmån för den motsatta uppfattningen kan man åberopa en lång rad namn och intyg. Det är forskare av olika digniteter, beträffande vilka vare sig jag eller statsrådet kan ha någon uppfattning om vad de är värda. Vi kan bara säga att det gäller t. ex. professorer eller forskare som har den eller den ställningen vid det eller det universitetet eller den eller den forskningsanstalten, vilka har ansett att de rön Björklund gjort bekräftats. De vaccinationsförsök han har gjort har man även försökt ta upp på andra håll. Det finns en lång rad uttalanden. Jag skulle kunna läsa upp en del av dem, och det kanske behövs för att belysa att det inte är så självklart att omdömet av kritikerna mot Björklund är det som helt behärskar uppfattningen inom olika vetenskapliga institutioner ute i världen.

Det finns t. ex. ett uttalande av professor Maurice Landy, chef för Hälsoinstitutet för immunologi i USA. Det uttalandet är skriftligt intaget i ett protokoll från en cancerkonferens i Helsingfors i somras. Han säger att Björklunds resultat har bekräftats. Alltså samma resultat, som den grupp forskare i Sverige som har fått yttra sig i frågan kritiserat, har han ansett vara bekräftade. En grupp forskare från Marquette University i Wisconsin, Abramoff, Saunders, Gasseling, har i Journal of The National cancer institute publicerat att man med samma teknik som Björklund använt uppnått samma resultat. Man hänvisar där till

Björklunds undersökningar. Sloan-Kettering-institutet för cancerforskning i New York med en rad forskare har meddelat att de kommit till samma resultat. Även en rysk forskare Zilber — vilken ställning han har kan jag inte bedöma, men han är ledamot av den ryska vetenskapsakademien — anser att de resultat som uppnåtts vid Björklunds laboratorium blivit bekräftade i Sovjet.

Omdömet av de svenska kritikerna delas alltså inte av världens forskare. Påståendet att Björklund skilt sig från kontakten med andra vetenskapliga institut ute i världen är oriktigt. Det förhåller sig tvärtom så att det är nästan en överbelastning av utländska medarbetare på detta lilla laboratorium. Under långa tider har inalles sex å åtta forskare tjänstgjort där. Det är dessutom en ständig ström av mera tillfälliga besökare från hela världen. Kontakten är sålunda ingalunda bruten utan snarare anmärkningsvärt stor.

Till slut sägs också, vilket jag finner vara intressant, att en stor läkemedelsfirma finansierar Björklunds forskning. Det skulle vara intressant att höra om firman lämnat den uppgiften eller om någon annan gjort det. Detta säger jag bara av nyfikenhet, ty det kan ju inte ha så stor betydelse för bedömningen av huruvida Björklund skall ha en plats inom en institution eller om han skall ha ett laboratorium.

Vidare sägs att Björklund får väl som andra söka forskningsbidrag — det har jag hört förut och det står också i svaret. Han får väl jämföras med andra. Det är då att märka att Björklund hittills inte haft någon lön från svenska staten. Han är inte särskilt gynnad, utan han har levat på bidrag från Amerika och de som nu kommit från en svensk finansiär, nämligen en medlem av familjen Bonnier.

Jag vet inte om Björklund, därest han skulle få ett anslag från cancerfonden

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

eller ett anslag från medicinska forskningsrådet, skulle kunna påräkna ett så stort anslag, att det skulle räcka till avlöning åt de fjorton personer som är anställda på hans laboratorium och dessutom räcka till att finansiera omkostnaderna. Om han inte har utsikt att få tillräckliga anslag, så blir han inte jämnställd med forskare i allmänhet, eftersom han inte har någon tjänst för vilken utgår lön — jag har åtminstone fått den bestämda uppfattningen att han inte har någon lön.

Den stora frågan är väl inte om Björklund är uppskattad av den eller den, om han händelsevis uttrycker sig så eller så, om han uppträder i TV på det eller det sättet. För mig är den väsentliga frågan, om hans forskning är av intresse, om hans forskning kan få möjligheter att drivas vidare. Det kan inte förnekas att Björklund under de år som gått med förhållande löften från statsråden — det har givits löften om blyxtaktioner för att bygga laboratorier, sponsorfrågan skulle ordnas hastigt när den kom på tal o. s. v. — har kunnat få den uppfattningen att »jag skall inte ge mig iväg från landet, ty jag har möjligheter att så småningom få det stöd jag behöver». Det är av den anledningen jag har frågat i dag. Jag har inte velat bråka med statsrådet Johansson eller med någon annan, ty det har jag mest ohägn av själv. Jag är vidare så betydelselös att statsrådet inte heller kan ha något intresse av att råka i krakel med mig.

Frågan är: Finns det möjligheter för denna forskning att få stöd — denna forskning som på många håll omfattas med stort förtroende, som inte fått besked från något håll om att den inte har utsikter att ge resultat? Man måste fortsätta att undersöka resultaten av den vaccination som börjats i Eskilstuna, om den skall bli av värde. För att kunna hålla ihop laboratoriet måste man ha någon garanti för att de människor,

som arbetat där som löshästar under alla dessa år, har möjlighet att i en framtid få en riktig tjänst. Annars måste de söka sig ut på annat håll för att få sin ställning säkrad. Det är detta som är det angelägna. Om man säger: »Nej, vi är inte beredda att låta dem fortsätta att arbeta», frågar jag: »Är man beredd att gäcka alla de förhoppningar som är fästade vid denna forskning?» Kan man säga: »Låt denna människa ge sig i väg från landet, han finner alltid någon utväg?» Jag tror inte att statsrådet Johansson resonerat så. Men han har inte sagt på vilket sätt han tänker få fram resultat av den välvilliga inställning, som han redovisar ha funnits hela tiden.

I den sista meningen i svaret står att innan klarhet vunnits om Björklunds ekonomiska villkor kan lokaler inte byggas. Betyder det att om statsrådet Johansson får veta att Björklund ärvt 15 miljoner eller 15 miljarder skulle saken vara klar, då kunde vi bygga ett laboratorium? Eller betyder det att om statsrådet visste att Björklund är utblottad och inte har någon finansiär alls är vi beredda att stödja honom? Det finns kanske en förklaring på meningen men den är svår att tyda. För mig framstår som det enda relevanta: Har han förmågan och finns det något värdefullt i den forskning han börjat? Om så är fallet spelar det väl ingen roll för svenska staten om han kan ställa finansiärer till förfogande eller om han är utblottad. Har jag missförstått meningen i svaret?

För att inte visa mig enbart otålig — jag har mest varit angelägen om att protokollet skulle bli kompletterat med andra uppgifter än dem som lämnats i svaret — vill jag säga att jag dock, när jag läste svaret, fick den känslan att man på regeringshåll inte har uppgivit tanken på att känna det som en förpliktelse att låta denna forskning såväl som annan få fortsätta. Det rör sig om

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

ett problem som många brottats med utan att kunna redovisa vare sig snabba resultat eller ge långa rapporter. Man trevar sig fram och gör nya försök. Meningen i svaret verkar vara att frågan skall lösas på något sätt. Kan jag få rätt i denna min tydning skall jag och många med mig vara lugna och nöjda. En forskningsgrupp bör inte »skippas» enbart av den anledningen att alla forskare inte tror på den. Motsättningen mellan forskare är ju ofta lika skarpa som motsättningen mellan präster. Den bör vi därför inte fästa oss så mycket vid. Det viktiga är att man inte tar på sitt samvete att strypa forskning, bara för att man inte är helt övertygad själv om att den går på rätt köl.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi skulle naturligtvis kunna föra en mycket långvarig debatt ut ifrån allt det material som finns till förfogande beträffande docent Björklunds lokalfrågor och forskningsanslagen. Våra skriftväxlingar och våra samtal med de amerikanska myndigheterna skulle erbjuda rikliga tillfällen härför, men det är väl ändå inte detta som är avgörande. Fru Nancy Eriksson har egentligen ställt den avgörande frågan: Vem skall kunna bedöma vad som är vetenskapligt berättigat eller inte; är det riksdagen, är det andra kammaren, är det regeringen eller är det de vetenskapliga forskningsråd som har inrättats för just dessa uppgifter? De vetenskapliga forskningsråden står under ledning och tillsyn av ecklesiastikministern, som varje år kämpar för att få så stora anslag som möjligt till deras förfogande. Man kommer så småningom fram till en uppgörelse mellan ecklesiastik- och finansdepartementen eller inom regeringen om ett förslag som man sedan underställer riksdagen för dess prövning. Därefter går anslagen till forskningsråden. Ecklesiastikministern

försöker aldrig öva påtryckning beträffande anslagens fördelning. Skulle han så göra, undrar jag om det inte skulle bli ganska besvärligt för honom. Detta gäller alla de vetenskapliga råden och självfallet i lika hög grad det medicinska forskningsrådet. Prövningen av forskningsuppgifter får således slutfärdigt ankomma på vetenskapsmännen.

Vi kan naturligtvis ha en lekmanåsiakt i en del av dessa frågor. Visst har vi väl alla en uppfattning om cancerproblemet, om dess storleksordning och om svårigheterna att komma till rätta med det. Forskare världen över är engagerade i uppgiften att försöka komma framåt inom detta område. Det är en sida av saken. Vi kan naturligtvis också vara så intresserade och förmena, att det inte kan uteslutas att vissa försök som görs inom cancerområdet kan erbjuda en framkomlig väg och att vi därför kan ge ett stöd, som går längre än forskarna är beredda till på de vägar där vi kan ingripa. Här möter alltså lokalfrågan. I den ligger upprinnelsen till denna diskussion. Där kan man säga att jag kommer in i bilden. Då det gäller de egna forskningsanslagen hör jag inte hemma i diskussionerna annat än inom den samlade regeringen. Det är klart att de diskussioner som fördes och den kritik som riktades mot de lokaler som stod till docent Björklunds förfogande har uppmärksamrats. Vi sade att det inte kan vara så svårt att lösa detta problem. Vi kan ju bygga baracker. I uttrycket barack ligger ingen nedvärdering av lokaliteten. Det finns numera moderna barackbyggnader som är utomordentliga. Det byggs baracker för skolor och för olika institutioner. På inrikesdepartementets initiativ har vid ungefär den tidpunkt då denna fråga blev aktuell byggts en sjuksköterskeskola i Malmö med s. k. Mockfjärdsbaracker till en kostnad av ca 250 000 kronor. Vi sade oss att för 300 000 kronor skulle vi kunna åstad-

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

komma en hygglig lokal inom loppet av två å tre månader. Vår kontakt med Wallenbergsstiftelsen gav vid handen att den var beredd att satsa 150 000 kronor för ändamålet. Efter samtal med ecklesiastikministern var vi överens om saken och erbjöd oss att bygga dessa baracker. Då säger emellertid docent Björklund — som jag har redovisat i historiken — att sådana lokaler inte passar för hans forskning. Han låter en privat arkitektfirma rita en ny byggnad och presenterar oss ett förslag till institutionsbyggnad för hans räkning. Vi lovade att överväga saken, men ville veta vad bygget kostade. Man angav till oss en kostnad på 700 000 å 800 000 kronor. Vi utfäste oss att undersöka om vi inte skulle kunna åstadkomma detta på SBL:s område. En undersökning härom görs. Ecklesiastikministern och jag hade ett samtal med representanter för Wallenbergsstiftelsen och tillfrågade dem, om de var beredda att höja sitt anslag. De svarade att de under vissa omständigheter kunde gå med på att dela kostnaden, om denna inte översteg 700 000 kronor. Vi ansåg oss ha förutsättning att ordna detta.

Så gick kalkylerna till byggnadsstyrelsen för kontroll. Det visade sig då att kostnaderna kom att uppgå till 1 250 000 kronor. Efter nytt övervägande fann vi så småningom att det visserligen är en dyr lokal, men hur det än går med den Björklundska forskningen kommer lokaliteterna ändå att bli behövliga för SBL i framtiden. Låt oss alltså bygga en institution, även om den kostar cirka 1 300 000 kronor, sade vi, och blev också överens med finansdepartementet om detta. I denna situation hör vi efter, om vi nu fått reda på alla kostnader, och får beskedet att så inte är fallet. Det krävs också inventarier, och då stiger kostnaderna till 1 850 000 kronor. Detta är lokalfrågans utvecklingshistoria.

Vid denna tidpunkt står också frå-

gan om laboraturen öppen. Vem skall få tjänsten? Ännu vet vi inte det. Skall vi ändå bygga? Samtidigt dyker ett lika stort problem upp, nämligen frågan om de amerikanska forskningspengarna. Vi får besked om att amerikanerna inte är beredda att fortsätta utbetalningen. Fru Eriksson påstår här att det väl inte kan vara avgörande om det finns pengar eller inte. Vi har dock den ordningen att vare sig pengarna kommer från forskningsråden, från amerikanska institutioner eller från annat håll är det dock grundläggande att det finns pengar för forskningen.

Vi var överens med ecklesiastikministern om att staten skulle svara för lokaliteterna, för service, en del personal och annat. Om det hade byggts en ny institution, hade det måst tillkomma personal. Enligt uppgift av SBL:s styrelse betalar staten i dag mellan 100 000 och 125 000 kronor för det utrymme och den service som ställs till docent Björklunds förfogande vid anstalten, och det skulle ju inte spela så stor roll om dessa kostnader flyttades över till en ny, fristående institution.

Men när det sedan blev ovisst huruvida forskningsmedlen skulle utgå eller icke, måste vi ju göra en utredning av det hela och det är då som frågan om ett sponsorship kommer in i bilden. Om den saken förs det en lång skriftväxling. Vi får också besök av amerikanerna och vi förklarar att vi är beredda att göra allt för att åstadkomma den organisation som behövs för förvaltning av forskningsmedlen. Vi framhåller att det är oss egalt vilken institution som får hand om saken men att det förefaller rätt naturligt att SBL skulle kunna svara för uppgiften eftersom lokaliteterna ligger inom anstaltens område. Docent Björklund säger att han önskar att karolinska institutet skall åta sig sponsorshipet. Vi har ingenting emot detta, utan vi riktar en hemställan till institutet att fullgöra uppgiften. Insti-

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

tutets styrelse, som i vederbörlig ordning behandlar frågan, avböjer skriftligen detta.

Den 21 november 1962 får jag ett brev från docent Björklund, formellt ställt till SBL:s styrelse. I denna skrivelse säger docent Björklund: »Jag skulle hälsa med tillfredsställelse ett styrelsens beslut att för min forskning administrera ett eventuellt utgående amerikanskt bidrag. Mina tidigare framförda invändningar mot ett s. k. sponsorship av styrelsen för statens bakteriologiska laboratorium har grundat sig på den måhända felaktiga uppfattningen att ett dylikt sponsorship inte skulle kunna utövas utan att min fria bestämmanderätt över min forskning äventyras.»

Det må vara mig förlåtet, om jag genom denna skrivelse bibringades den uppfattningen att docent Björklund var intresserad av att gå in på en reell diskussion med SBL:s styrelse angående ett sponsorship. Vid de förhandlingar som därefter fördes tog vi också kontakt med karolinska institutet och dess rektor för att kontrollera att de villkor, som uppställts av SBL:s styrelse, inte var annorlunda än de som tillämpas vid karolinska institutet. Det hölls också en formell överläggning, varvid rektor Friberg var närvarande, för den slutgiltiga granskningen av det förslag som SBL:s styrelse hade för avsikt att framlägga för docent Björklund.

Docent Björklund avvisade sedermera detta förslag. I denna situation måste vi givetvis inom kort till den amerikanska institutionen redovisa vad som förevarit. Hur det går med anslaget kan jag emellertid inte göra andra uttalanden om än vad som skett i mitt interpellationssvar. Jag måste också upprepa vad jag där sagt, att de medel som på detta område står till forskarnas förfogande — i den mån man inte kan hämta dem från andra länder — återfinns hos medicinska forskningsrådet

eller cancerfonden, vilken ju förfogar över stora insamlade belopp. Såvitt jag vet har inte docent Björklund ansökt om medel från dessa institutioner, och han har tidigare vid ett tillfälle återkallat en framställan om ett direkt anslag från cancerfonden.

Vad som härutöver förekommit är att förlagshuset Bonnier har, enligt vad jag blivit underrättad om, beviljat forskningsmedel åt docent Björklund. Jag vill gärna ha klarlagt att man från förlagshuset Bonniers sida har sökt kontakt med regeringen i saken. Man begärde ett sammanträffande med statsministern utan att ange ändamålet därmed. När sammanträffandet kom till stånd visade det sig att man ville diskutera frågan om docent Björklunds forskning. Eftersom det huvudsakligen gällde lokaliteterna hänvisade statsministern herr Bonnier till att ta upp ett resonemang med inrikesministern. Jag blev också uppringd av herr Bonnier och vi hade ett sammanträffande. Det uppgavs därvid att förlagshuset Bonnier i samverkan med den amerikanska läkemedelsfirman Pfizer hade beviljat docent Björklund ett forskningsanslag. Detta anslag hade utgått sedan någon gång under fjolåret — jag kan inte exakt ange datum — utan att SBL:s styrelse fått något meddelande om att det i anstaltens lokaler bedrevs forskning med hjälp av medel som beviljats av de nämnda företagen. Jag gör ingen kommentar till detta; jag bara konstaterar att det förhåller sig på det sättet.

Såsom framgår av interpellationssvaret kan vi inte företa några ytterligare åtgärder beträffande lokaliteterna förrän vi vet hur det går med laboratorstjänsten och forskningsanslaget. Jag kan inte finna annat än att detta är en fullt korrekt ståndpunkt.

I övrigt hänvisar jag till den skrivning som förekommer i interpellationssvaret, vilket bygger på den skriftväxling som har förevarit i dessa frågor.

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har inte ett ögonblick tvivlat på att vad som *står* i interpellationssvaret är rätt återgivet. Jag har bara sagt, att svaret är ofullständigt och att uppgifter saknas på en del punkter. Därför har jag gått igenom svaret på det sätt jag gjort.

Upptakten i statsrådets svar är litet förvånande. Är det riksdagen som skall avgöra om en person skall få ett forskningsanslag frågade han. Den saken har väl aldrig ifrågasatts. Tvärtom har jag sagt att vi inte här kan bestämma huruvida en forskningsväg är värd att följas eller inte. Och jag har aldrig påstått, att riksdagen skall komma med pekpin-nar till forskningsrådet när det gäller anslag. Frågan gällde ett amerikanskt anslag, som var utlovat att utgå under flera år, och om det anslaget sades att det inte kunde utgå i fortsättningen, om man inte fick en sponsor. Och vem som skall vara sponsor är en fråga som inte behöver avgöras av forskningsrådet. Den frågan överstiger inte vår kapacitet, så att vi inte skulle våga resonera om den här.

Man har hänvänt sig till regeringen och anhållit om anvisning på någon som kunde ta emot pengarna och i det sammanhanget har både SBL och karolinska institutet nämnts. Men jag förstår att förhållandena på bakteriologiska laboratoriet är ganska unika, och gör samarbetet svårt. Man är dock inte mer än människor, de personliga motsättningarna kan väl där som på andra håll vara svåra att överbrygga. Det är därför ingenting att förvåna sig över att de två parterna nere på SBL haft svårt att samsas om villkoren för sponsorskapet.

Statsrådet åberopade en skrivelse från docent Björklund där han förklarat sig villig att ta emot pengarna, om SBL var

sponsor. Jag åberopade en senare skrivelse från SBL, där SBL förklarade sig *inte* vara villig att åtaga sig sponsorsuppdraget på de villkor som de amerikanska anslagsgivarna uppställde. I denna SBL:s skrivelse medgavs att anslagsgivarna visserligen inte kommer att ställa andra krav på docent Björklund än på andra forskare, men att SBL själv misstrodde honom och därför krävde starkare kontroll. Då är det inte konstigt om det skär sig.

Vad sedan själva bygget beträffar förstår jag så innerligt väl, att regeringen backat ut, när det blev för dyrt. Det är fullt begripligt. Det ledsamma är bara att regeringen inte kunnat säga klart ifrån — vilket jag trodde att man kunde där — att blir det så här dyrt, så får det vara. Något sådant besked har inte lämnats.

Det hade varit mycket värdefullt om regeringens tidigare givna löfte följts.

Nu säger statsrådet att löftet gavs vid en viss tidpunkt, men sedan har diverse ting gjort det omöjligt att fatta beslut, och i dag ser vi annorlunda på hela denna sak. Jag förstår nu också att det egentligen inte är bygget i och för sig man drar sig för utan det är frågan vem som skall utnyttja lokalerna som är den avgörande. Man frågar sig om framtiden kommer att få behov av lokaler för sådan forskning eller om en annan utbyggnad av SBL kan bli påkallad. Detta är en praktisk bedömning.

Men tragiken i hela denna sak ligger i att förväntningar har skapats hos en enskild man och hans medhjälpare och sedan tydligen utan förklaringar inte infriats. Statsrådet säger att värdet av den cancerimmunologiska forskningen icke kan bedömas; detta gäller annan cancerforskning också, som icke blivit offentligt bedömd på detta sätt.

Det vore bäst att inte alls göra något värdeomdöme utan i stället avvakta resultatet av verksamheten. Det är alltför

Svar på interpellation ang. möjligheterna för doktor Bertil Björklund att fullfölja sin cancerforskning i Sverige

många människor som förväntar sig någonting för att vi skall kunna ta med jämnmot att forskningen blir utan möjligheter.

Det finns naturligtvis möjligheter att gå till forskningsrådet, och statsrådet anser tydligen att rådet kan klara hela forskningen med löner och övriga utgifter. Här har nämnts siffran 100 000 kronor bara för omkostnader per år nu, jag tar för givet att beloppet är specificerat, inte taget på en höft. Siffran visar att verksamheten kostar oerhört mycket pengar. Och då vill jag till slut fråga: Anses det mera graverande att ha en svensk finansär än att ha en anslagsgivare i Amerika? Kommer docent Björklund i ett sämre läge, om han får pengar från Bonniers, än om han alljämt får amerikanskt anslag? Vidare, då man inte haft principiella invändningar vid amerikanska cancerinstitutet mot att fortsätta att ge pengar till docent Björklund måste detta anslag då hindras att utgå av rena formaliteter?

Finns inte i detta land någon, som man har förtroende för på ömse sidor, som skulle kunna ta emot dem som sponsor?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Fru Nancy Eriksson satte upp ett förvånat ansikte, när jag i början av mitt förra inlägg tog upp problemet om vem som skall bedöma värdet av forskning. Det gjorde jag därför att fru Eriksson i sin första replik avslutningsvis frågade: »Är docenten Björklunds forskning av intresse eller inte?» Jag uppfattade det så att fru Eriksson vände sig till riksdagen eller regeringen och begärde att vi skulle ge ett besked på den punkten, och därför måste jag säga att det inte tillkommer oss att ge det beskedet. De forskare som arbetar söker sina pengar över forsk-

ningsrådet; de går de normala vägar som finns för dessa uppgifter.

Beträffande frågan om lokaliteterna skulle man kanske, när man följer den historik som här har lämnats, kunna säga att vårt tålmod närmast har gränsat till det otroliga. Först kom vårt erbjudande om att snabbt, på cirka tre månader, bygga baracker, sedan var vi beredda att satsa 1 300 000 kronor, och slutligen måste vi säga att vi inte kunde slåss längre för att få ytterligare pengar. Då hade till bilden också kommit frågan om laboraturen och forskningsanslaget. Låt mig i det sammanhanget säga, att vem som är finansär för forskningen, om de beviljade forskningsmedlen ställs till förfogande för en fri forskning, bryr vi oss inte om, utan lokaliteter ställs till förfogande i den mån vi har möjligheter. Men om det uppträder en finansär som kan ha ekonomiska intressen, exploateringsintressen, av forskningen i fråga, är det klart att man sätter ett litet frågetecken i kanten när det gäller hur långt staten skall medverka i sådana sammanhang. Men jag svarar alltså under den förutsättning jag angivit, att det självfallet inte är graverande för forskningen om det är svenska medel som ställs till förfogande.

Herr talman! Jag har tidigare sagt att vi har ett utomordentligt omfattande material, som skulle kunna föranleda oss att här diskutera hur länge som helst. Låt mig bara ange att till en av de skrivelser, som vi i oktober 1962 fick från doktor Endicott, chef för National Cancer Institute, fogade han i anslutning till de formulär, som begärdes ifyllda och bakom vilka en sponsor skulle finnas ett brev till departementet med anvisningar i tolv punkter på nio helsidor om hur formulären skulle fyllas i för att man skulle kunna förvänta att de kunde bli godkända av den amerikanska anslagsbeviljande myndigheten. Detta »sponsorship» har diskuterats av av SBL:s styrelse, och det avtal om vil-

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

ket man underhandlat med Björklund har gått ut ifrån det material vi fått i de amerikanska skrivelserna, ingenting annat. Jag har sagt tidigare, att vårt slutliga arbete tillgätt så att vi begärt att representanter för SBL:s styrelse skulle underställa oss det förslag man utarbetat till ordnande av denna organisationsfråga, och det skulle diskuteras i närvaro av professor Friberg, rektor vid karolinska institutet. Detta har vi gjort, och vi har också gjort justeringar i det förslag som blev det slutgiltiga, men som sedan avvisades av docent Björklund.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Diskussionen i dag gäller i själva verket en mycket viktig princip beträffande relationerna mellan staten och den vetenskapliga forskningen. Inrikesministern har naturligtvis alldeles rätt när han säger, att frågan är *vem* som skall bedöma om tillräckliga förutsättningar finns för statligt stöd åt viss forskning. Inrikesministern slår då fast, att de vetenskapliga institutionerna skall göra detta. Jag tycker det borde vara ganska självklart att det förhåller sig så. Men samma krav på bedömning från de ansvariga vetenskapliga instanserna måste ställas när det gäller understöd i form av lokaler som när det gäller understöd till driften, de löpande kostnaderna för forskningen. Från den utgångspunkten är det alltså klart att regeringen inte bör ägna sig åt någon vetenskaplig bedömning av en viss forsknings större eller mindre berättigande när det gäller frågan om att ställa lokaler till förfogande för speciella ändamål och för speciella forskare.

I den mån inrikesministern har samma uppfattning som jag härvidlag så har jag ingenting att tillägga, och jag tänker inte gå in på det konkreta fall som här diskuteras. I den mån inrikesministern har en annan uppfattning än jag, är det en mycket viktig principfråga

som väl förtjänar att diskuteras — om det inte kan ske tillräckligt i dag bör det ske i en nära framtid. Vilket läge skulle nämligen uppkomma, om man sade att regeringen kan bedöma lokalfrågan men inte frågan om medel till forskningen? Jo, då skulle man kunna komma i det läget att regeringen ställt till förfogande lokaler för viss angiven forskning av viss forskare, men sedan visar det sig att de vetenskapliga instanserna avstyrker att han skall få tillräckliga medel för att bedriva effektiv forskning. Då kan han kanske med medel från annat håll bedriva en helt otillfredsställande forskning och ändå ta de offentliga lokalerna i anspråk.

Herr talman! Jag tror att man hamnar i mycket besvärliga lägen, om man inte helt och fullt fasthåller vid den princip som inrikesministern började med. Det är uteslutande för att slå fast och understryka den tankegång inrikesministern började med och göra klart att den har en generell tillämpning som jag yttrar mig idag. Jag har ingen som helst anledning att ta avstånd från inrikesministerns ståndpunkt i det nu aktuella läget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig om jag anser att nuvarande bestämmelser är tillräckliga för att effektivt hindra mindre nogräknade tillverkare att i livsmedel tillsätta skadliga och pridfördyrande ämnen. Vidare har herr Elmwall frågat om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder för att få till stånd

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

sådan livsmedelskontroll att t. ex. polyfosfatinsprutning i kött och köttvaror som saluförts på allmänna marknaden kan effektivt förhindras. Herr Elmwall har dessutom frågat, om jag tagit initiativ att införa bestämmelser i enlighet med skrivelse därom av föregående års riksdag, att kött och köttvaror skall få transporteras endast i slutet utrymme.

Till svar på frågorna får jag anföra följande.

Livsmedelshygienien regleras i 1951 års livsmedelsstadga. Däri sägs bl. a., att vara eller ämne, inbegripet vatten och is, som används vid framställning eller beredning av livsmedel för avsalu eller servering, icke får vara av sådan beskaffenhet eller tillföras i sådan mängd att det färdiga livsmedlet kan antas bli skadligt för förtära eller eljest otjänligt till människoföda. Som tillsats till livsmedel får i regel förekomma endast vara eller ämne, som kommerskollegium godkänt som tillsats för livsmedlet i fråga. Förteckning över godkända tillsatser publiceras årligen av kollegium. Polyfosfat har inte upptagits i sådan förteckning. Bestämmelserna synes om de iakttas vara tillräckliga för att skydda allmänheten mot att skadliga ämnen tillsätts livsmedel. Vad angår vatten eller andra ej skadliga ämnen, som kan tillsättas livsmedel för att öka dess vikt och som torde åsyftas med uttrycket »prisfördyrande ämnen» anges i livsmedelsstadgan beträffande vissa livsmedel den högsta vattenhalt som får förekomma. Något mera uttalat behov av ytterligare bestämmelser i detta hänseende i livsmedelslagstiftningen har hittills inte visat sig. Uppsåtlig inblandning av vatten eller annat oskadligt ämne i livsmedel enbart i syfte att få mer betalt för varan än vad varan eljest skulle betinga torde dessutom i vissa fall kunna bestraffas som bedrägeri eller annan oredlighet.

Kontrollen över bestämmelsernas efterlevnad handhas i princip lokalt av

hälsovårdsnämnderna, regionalt av länsstyrelserna samt centralt av veterinärstyrelsen. Statens jordbruksnämnd kontrollerar dock sammansättningen i vissa hänseenden av charkuterivaror. Veterinärstyrelsen utövar också en direkt kontroll genom anställda veterinärer över offentliga slakthus, kontrollslakterier och vissa andra livsmedelsanläggningar samt köttbesiktningsbyråer. För dessa anläggningar, som producerar större delen av de köttvaror som saluhålls i landet, torde kontrollen få anses vara tillräckligt effektiv. Vidare kan jag nämna att veterinärstyrelsen just i dagarna lagt fram ett förslag som syftar till att göra det möjligt att ställa även andra livsmedelsproducenter än de nyss nämnda under offentlig tillverkningskontroll.

För livsmedelstillverkning, som inte omfattas av veterinärstyrelsens direkta kontroll, måste man i första hand lita till den lokala, av hälsovårdsnämnderna anordnade kontrollen. Denna är inte kontinuerlig utan sker stickprovvis. På de flesta håll utför hälsovårdsnämnderna ett gott arbete, men ofta är deras resurser både personellt och materiellt för små för att de skall kunna vidmakthålla en effektiv livsmedelskontroll. En viss förbättring kan visserligen väntas inträda efter hand som vi får större kommuner med större möjligheter att tillgodose hälsovårdsnämndernas behov av ökade resurser. En allmän omprövning av hur den lokala livsmedelskontrollen på längre sikt bör vara anordnad torde emellertid bli ofrånkomlig. Utredning härav bör ske i samband med en allmän översyn av livsmedelsstadgan.

Vad särskilt angår frågan om tillsättning av polyfosfat till livsmedel delar jag herr Elmwalls uppfattning att det är angeläget att genom skärpt övervakning försöka motverka sådant förfarande. För att kunna göra övervakningen tillräckligt effektiv har veterinärstyrel-

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

sen i samråd med statens institut för folkhälsan nyligen fastställt ett särskilt undersökningsförfarande, som med hälsovårdsnämndernas medverkan medger systematisk kontroll i detta avseende. Härigenom torde möjligheter skapas att uppdaga fortsatta överträdelser i detta hänseende.

En allmän översyn av livsmedelslagstiftningen bör omfatta alla stadgans bestämmelser, sålunda även transportföreskrifterna. Dessa hindrar för närvarande inte att bl. a. kött och köttvaror transporteras på öppet fordon. Krav på förbud mot sådana transporter restes redan vid livsmedelsstadgans tillkomst 1951 men avvisades då av statsmakterna. Frågan utreddes på nytt 1954, då man emellertid av kostnadsskäl inte fann det möjligt att införa en allmän föreskrift att transport av animala livsmedel skall ske i slutet utrymme. Med anledning av två motioner till 1962 års riksdag har nu, som herr Elmwall erinrat om, riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit om förslag till ändrade bestämmelser om transport av kött och köttvaror. Även i fråga om andra livsmedel har transportfrågan varit aktuell, t. ex. beträffande transport av mjölk och mjölkprodukter. De vid kringföringshandel förekommande transporterarna av framför allt kött och fisk har också kritiserats. Dessa och andra problem som har anknytning till livsmedelstransporterna bör övervägas i ett sammanhang.

Såsom framgått av vad jag här anfört är en allmän översyn av livsmedelslagstiftningen nu påkallad och jag har i dag erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillsätta en utredning för detta ändamål.

Vidare anförde:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Om man skall använda klart språk för att beteckna vad som förekommit med polyfosfatblandning

inom livsmedelstillverkningen måste man kalla detta uppenbart bedrägeri — ja, jag skulle t. o. m. vilja säga kamouflerad stöld. Dessutom skulle jag vilja jämställa tillvägagångssättet hos dessa mindre nogräknade tillverkare med det hästskojeri som fordom förekom vid marknaderna, eftersom de preparerade varorna efter polyfosfattillsättningen ser ut att vara synnerligen delikata, säftiga och vackra i färgen.

Polyfosfat säljs i huvudsak av amerikanska och västtyska firmor på den svenska marknaden och är ju i verkligheten avsett för tvättmedelstillverkning. Men i den reklamverksamhet som bedrivs för preparatet av firmornas agenter heter det bl. a.: Köp medlet (som kan ha varierande namn) och ni blir av med svårsålt överskottsfett, blanda in betydligt mer vatten än förut utan att kunden märker något, få ett hållfast utseende på varan o. s. v. Vissa charkuteritillverkare anammar dessa metoder och vi får äta upp det, t. o. m. i dubbel bemärkelse.

I första hand gäller det tydligen denna gång inte konsumenternas hälsa utan våra plånböcker. Polyfosfat i stora doser är ju ett medel som verkar nedbrytande på skelettet, och undersökningar om medlets verkningar pågår här i landet. Men man anser, att med så små mängder som hittills i de aktuella fallen kommit till användning skulle vår hälsa inte hotas. Men jag frågar: Är inte livsmedelspriserna tillräckligt höga utan att samvetslösa profitörer skall höja dem ytterligare genom att låta oss betala köttpris för 32 procent vatten? Salt kött t. ex. lättnar normalt cirka 30 procent vid kokning. Polyfosfattillsats kan i vissa fall öka vikten med 2 procent. Låt mig ta ett exempel: För 1 hg skivat kokt kött, som vi förutsätter kostar 2 kronor, får vi betala 60 öre för ingenting annat än vätska. En nätt extraförtjänst för tillverkaren!

Göteborgarna, som gärna vitsar om

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

olika företeelser, har en historia om tvättmedelsköttet, som inte bara är att skratta åt. Den berättar om mannen som kom in i affären och köpte ett paket tvättmedel samt frågade: Det är väl inget kött i nu bara?

Det har förekommit — i min hemstad Göteborg — att en tillverkare levererat ett parti polyfosfatbehandlat hamburgerkött till KF och bifogat ett intyg om att varan tillverkats enligt livsmedelsstadgans bestämmelser. Intyget hade fordrats av KF redan när affären gjordes upp i februari i år, därför att rykten om brott mot livsmedelsstadgan cirkulerat. Man visste då inte på KF i Göteborg, att samma firma av hälsovårdsnämnden i Göteborg redan i januari månad samma år hade varnats för polyfosfatblandning. Trots nämnda intyg togs emellertid prov på varan. Polyfosfatblandning konstaterades, varför partiet givetvis avvisades och affären gick om intet.

Förste stadsveterinären Kaj Moberg i Göteborg säger i en intervju, att misstankar väcktes redan i juli—augusti förra året om polyfosfatblandning och att man haft ögonen på firmorna sedan senhösten. Det måste föreligga en lucka någonstans, eftersom man inte har möjlighet att tidigare göra ingripanden. En korrigerig i detta avseende är verkligen påkallad.

Särskilt angeläget är det att få till stånd en bättre kontroll och möjligheter till snabbare ingripanden. Just nu är det kötttillverkningen som är på tapeten, men man kan aldrig veta vad som kommer härnäst. Det kan då gälla andra grenar inom livsmedelstillverkningen, där mindre nogräknade tillverkare överträder gällande bestämmelser. Det var inte så länge sedan som vi ovetande köpte bakelser med vaselinblandningar — och nu i dagarna har artiklar figurerat i pressen om att man medelst tillsats av ett urinämne vill tillverka tandvänliga karameller.

För oss konsumenter och husmödrar är det omöjligt att analysera livsmedlen. Vi kan inte heller lita till det enskilda näringslivet, som i profitintresse och i den fria konkurrensens namn tillåter sig att alltför fördomsfritt göra sina s. k. tolkningar av gällande bestämmelser. Därför måste vi i detta avseende sätta vår lit till myndigheterna.

Av denna anledning är jag mycket glad över inrikesministerns positiva svar, för vilket jag ber att få tacka. Jag är överens med honom om att hälsovårdsnämnderna på de flesta håll nog gör så gott de kan med förevarande resurser, men detta är tydligen inte tillräckligt. Man måste därför på något sätt på det lokala planet skapa bättre möjligheter till en effektivare livsmedelskontroll. Det är följaktligen glädjande när också inrikesministern meddelar, att en allmän omprövning av hur den lokala livsmedelskontrollen på längre sikt bör vara anordnad kommer att bli ofrånkomlig.

Något som jag också noterar som särskilt tillfredsställande är, att inrikesministern säger, att det är angeläget att genom skärpt övervakning försöka motverka sådant förfaringsätt som förekommit vid polyfosfattillsättningen till livsmedlen. Jag vill livligt instämma i den förhoppningen att den redan vidtagna åtgärden om ett särskilt undersökningsförfarande, som fastställts av veterinärstyrelsen i samråd med statens institut för folkhälsan, skall kunna göra övervakningen tillräckligt effektiv för att snabbt uppdaga fortsatta överträdelser i detta hänseende. Vi konsumenter och husmödrar är tacksamma för att ha fått ett så klart besked i detta fall som nu har givits.

Låt mig till sist, herr talman, få uttala den förhoppningen att den utredning för allmän översyn av livsmedelsstadgan som inrikesministern nu har erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillsätta mycket snabbt måtte kun-

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

na komma att lägga fram ett för oss konsumenter tillfredsställande material.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Man ser då och då meddelanden i pressen om att från konsumentens synpunkt inte önskvärda tillsatser har använts till livsmedel. Dessa tillsatser har vanligen motiverats med att varans hållbarhet genom dessa ökas. Men ofta gör man synbarligen dessa tillsatser av vinstintresse. Sålunda kan de tillförda ämnena ge t. ex. kött och köttvaror ett bättre utseende och även ökad vikt genom att varan upptar och behåller mer vatten.

Till vissa köttvaror får man inte föra några tillsatsmedel alls. En sådan vara är köttfärs. Till vissa andra köttvaror får man sätta vissa härskningshindrande medel. Dessa anges i kommerskollegii årliga meddelanden. Till köttvara får man sålunda föra l-askorbinsyra, d. v. s. C-vitamin. Även natriumnitrat får tillföras, dock med högst 0,6 procent av det tillsatta saltets vikt. Vissa smakförhöjande ämnen liksom kryddor får också tillföras en köttvara.

Men vissa ämnen får under inga förhållanden tillföras kött, nämligen sulfit och polyfosfat. Sulfit är ett gift som verkar på nerverna. Tyvärr är svavelryklighet och dess salter numera icke upptagna i giftstadgan som första och andra klassens gifter. Även mycket små mängder av svavelryklighet eller andra sulfiter är mycket farliga. Dessa ämnen förenar sig med köttets röda färgämne, myoglobin, och ger köttet ett friskt och lockande utseende. Men husmodern kan inte se om köttet är hälsovådligt eller ej; av färgen att döma är varan av god kvalitet, men den kan vara livsfarlig att förtära. Sulfiten är visserligen svagt bakteriedödande, men den råar ej på de allvarigare sjukdomsalstrande mikroorganismerna.

Att tillsatsmedel över huvud taget in-

te tillföres köttfärs skall övervakas av statens jordbruksnämnd. I övrigt reglerar kommerskollegium vad som är tillåtet att använda som tillsatsmedel.

Det nu aktuella polyfosfatet är en ren konstprodukt. Vid behandling av livsmedel är det huvudsakligen pyrofosfat och metafosfat som kommit till användning. Dessa ämnen gör köttet mört, emulgerar ost och gör det möjligt att hålla en högre vattenhalt i varan än vad som normalt kan förekomma. Det senare gör varan billigare, men det får den köpande husmodern säkerligen sällan någon nytta av, eftersom polyfosfatet samtidigt ger intryck av att en bättre råvara används än vad som varit fallet.

Polyfosfat binder även kalken i livsmedlen, och det är givetvis en uppenbar nackdel. Man känner ännu inte hur svåra verkningarna kan bli hos en människa som förtärt polyfosfatbehandlade livsmedel. Forskarna torde dock vara ense om att det är olämpligt att konsumenterna tillföres dessa ämnen i livsmedel.

Tyvärr förekommer det då och då att sådana varor saluförs. Varor som behandlas med tillsatsmedel har ett utseende som gör dem lättare att sälja.

De tre stora i branschen — Sveriges Slakteriförbund, Kooperativa Förbundet och Köttbranschens riksförbund — avvisar bestämt användning av sådana tillsatsmedel som här nämnts, och de har således rätt att kräva att myndigheterna ser till att lag och förordning på området efterlevs.

Statsrådets uppfattning att de nuvarande bestämmelserna bör vara tillräckliga för att skydda allmänheten mot otillåtna tillsatser och prisfördrande ämnen är riktig — om bestämmelserna efterlevs. Men det visar sig tyvärr att vinstbegäret hos en del människor får dem att bryta mot lagen, och en mer effektiv kontroll bör därför sättas in. Statsrådet anför att livsmedelsstadgan

Svar på fråga ang. gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel och på interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

för vissa livsmedel anger den högsta tillåtna vattenhalten. Men jag delar inte helt statsrådets uppfattning att något behov av ytterligare bestämmelser på området ej har påvisats. En öppen fråga är om man inte bör maximera tillsatsen av fett.

Sveriges slakteriförbund, Kooperativa förbundet och Köttbranschens riksförbund har frivilligt överenskommit om att ur tillverkningen ta bort vissa råvaror som de anser vara olämpliga. Som exempel kan nämnas svinmagar, strupar, tarmar, juver, svinlungor och vissa biprodukter av häst, får och lamm samt bukremсор från sugor med utpräglad juverbildning m. m. Sådana råvaror går numera till djurföda eller destruktion.

Vid import av kött och fläsk eller av produkter där kött och fläsk ingår som råvara bör man noggrant se till att varken tillsatsmedel, fördyrande ämnen eller underhålliga råvaror kommer till användning. Sveriges slakteriförbund har observerat att i varje fall sådana tillsatsmedel som jag här nämnt har förekommit. Slakteriförbundet har även upprepade gånger tillskrivit veterinärstyrelsen och jordbruksnämnden och fäst uppmärksamheten härpå utan att kontrollen synbarligen skärpts.

Här vill jag understryka att det bör tillses att den lag som finns på området efterlevs. Härvidlag kan inte nya utredningar behöva avvaktas. En effektivare kontroll kan säkerligen hindra en hel del skoj som nu bedrivs på området.

Om det sedan konstateras att lagöverträdelse har skett så bör dessa beivras. Rykten går, att det setts genom fingrarna med överträdelse i något fall. Själv har jag ingen erfarenhet av att så skett, men det vore befriande att höra statsrådet deklarerat att det inte får vara så. Livsmedelshandeln är en så omfattande del av vårt samhällsliv att husmödrarnas tillit och förtroende ej får rubbas.

En enda illojal tillverkare kan förstöra mycket av det förtroende som de lojala tillverkarna har skapat. De lojala har rätt att kräva att myndigheterna bistår genom effektiv kontroll — jag uppger *effektiv* kontroll.

Statsrådet lämnade i sitt svar flera mycket betydelsefulla meddelanden. Just i dagarna har lagts fram ett förslag som syftar till att göra det möjligt att ställa även andra livsmedelsproducenter än offentliga slakthus, kontrollslakterier, vissa andra livsmedelsproducenter samt köttbesiktningbyråerna under direkt veterinärkontroll. Jag tror det är ett bra grepp som myndigheterna därigenom skaffar sig över kontrollen som säkerligen kommer att effektiviseras hos dessa andra tillverkare.

Vidare signalerar statsrådet en allmän utredning av hur den lokala kontrollen på längre sikt bör organiseras och meddelar att detta kommer att ske vid en allmän översyn av livsmedelsstadgan. Hälsovårdsnämndernas resurser räcker ej för annat än stickprovsvis genomförd kontroll, och denna är tydligen ej tillräcklig.

Veterinärstyrelsen har i samarbete med statens institut för folkhälsan fastställt ett undersökningsförfarande, som med hälsovårdsnämndernas medverkan kommer att ge systematisk kontroll över användningen av tillsatsmedel, t. ex. polyfosfater. Jag hoppas att detta lyckas och att kontrollen verkligen blir effektiv — även av importerade kött- och charkuterivaror. Vid en översyn hoppas jag att man även kommer att överväga innehålls-, eller varudeklarationer.

Det är för närvarande tillåtet att transportera köttvaror på öppna lastbilar, i bagageutrymmen på personbilar, på transportkärror efter personbilar och på andra fordon. Här är en lucka i bestämmelserna som inte kan utfyllas genom tillsyn från de lokala hälsovårdsnämnderna. Vad vinner vi om vi har de mest rigorösa bestämmelser,

Svar på interpellation ang. samarbetet mellan Sverige och Norge på hästavelns område

för våra kontrollslakterier och försäljningsställen, för tillverkning och för anställd personal men försummar transporter mellan slakteriet och minutförsäljningsstället? Alla åtgärder kan vara helt bortkastade om ej transporterna ordnas betryggande.

Åtskilliga framställningar har gjorts för att få fram en bättre ordning. Redan 1955 underströk landshövding Totties utredning vikten av för hela landet gemensamma bestämmelser om transporter av livsmedel — främst köttvaror.

Statsrådet meddelar nu, att Kungl. Maj:t i dag bemyndigat honom tillsätta en utredning för översyn av livsmedelslagstiftningen, varvid transportfrågorna skall beaktas. För min del välkomnar jag detta statsrådets initiativ. Denna översyn har länge varit efterfrågad av organisationerna på livsmedelstillverkningens och livsmedelshandelsområdet. Jag hoppas att de erfarenheter dessa organisationer gjort på området tillvaratages i denna utredning. Då behöver den ej heller bli så långsam att en ny översyn kan vara erforderlig vid utredningens slut. Tiden rider fort — särskilt på detta område.

Med dessa små reflexioner vill jag tacka statsrådet för ett uttömmande och starkt positivt svar och för hans initiativ på detta område. Området är stort och ur folkhälsosynpunkt synnerligen betydelsefullt. Vissa delar är även ömtåliga. Hänsyn härtill måste väl dock vika för den betydelse ett utbyggt skydd i här berörda hänseenden har i dagens samhälle.

Härmed var överläggningen slutad.

..§ 4

Svar på interpellation ang. samarbetet mellan Sverige och Norge på hästavelns område

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindström har i en interpellation frågat mig om jag anser, att det kan ligga i någon parts intresse att ytterligare försvåra det samarbete på hästavelns område, som förekommer i svensk-norska gränstrakter.

I utbytet av avelshästar mellan Sverige och Norge är det till övervägande delen vårt land som är den mottagande parten. Införsel av levande hästar får emellertid inte äga rum utan särskilt tillstånd av veterinärstyrelsen. Ansökan om införsel remitteras av veterinärstyrelsen till lantbruksstyrelsen, som brukar inhämta yttrande från berörda hushållningssällskap och, när det gäller import av norska hästar, även av Föreningen Nordsvenska hästen.

Lantbruksstyrelsen uppger, att den främst tillstyrkt import av norska avelshästar som tillhör fjordrasen och dölerasen. Som krav för införseltillstånd har styrelsen därvid förordat, att vederbörande häst eller dess båda föräldrar varit införda i norsk stambok för rasen samt att hästen eller föräldrarna varit premierade. Om inte veterinära hinder förelegat, har veterinärstyrelsen alltid bifallit de ansökningar lantbruksstyrelsen tillstyrkt.

I slutet av förra året tog lantbruksstyrelsen initiativ till överläggningar med olika hästavelnsintressenter om frågor, som hör samman med införseln av norska avelshästar. Jag har mig inte bekant att det skulle föreligga några planer hos de ansvariga statliga organen på att försvåra det svensk-norska utbytet av hästavelsmaterial. Det är min uppfattning att man från svenska myndigheters sida inte bör resa hinder för ett sådant utbyte, om detta överensstämmer med något inhemskt avelsintresse och veterinära skäl eller jordbruksregleringssynpunkter ej talar däremot.

Med detta, herr talman, anser jag mig

Svar på interpellation ang. samarbetet mellan Sverige och Norge på hästavelns område

ha besvarat herr Lindströms interpellation.

Vidare anförde:

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Om man vill tolka hans svar välvilligt, måste man säga att det är positivt. Jag erkänner, herr talman, att det ingalunda är något fint sätt i riksdagen att vid denna tidpunkt ta upp en fråga, som i dubbel bemärkelse är så pass perifer, både reellt och geografiskt, men de människor som berörs av det kalla byråkratiska övergrepp som tydligen föreligger, har flera gånger till mig framställt frågan, huruvida dessa förhållanden skall bestå ända till dess den nu tillsatta hästavelsutredningen är färdig. Jag har inte kunnat svara härpå, och jag har därför inte funnit någon annan lösning än att som nu skett gå vidare med frågan till höga vederbörande.

Motiveringen till interpellationen är ganska knapphändig, och jag anser mig, även om det för närvarande föreligger tidsnöd, skyldig att litet närmare redogöra för varför den har kommit till.

Undan för undan har utvecklingen inom den nordsvenska hästaveln splittats på två linjer, den av myndigheterna sanktionerade tyngre och robustare linjen, och den av en allt större del av hästuppfödarna mera eftersträfvade linjen, som är lättare och rörligare. Den förra har varit subventionerad hela tiden, medan den senare linjen aldrig har fått något som helst stöd från samhällets sida. Trots detta har den senare riktningen undan för undan ökat i omfattning. Bakom detta ligger naturligtvis att de rörligaste av dessa höstar kan göra rätt för sig på våra till antalet alltmer växande travbanor och även springa in litet pengar åt finansministern. Men de som inte kan göra rätt för den havre de åter upp ute på travba-

norna blir draghästar i jordbruk och skogsbruk.

Utövarna av denna gren av den nordsvenska hästaveln har vid några tillfällen ändå fått föra in några förnämliga avelshingstar i landet. För tre år sedan köpte man den förnämsta hingst inom denna avelsgren som fanns att uppköpa. Jag vill tillägga att även norrmännen haft sin avel uppdelad på två linjer. Förutnämnda avelshingst vann de norska hippologernas bevägenhet i den utsträckningen att han även infördes i döllestamboken för att motverka en del felaktigheter som uppstått genom den mastodontavel uppfödarna bedrivit inom dölhästaveln. Denna hingst förvägrades av premieringsnämnden att vistas i detta land och återförvisades av ägarerna till Norge. Hästen stationerades strax bortom gränsen, där den har betjänat ungefär ett hundratal svenska ston varje år, vilket beräknas vara maximalt. Enligt de senaste uppgifter jag har betjänade hingsten under en tid lika många jämtländska ston som de tre A-premierade hingstarna i Jämtland tillsammans gjorde.

Detta säger en hel del om stoägarnas önskemål i det här fallet. Den auktoriserade aveln understöddes med frisedlar, som medför praktiskt taget fria betäckningar, medan de kostnader som det medför att föra stona över gränsen leder till att varje betäckning kostar mellan 400 och 600 kronor. Ändå är det inte mindre än 25 procent av de betäckta stona i Jämtlands län, som betjänas av denna hingst bortom gränsen och av de andra hingstarna av samma typ som finns i Jämtland.

Herr talman! Jag måste fästa kammarens uppmärksamhet på det krångel som detta medför. För att få föra över ett sto till den hingst i Norge, som nu ägs av de jämtländska stoägarna gemensamt, måste de först ha veterinärintyg. Detta intyg går därefter till veterinärstyrelsen, och denna skriver där-

Svar på interpellation ang. samarbetet mellan Sverige och Norge på hästavelns område

på ut tillstånd att få föra stoet över gränsen. När stoet har haft sin herdestund med hingsten, upprepas samma historia; då krävs ett nytt veterinärintyg och ett nytt tillstånd från veterinärstyrelsen för att få föra stoet tillbaka igen.

Men ej nog med detta. Den som har det avgörande ordet, nämligen premieringsnämndens ordförande i detta område har svarat ja på en direkt fråga i pressen, om det är tänkt att skapa en spärr så att hästägarna, inte ens om de underkastar sig detta krångel, skall få utnyttja den hingst de äger i Norge — ett jag, som t. o. m. kursiverats i svaret.

Ärade kammarledamöter! Det kanske är någon som tror att jag överdriver, men jag har i min portfölj dokumenterade bevis på att vad jag säger är sant.

Om man tolkar herr statsrådet välvilligt kan man kanske hålla med om att premieringsnämndens ordförandes möjligheter i detta fall är ganska små. Men om man skulle tolka svaret mindre välvilligt kan det sägas att möjligheter kanske ändå finns. Den unika situationen skulle kunna inträffa — exemplet är inte helt otroligt — att en åbo i dessa gränstrakter, vilken av någon orsak lever i celibat, bortom gränsen har funnit ett objekt för att ändra sitt civilstånd. Han kan fara över gränsen och hämta detta objekt med bara lokala formaliteter — centrala myndigheter behöver inte blanda sig i det — och fara med henne över gränsen hit till Sverige. Varken gränsposteringen eller prästen kan motsätta sig detta. Ja, d. v. s. om den senare tillhör den känsligare sorten kanske han vill ha reda på om hon varit i brudstol förut. Och vill hon låna brudkronan blir det väl en mera närgående utredning. Men han får i alla fall sin kvinna med sig över gränsen och det viktiga problemet är löst.

Då uppstår det som är det aviga i denna smått putslustiga byråkrati. Om mannen alltså, när han kommer hem,

går ut till stallet och tar sitt brunstiga sto och vill föra över det till den partner han anser lämplig åt detta på andra sidan gränsen skulle gränsposteringen säga stopp.

Ja, ärade kammarledamöter, ni förstår säkert hur svårt det kan vara att för dessa människor förklara logiken i den ordning vi nu har på det här området. Jag hälsade därför med största tillfredsställelse jordbruksministerns initiativ att tillkalla den utredning som nu behandlar dessa frågor. Jag är den förste att erkänna att han valt ut ungt och handlingskraftigt folk som inte har hunnit snärja in sina politiska ben i lagparagrafer och förordningar. Det är min förhoppning att vi skall kunna få en vettigare ordning på detta område.

Jag torde inte tillhöra denna kammarare när den utredningen är färdig och avlämnar sina förslag. Därför vill jag uttrycka en förhoppning om att utredningsmännen ser till att vi tar bort nu rådande dyrbara premieringssystem, som väl har överlevt sig självt. Vi har så mycket folk som behärskar dessa ting. Vi behöver inte ha personer med professorsgrad att fara ut i bygderna och tala om hur man skall handla på detta område. Den som är så gammal att han var med om nötkreaturspremieringarna på 1910- och 1920-talen kanske erinrar sig hur höga tjänstemän med benlindor och jägarhattar stegade omkring bland korna ute i bygderna och anmärkte på att de inte hade den rätta färgteckningen och att svansen inte var tillräckligt estetiskt fastsatt o. s. v. Jag försäkrar att sedan de slutade denna verksamhet har nötkreatursaveln gjort ett enormt uppsving. Här har alltså människornas frihet att välja de bästa lösningarna lett fram till oant goda resultat.

Jordbruksministern, jag själv och många fler har ju varit ute i bygderna och talat om valfrihetens samhälle. Det är många som till mig har framfört

Den samhällliga lokaliseringpolitiken

ironiska invändningar och pekat på de förhållanden jag här beskrivit. Jag uttrycker därför en innerlig förhoppning om att jordbruksministern, som den handlingskraftige man han är, vidtar de åtgärder som krävs för att vi även på detta område skall kunna säga att vi har ett valfrihetens samhälle.

Med det anförda vill jag än en gång tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Majt:s å bordet vilande propositioner:

nr 123, med förslag till lag angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension,

nr 146, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680), och

nr 156, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

§ 6

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 877;

till utrikesutskottet motionerna nr 878 och 879; samt

till behandling av lagutskott motionerna nr 880 och 881.

§ 7

Den samhällliga lokaliseringpolitiken

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om den samhällliga lokaliseringpolitiken.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Som motionär i ett

ärende vilket ligger mig mycket varmt om hjärtat vill jag säga några ord i anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Först vill jag uttrycka min uppskattning av att bankoutskottet remitterat motionen rörande den samhällliga lokaliseringpolitiken till ett så stort antal organisationer och institutioner för yttrande. Det är glädjande att av remissvaren utläsa den enighet som nu tycks råda om nödvändigheten av en aktivare lokaliseringspolitik.

Många av de förslag som från centerhåll framförs i årtal och som blivit avslagna i riksdagen tas nu upp som goda förslag i exempelvis regeringspressen i skilda delar av landet. Det är ett tidens tecken som kan vara värt att notera. Under riksdagens påskuppehåll meddelades genom radion att finansministern hade för avsikt att framlägga förslag till riksdagen, vilka skulle innebära att investeringsfonderna i framtiden får användas för lokaliseringspolitiska ändamål.

Arbetsmarknadsstyrelsens energiska kampanjer för flyttning av arbetslösa främst från Norrland till de södra delarna av landet — AMS har ju under senare år fått alltmer utvidgade resurser för denna verksamhet — har de senaste månaderna kompletterats med vissa sonderingar för ökad sysselsättning i de mest arbetslöshetsdrabbade områdena. Jag kan, herr talman, inte underlåta att peka på dessa små men ändå glädjande tecken på att en islossning möjligen är på väg i fråga om aktivare lokaliseringspolitik. Det heter ju att en svala gör ingen sommar — men en svala kan ändå vara ett tecken på att en vår och en sommar kan vara i annalkande.

Vår motion tar framför allt sikte på att få till stånd en samordning av lokaliseringpolitiken med de olika grenar av samhällsverksamheten som berör detta område. Det är uppenbart att samhällspolitikerna måste gripa in på en

mångfald områden om en effektiv lokaliseringspolitik skall bli möjlig. Det kan beröra kapitalfrågor, skattefrågor — både kommunala och statliga även — företagsbeskattningen — samhällsplaneringen, bostadsbyggandet, miljöfrågor och över huvud taget valfrihetsfrågor. De sistnämnda blir aktuella i alla möjliga sammanhang, men jag vill här främst peka på valfriheten för den enskilda människan, inte minst valfrihet i fråga om bostadsort.

Finansministern nämnde i en TV-debatt för någon tid sedan, att de samhälleliga investeringarna för nybosättning — vilket det i allmänhet blir fråga om vid förflyttning av arbetskraften — kan beräknas bli tre gånger så stora som industriens investeringar för en anställd. Totalt skulle det röra sig om belopp i storleksordningen 150 000—200 000 kronor. Å andra sidan får man räkna med sämre utnyttjande av olika samhällsinvesteringar och även enskilda investeringar exempelvis i skolor, kommunikationer, bostäder inom områden som folk flyttar ifrån.

Av olika orsaker, bl. a. på grund av att föredragningslistan i dag är särdeles lång, skall jag avstå från att vidare utveckla olika sidor av detta problemkomplex.

Naturligtvis kan en kostnadsundersökning, som vi yrkat på i motionen angående nyssnämnda förhållanden, inte resultera i oantastliga krav eller slutsatser. Men den skulle kunna ge en så långt möjligt rimlig och riktig bakgrund till sådana alternativa åtgärder för att främja den samhälleliga närings- och arbetsmarknadspolitiken, som man har anledning vänta sig att lokaliseringsledningen kommer att föreslå i sitt betänkande. Vi saknar en sådan bakgrund för samhällets åtgärder inom närings- och arbetsmarknadspolitiken. Därför vill vi ha dels en samordning av lokaliseringspolitikerna med de olika samhällsverksamheter som kan beröras av lokaliseringspolitikerna och dels en bedöm-

Den samhälleliga lokaliseringspolitiken
ning av såväl företagsekonomiska som samhällsekonomiska aspekter på de olika alternativa komponenter som kan tas med i detta sammanhang.

Existensen av lokaliseringstuderingen har på senare år som regel varit ett av motiven för att avslå många goda förslag och motioner rörande sysselsättningsskapande åtgärder på orter och inom områden som haft behov av sådana åtgärder. Jag hoppas att denna motion skall vara den sista i den långa raden, som inte föranleder någon riksdagens åtgärd just av denna anledning, eftersom lokaliseringstuderingen nu aviserat sitt betänkande till i sommar. Ett betänkande som motses med stora förväntningar.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som vi nu diskuterar är ett mycket intressant aktstycke. Det präglas av en positiv inställning till en aktiv lokaliseringspolitik. Utskottet har lagt sig vinn om att ge en fyllig redovisning av de problem som i sammanhanget är aktuella. Jag vill gärna i egenskap av motionär uttala min tillfredsställelse över resultatet i det avseendet. Även om jag gärna tar avstånd från det önsketänkande som man ibland hänger sig åt på detta område och söker vara realistisk, måste jag ändå konstatera att det finns åtgärder som är både möjliga och angelägna när det gäller att främja en aktiv lokaliseringspolitik. För egen del har jag särskilt noga studerat arbetsmarknadsstyrelsens yttrande i frågan, vilket har redovisats rätt utförligt i utskottsutlåtandet. Men även andra redovisade remissyttranden är utomordentligt intressanta.

Jag har i arbetsmarknadsstyrelsens yttrande särskilt uppmärksammat att styrelsen visserligen anser sig behöva invänta kommitténs för näringslivets lokalisering betänkande, innan ställning tas till nya lokaliseringspolitiska me-

Den samhälleliga lokaliseringpolitiken

del, men att den i avvaktan härpå finner det angeläget att de medel som nu står till förfogande så långt som möjligt utnyttjas. Man är beredd att inom ramen för de resurser och befogenheter som styrelsen äger i ökad utsträckning — jag ber att få understryka orden »i ökad utsträckning» — satsa på åtgärder som kan underlätta en industriell utbyggnad och nyetablering främst i övre Norrland, som man uttrycker det.

Styrelsen säger också att lokaliseringsfrågorna för Norrlands del är mer aktuella än någonsin tidigare. Jag vill betyga att jag delar den uppfattningen, och jag har med stor tillfredsställelse observerat att arbetsmarknadsstyrelsen har visat ett ökat intresse för den del av Norrland som jag tillsammans med flera andra här i kammaren företräder, och då särskilt västra Hälsingland, och vidtagit åtgärder för att underlätta nyetablering av företag i detta område. Ett första steg har redan tagits i och med att en tjänsteman har avdelats för att uppmärksamma västra Hälsinglands lokaliseringsproblem. Det är en åtgärd som jag anser vara av väsentlig betydelse, och jag vill gärna ge arbetsmarknadsstyrelsen ett erkännande för detta initiativ.

Jag har också tagit del av det program som styrelsen ämnar följa i sitt fortsatta arbete för en mera aktiv politik på det fältet det här är fråga om, och jag uttalar förhoppningen att detta program skall komma till användning även inom det område som jag företräder. Jag skall inte tynga debatten med att redogöra för vad det innebär; vi kan allesammans ta del av det i utskottsutlåtandet. Det framgår bland annat av de redovisade resultaten från Östergötland att mycket står att vinna genom en aktivare lokaliseringpolitik. Säkerligen kommer vi även i fortsättningen att få använda oss av en kombination av rörlighets- och lokaliseringpolitik, men jag är övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsen är inne på rätt väg

när den i ökad utsträckning satsar på lokaliseringpolitiska åtgärder. Jag tror dock, att det är realistiskt att ta sig tillvara för önsketänkande på detta område. Jag vill för egen del ta avstånd från all tvångsdirigering när det gäller lokaliseringsåtgärder. Lokaliseringen av företag bör bygga på sunda företagsekonomiska beräkningar. I den motion jag har underskrivit, pekar vi emellertid på en rad åtgärder som skulle kunna verksamt bidra till en aktivare lokaliseringspolitik.

Jag är angelägen framhålla att man för de samordnande insatser som aktualiseras i motionen inte behöver invänta något utredningsbetänkande. I fråga om t. ex. kommunikationernas, yrkesutbildningens och bostadsanskaffningens roll i en aktiverad lokaliseringspolitik är vi alla ense. Här finns alltså ett område där man omedelbart kan göra väsentliga insatser. I övrigt är jag beredd att invänta lokaliseringskommitténs betänkande, och jag noterar med tillfredsställelse att det beräknas föreligga redan innevarande år.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels väckta motioner om skärpning av vapenförordningens bestämmelser om rätt att inneha luftvapen, dels väckta motioner angående stadgande i vapenförordningen om särskilt tillstånd för innehav av luftvapen m. m.,

nr 13, i anledning av väckta motioner angående tillstånd för juridiska personer att inneha skjutvapen, samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående be-

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

fordran å järnväg av resande och resgods.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 56 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 66 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle och fru *Ryding* angående lagstadgad ersättning till korttidspermitterade, samt

2) de likalydande motionerna nr 280 i första kammaren av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och nr 328 i andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar.

I *motionerna I: 56* och *II: 66* hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning och förslag till sådan lagstiftning att korttidspermitterade löneanställda hålles ekonomiskt skadeslösa av företagen under permitteringstiden».

I *motionerna I: 280* och *II: 328* yrkades »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill en dylik utredning kan ge anledning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen A. I: 280 och II: 328 samt B. I: 56 och II: 66, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits vid utskottets hemställan under A. av fröken *Nordström* samt herrar *Erik Filip Petersson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka ansett,

a) att visst avsnitt av utskottets utlåtande bort ersättas med annan, i reservationen angiven text,

b) att utskottet under A. bort hemställa,

A. 1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 280 och II: 328 i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför; samt

A. 2) att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas under A. 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas bl. a. frågan om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning. Denna fråga diskuterades här i kammaren för ungefär ett år sedan, men låt mig ändå börja med att konstatera att det utan tvivel är ett både känsligt och svårbemästrat problem som här berörs.

Problemet har aktualiserats genom en motion av enskilda ledamöter av folkpartiet. I motionen begärs utredning i syfte att få till stånd en dispositiv lagstiftning, som skulle ligga till grund för den rättsliga bedömningen i de fall då tvister på området uppkommer. Utskottsmajoriteten har avvisat motionsyrkandet. Folkpartiets ledamöter i utskottet har anförut reservation, och det

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

är med anledning av reservationen som jag skulle vilja säga några ord.

Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna är överens om att förhållandena inte är bra som de är. Inom utskottet är vi också eniga om att frivilliga överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden är den mest tilltalande vägen att gå för att finna en lösning av problemen på detta område. Men medan utskottsmajoriteten menar att avtal och överenskommelser är den enda framkomliga vägen, anser vi reservanter att det även kan vara nödvändigt med bättre rättsregler. Man behöver tillgripa viss lagstiftning i de fall, då frivilliga överenskommelser inte kan åstadkommas.

Domstolarna har vid flera tillfällen, då de haft att pröva frågor som berör obefogad uppsägning, givit uttryck för att rättsreglerna på detta område inte är tillfredsställande. Utskottsmajoriteten har emellertid, som jag nyss sagt, i första hand velat pröva avtalsvägen. Det förefaller emellertid som om det går ganska trögt på den fronten med behandlingen av dessa frågor.

Redan i fjol hänvisade utskottsmajoriteten, då motioner med i stort sett samma yrkande behandlades, till att avtalsförhandlingar beträffande uppsägningsskydd var förestående. I år säger utskottet, att enligt vad som upplysts har i dagarna — det var alltså i slutet av mars — förhandlingar inletts mellan Svenska arbetsgivareföreningen och arbetarorganisationerna om en förbättring av gällande ordning i fråga om skydd mot uppsägning. Under det år som har gått, sedan riksdagen senast behandlade problemet, har alltså praktiskt taget ingenting hänt.

I reservationen yrkar vi på en utredning. I första hand bör man, menar vi, åstadkomma en kartläggning av området, en analys av problematiken. Det är egentligen ett mycket blygsamt krav vi ställt i reservationen. Men naturligtvis

hoppas vi att ur denna analys, ur denna kartläggning, rättsregler skall växa fram, rättsregler som bättre än vad för närvarande är fallet kan tjäna domstolarna till ledning, när de har att bedöma under vilka omständigheter en uppsägning skall anses vara giltig. Det framgår av redogörelsen i utskottsutlåtandet att sådan lagstiftning finns i ett stort antal länder men i stort sett saknas i vårt land.

För ganska stora grupper anställda finns redan avtal och tjänstereglamenten att falla tillbaka på, det bör konstateras. Det är väl också på det sättet att arbetsgivare och arbetstagare i de flesta fall kommer väl överens i detta som i så många andra avseenden. Men å andra sidan finns det stora grupper av arbetstagare som inte omsluts av vare sig tjänstereglamenten eller avtal, och det är nog främst i fråga om dessa som tvister uppkommer. Det bör i sammanhanget också konstateras att tvister av detta slag inte hör till de dagliga problemen utan lyckligtvis är ganska sällsynta, vilket dock inte utesluter att det ibland förekommer uppsägningar och avskedanden som upprör rättsmedvetandet. På den sektor som inte omfattas av vare sig avtal eller reglementen skulle alltså allmängiltiga lagregler, utformade t. ex. i en dispositiv lagstiftning, kunna bli av stor betydelse.

Jag vet att flera talare kommer att beröra detta problem, och jag skall, herr talman, inskränka mig till det anförda och ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Efter den fylliga redogörelse för själva problematiken i denna fråga som herr Anderson i Sundsvall lämnat skall jag inskränka mig till några strödda synpunkter på frågan och på utskottsutlåtandet.

När en liknande motion väcktes förra året var den föremål för remissbe-

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

handling. Tjänstemännens största organisation, TCO, anförde bl. a. i sitt remissvar att det nuvarande rättstillståndet är långt ifrån tillfredsställande. Det förvånar mig något att inte utskottet vare sig förra året eller i år har tagit allvarligare på den beskrivningen av det aktuella läget än vad som har skett.

Fortfarande är det naturligtvis inte alls — det vill jag stryka under — fråga om befogade uppsägningar, som givetvis måste kunna förekomma. Arbetsgivaren måste ha möjlighet att skilja en arbetstagare från hans arbete i sådana fall då det av organisatoriska skäl är nödvändigt eller då det är fråga om direkt misskötsel av arbetet. Frågan gäller — som framgår av det tidigare anförda och av motionerna — de obefogade uppsägningarna. Det finns ett flertal exempel på obefogade uppsägningar, givetvis dock inte som någon massföreteelse, inom alla sektorer på arbetsmarknaden. Jag vill gärna understrika att det inte gäller enbart den enskilda sektorn, som i debatten kring denna fråga gjorts gällande från ett flertal håll. Det vore att göra de enskilda arbetsgivarna en grov orättvisa att påstå något sådant. Frågan gäller i lika mån den offentliga sektorn av arbetsmarknaden.

Beträffande statsanställda anföres i utlåtandet att de ordinarie befattningshavarna i statlig tjänst har en relativt tryggad rätt till sin anställning. Jag skulle för min del vilja gå ännu längre och hävda att de ordinarie statliga befattningshavarna har en mera tryggad ställning än vad utskottet har anført. Men då lämnar man helt åsido de kategorier som verkligen har relevans för denna fråga, nämligen de icke ordinarie: aspiranter samt extra och extra ordinarie tjänstemän. Jag skulle tro att denna kategori uppgår till 50 procent av hela det statliga fältet. Det är för denna kategori som frågan har någon betydelse.

Beträffande kommunerna vill jag hänvisa till det yttrande som avgavs av Kommunaltjänstemannaförbundet när denna fråga var på remiss förra året. Det säger kanske också en del om de förhoppningar som man har anledning att knyta till möjligheterna att komma fram förhandlingsvägen. I yttrandet anföres att de allmänna erfarenheter som kan utvinnas av förbundets åtgärder för att förbättra uppsägningsskyddet för kommunaltjänstemännen är att både avtalsvägen och domstolsvägen är svår- eller t. o. m. oframkomlig, så länge principen om den fria uppsägningrätten av domstolarna uppfattas såsom varande överensstämmande med gällande rätt. I yttrandet säges vidare att »då riksdagen vid behandlingen av de väckta motionerna i ämnet 1957 uttalade sig för att personalorganisationerna borde söka lösa denna intressefråga förhandlingsvägen, hade man på det kommunala området anledning att förvänta sig en positiv inställning härtill från arbetsgivarsidan särskilt med hänsyn till att dels kommunala organ har en grundlagsenlig skyldighet att fatta objektivt riktiga beslut och dels de till antalet största kategorierna av arbetstagarna sedan gammalt haft sådant eftersträvat uppsägningsskydd». Men den erfarenhet man gjorde för kommunaltjänstemännens del var att man från arbetsgivarsidan mötte en klart negativ hållning i denna fråga.

När frågan behandlades i riksdagen 1957 sades, att förhållandena visserligen inte var tillfredsställande som de då var men att man skulle vänta och se om frågan ändå inte blev tillfredsställande löst efter avtalslinjen. Argumentet att man skall vänta och se om det händer något på någon annan väg är naturligtvis hållbart år efter år ungefär hur länge som helst. Vilken ståndpunkt man tar i frågan hänger ytterst samman med vilken målsättning man har, vilken vilja man har att få till

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

stånd förändringar inom en rimlig framtid.

Man konstaterade 1962 att frågan inte heller då var tillfredsställande löst, men man skulle liksom 1957 vänta. Det är anmärkningsvärt — jag kan inte underlåta att påpeka det, när utskottet tagit ungefär samma ställning i frågan detta år — att man i utlåtandet från lagutskottet då sade att på grund av de avtal som hade träffats strax dessförinnan nya och stora grupper av anställda hade fått denna fråga reglerad. Detta säger man under hänvisning till de avtal som är träffade mellan Arbetsgivareföreningen å ena sidan och Industrijäntestemannaförbundet och Arbetsledareförbundet å den andra.

En kort tid innan utlåtandet justerades träffade berörda organisationer ett nytt avtal i vilket de tog in en passus just om att frågan om anställningstrygghet skulle tas upp till behandling. Dessa förhandlingar har påbörjats detta år, såsom herr Anderson förut har redovisat. Ytterligare en protokollsanteckning gjordes emellertid i denna förhandlingsuppgörelse. Tjänstemannaförbunden understryker där med skärpa den stora betydelse de tillmåter denna fråga och framhåller nödvändigheten av att den bringas till sin lösning.

Detta har alltså sagts ett par veckor innan utskottet talar om att denna fråga för just dessa gruppers del har reglerats. Jag har velat nämna detta för att man inte — även om frågan har blivit berörd i några avtalsförhandlingar och överenskommelser — därav skall dra den slutsatsen att den är tillfredsställande löst på ifrågavarande område.

Någon har i denna diskussion uttalat en förhoppning om att domstolspraxis skulle komma att ändras så att huvudprincipen här skulle bli den rakt motsatta mot den vi har i Sverige i dag. Jag kan inte annat än uttrycka min förvåning över att man i en lagstiftande församling skall höra förhoppningar utta-

las om att domstolarna, som har till uppgift att syssla med rättstillämpning, skulle ändra gällande rätt.

Jag vill också anmärka på den inställningen att man, eftersom detta problem nu blir löst avtalsvägen för stora grupper, kan lämna de grupper helt åsido som icke berörs av avtalen. Detta kan bero på att vederbörande själva inte tillhör någon organisation, men det kan också — vilket är mera anmärkningsvärt — bero på att deras arbetsgivare icke tillhör någon organisation. Man skall inte glömma bort denna kategori. Den är icke liten.

Det finns ett skäl mot att bifalla motionärernas önskemål som har anförts både i år och tidigare, nämligen att man därigenom skulle fördröja frågans lösning. Detta skäl framfördes av flera talare vid förra årets diskussion som ett huvudargument mot ett bifall till motionen.

Man ansåg att detta skulle fördröja de förhandlingar som då skulle sättas i gång och därigenom innebära en försämring för berörda grupper. Efter vad jag kunde finna nämnde herr Anderson i Sundsvall att dessa förhandlingar nyligen påbörjats. Det har alltså gått nästan ett helt år utan att vare sig några utredningar eller förhandlingar kommit till stånd. Det hade säkert varit värdefullt för frågans behandling, om man i stället hade under tiden fått påbörja en utredning; man hade på det sättet kunnat komma en bra bit på väg.

Vidare vill jag påpeka att ILO, den internationella arbetsorganisationen, redan på sin konferens förra året tagit upp denna fråga och att det är mycket troligt att riksdagen inom en snar framtid får ta ställning till saken i form av ett förslag om ratifikation av en konvention från ILO:s sida. Det finns all anledning att i ett sådant läge åtminstone ha problemställningen kartlagd, så att man inte behöver sätta i gång en utredning för den sakens skull.

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

Det förhållandet att frågan har tagits upp internationellt utgör därför enligt mitt förmenande inte något argument för att avvisa utan i stället för att påskynda ett bifall till det framställda kravet på en kartläggning.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Som tidigare har påpekats i denna debatt är kravet på trygghet i anställningen en fråga som i dag har trängt sig fram allt starkare och blivit dominerande. De frågor, som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 23, dels om skydd mot uppsägning, dels om lagstadgad rätt till ersättning vid korttidspermittering är bara några av de detaljer i detta stora komplex av problem som rör tryggheten och som är av mycket stor räckvidd.

Utskottet anser beträffande motion nr 328 intet skäl föreligga för en utredning på grund av att »enligt vad som upplysts» förhandlingar i dagarna skulle ha inletts mellan Arbetsgivareföreningen och arbetstagarnas organisationer om en förbättrad ordning i fråga om skydd mot uppsägning.

Från kommunistiskt håll väckte vi förra året en motion i denna fråga, vilken avlogs med samma motiveringar. Beträffande vår motion nr 66 i år om utredning angående permitteringslön anser utskottet kort och gott att frågan är av sådan beskaffenhet att det bör överlåtas åt parterna på arbetsmarknaden att lösa den avtalsvägen.

Det är — som framgår av utlåtandet och som tidigare talare också utförligt har anfört — inte första gången dessa frågor står på riksdagens dagordning. Man hänvisar bara till år 1957 och till förra året.

Som jag nämnde anförde utskottet också i fjol att förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter dels pågick och dels var förutsedda i avsikt att nå en

tillfredsställande lösning. Fru Nettelbrandt har redan utförligt skisserat hur dessa frågor handlades.

I år kommer utskottet som sagt med samma begagnade argument då det gäller att avslå motioner om utredningar i hithörande frågor, men några väsentliga överenskommelser har inte träffats. Allt har praktiskt taget förblivit vid det gamla.

Tidigare lagstiftning i frågor som rör arbetsmarknadens parter visar, att det går mycket bra att komplettera dem med överenskommelser mellan parterna. Framför allt gäller detta fall, där problemen under många år har diskuterats, men där man inte uppnått någon tillfredsställande lösning.

Det kan inte vara försvarligt att låta mäktiga arbetsgivare bestämma och därmed orsaka ängslan och otrygghet hos tusentals familjer. Arbetsgivarna måste enligt vårt förmenande åläggas ett visst ekonomiskt ansvar för sina anställda vid permitteringar och hålla dem skadeslösa för inkomstbortfall under permitteringstiden. Särskilt rättvist blir detta krav när man betänker, att permitteringar av korttidskaraktär — såsom vi också har angivit i vår motion nr 66 — inte alltid har sin orsak i bristande ordertillgång, omställningssvårigheter o. d., vilket arbetsgivarna öppet brukar motivera sina korttidspermitteringar med. Nej, oftast är en sådan korttidspermittering obefogad. Den kan ha sin rot i bristande förutseende, i dålig planering och i andra jämförliga omständigheter. Ett alldeles speciellt oskick är den ofta återkommande korttidspermitteringen i samband med helger.

Företagen i vårt samhälle anses ha rätt att planera hur dåligt som helst, men då skall de själva svara för kostnaderna och inte övervältra dem på arbetarna och tjänstemännen.

När vi i dag diskuterar permitteringsfrågan kan man inte underlåta att be-

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

röra de permitteringar som gjorts med anledning av konflikten vid Nya systemaktiebolaget där staten varit inblandad. Som en följd av denna konflikt permitterades bortåt 600 bryggeriarbetare. Dessa arbetare, som stod helt utanför den pågående striden, fick under den första veckan inte ett öre i ersättning. När sedan arbetslöshetskassan trädde till efter de sex karensdagarna, erhöles 20 kronor per dag plus eventuellt make- och barntillägg. Ännu sämre ställda var det ännu större antalet deltidsanställda, som också permitterades: de kastades helt enkelt ut på gatan.

Även om det i detta fall hade funnits ett avtal med Arbetsgivareföreningen, hade inte staten haft någon skyldighet att följa detta avtal, eftersom staten inte räknas till föreningens medlemmar.

Det måste enligt vårt sätt att se vara ett befogat rättvisekrav att arbetstagarerna skall hållas skadeslös, dels för utbliven ersättning under den första karensveckan och dels för den differens som föreligger mellan arbetslön och arbetslöshetsunderstöd. För att komma till rätta med detta problem måste enligt vår uppfattning lagstiftningsvägen tillgripas, så att man verkligen kan säkra ett skydd för alla arbetstagare.

För min del anser jag också att denna fråga till en del är ett arbetarskyddsproblem. Att arbeta under otrygga förhållanden innebär en stor psykisk påfrestning; det skapar osäkerhet och ångslan och det medverkar till att öka det redan tidigare alltför stora antalet nervösa och stressade människor i vårt land.

Utskottet säger, att det kan förväntas att de lösningar av frågan, som uppnåtts eller kan komma att uppnås vid förhandlingar mellan organisationerna, skall i viss mån vara normgivande även för de kategorier vilka inte direkt omfattas av eventuell uppgörelse. Allt detta är mycket vaga formuleringar, som

inte är bärande för påståendet, att det inte för närvarande föreligger skäl för utredning av hithörande frågor.

En lagstiftning kommer att bli oundgänglig, även om andra vägar också kan beträdas såsom ett komplement till denna. Med en lagstiftning följer, såsom jag tidigare sagt och som också understrukits av föregående talare, att även de som arbetar hos arbetsgivare, vilka står utanför arbetsgivarorganisationerna, kan beredas skydd. Detta är av stor betydelse, då det just bland oorganiserade arbetsgivare ofta förekommer ett stort missbruk i detta avseende.

Herr talman! Med det anförda ber jag att under mom. A få yrka bifall till reservationen av fröken Nordström m. fl. och under mom. B till motion nr 66 i denna kammare.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt i själva sakfrågan. Första kammaren, som behandlade ärendet redan före påsk, har ju beslutat godkänna utskottets utlåtande, och det föreligger inte heller några delade meningar i sakfrågan. Det kan finnas anledning att understryka detta med anledning av de inlägg som gjorts här i kammaren.

Utskottet och riksdagen har tidigare behandlat dessa frågor och då vid varje tillfälle liksom i år starkt understrukit angelägenheten av att arbetstagarerna beredes största möjliga trygghet i anställningen. Om det råder sålunda inga delade meningar. Det är endast om sättet och vägarna att nå denna större trygghet som uppfattningarna går isär. Och när vi i utskottet har hävdat att man här bör gå fram förhandlingsvägen, har vi givetvis haft goda skäl för vår uppfattning.

Nu har det uppgivits här att tidigare förhandlingar inte har givit något resultat, men det är väl ändå litet för

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

mycket sagt. Det är obestridligt att de förhandlingar som förts har givit resultat, eftersom allt flera grupper har fångats in av bestämmelserna och erhållit tryggare anställningsförhållanden. Vi är emellertid medvetna om att det alltså finns grupper kvar, som inte har nått fram till något större mått av trygghet. Nu har arbetsmarknadens parter dock tagit upp förhandlingar på nytt i den mycket allvarliga avsikten att verkligen nå ett resultat. Klara uttalanden visar att man är inställd på det. Och då har vi ansett skäl föreliggande att avvakta resultatet av dessa förhandlingar.

Sak samma gäller motionen som rör ersättningarna vid korttidspermitteringar. Även om den saken har förhandlingar nu upptagits mellan arbetsmarknadens parter, och man hyser goda förhoppningar om att även där kunna nå goda resultat. Man har också i de förhandlingarna gått betydligt längre i sina krav än vad motionärerna gjort. Det är inte lätt att definiera begreppet korttidspermitteringar, men de som nu skall förhandla har inriktat sig på att försöka lösa permitterings- och ersättningsfrågorna över hela fältet, inte bara röra sig med begreppet korttidspermitteringar. Detta är ju ytterligare ett skäl för att avvakta resultatet av förhandlingarna.

Slutligen är vi inte främmande för att det kan bli nödvändigt att vidta andra åtgärder, om förhandlingarna inte ger nöjaktiga resultat, men det finns som sagt all anledning att avvakta utgången av förhandlingarna innan vi förbereder några andra åtgärder.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det har sagts här, säger herr Odhe, att förhandlingarna inte har givit något resultat, men då kan det

i varje fall inte vara mig han citerar. Jag har bara sagt att tidigare förhandlingar inte givit tillräckligt tillfredsställande resultat. Och dessutom har det som uppnåtts inte täckt de områden som bort täckas för att det skulle kunna anses tillfredsställande för alla dem som är berörda.

Om vi här i Sverige nu löser dessa frågor lagstiftningsvägen eller på annat sätt och därmed får en ny och fast rättsprincip på detta område, så torde vi vara den näst sista av de europeiska staterna som lämnar detta osäkra fält. Vi är sålunda inte alls några pionjärer här i landet när det gäller dessa ting.

Vidare sade herr Odhe att det inte föreligger några delade meningar i själva sakfrågan, även om man kunde få det intrycket av den polemik som förts. Ja, jag kan hålla med om att vi i sak är tämligen överens, och det är vi också när det gäller att i första hand gå fram avtalsvägen. Men man kan onekligen få det intrycket att dessa frågor inte anses vara av sådan angelägenhetsgrad att anledning föreligger att bifalla motionen. Exakt samma motiveringar, något annorlunda nyanserade och varierade, har nämligen anförts både 1957 och 1962. Det har alltså nu gått en rätt avsevärd tid sedan dess, och frågan är ännu inte tillfredsställande löst. Om herr Odhe förhandlar med en motpart, som säger sig ha full förståelse för kraven i varje yrkande som ställes och de grunder yrkandena vilar på men inte är beredd att ge något på en enda punkt, så tror jag inte att herr Odhe går tillfredsställd från den förhandlingen.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Herr Odhe sade att vid varje tillfälle då denna fråga varit på tal har det starkt understrukits från utskottets sida att man önskar nå en lösning. Men det hjälper inte den anställde om utskottet t. o. m. ett par gånger

Utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade

om året starkt understryker sakens riktighet, när det inte blir mer resultat.

Jag är mycket tillfredsställd med att det har tagits upp förhandlingar om ersättningar vid permitteringar. Det är också glädjande att man hyser förhoppningar om att nå resultat. Men det måste väl i alla fall gagna saken, om riksdagen nu äntligen visar en positiv inställning, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av fru Nettelbrandts senaste anförande. Man skulle kunna få den uppfattningen att vi låg så långt efter andra länder att Sverige var det sista landet att avskaffa otryggheten för löntagarna. Jag hoppas att jag missförstod fru Nettelbrandt, ty så är det väl ingalunda.

Ofta har vi diskuterat vilka vägar vi skall gå när det gäller att lösa dylika arbetsmarknadsfrågor. Utskottet har i år sagt, att det pågår förhandlingar mellan parterna om trygghet i anställningen, en fråga som ju även innefattar annat än de obefogade uppsägningarna, och — som utskottet uttrycker det — förhandlingarna härom förmodas ge resultat.

Jag tror jag kan understryka varje ord som herr Odhe sade: att man har anledning att tro att i de nu pågående förhandlingarna — ty fru Nettelbrandt vet att sådana förhandlingar pågår mellan parterna — har löntagarorganisationerna formulerat krav, som går betydligt längre än de krav som framställts i den nu behandlade motionen.

I den motion, som här berörts av fru Ryding, begär man, som herr Odhe påpekade, en utredning om ersättning vid korttidspermitteringar. Kraven från löntagarorganisationerna har gått betydligt längre, och jag tror inte att det skulle gagna förhandlingarna om riksdagen uttalade sig för en utredning i

denna fråga medan förhandlingarna pågår. Fru Nettelbrandt har liksom jag erfarenhet av förhandlingar, och vi vet att ett beslut om utredning kan försvåra förhandlingarna. Därför vill jag starkt understryka herr Odhes yrkande om bifall till andra lagutskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Endast ett par ord i den fråga, som fru Ekendahl berörde, huruvida Sverige skulle vara det näst sista landet i fråga om trygghet på detta område. Det var givetvis ett missförstånd.

Jag är tacksam för detta tillfälle att få ge en eloge till våra svenska arbetsgivare för deras sätt att sköta skilda frågor visavi arbetstagarna. Det är inte på den punkten som jag tycker Sverige är underutvecklat. Det är när det gäller att knäcka själva principfrågan, att fastställa principen om att den fria uppsägningsrätten icke längre skall gälla, som Sverige är nära nog sist i Europa.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Nordström m. fl.

Skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 39 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:56 och II:66; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.; och

statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kommunernas kostnader för förtidspensioneringen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 57 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 65 i andra kammaren av herr *Hermansson*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till lagstiftning om skyldighet för företag att innan beslut om ändring i driften fattades underrätta berörda kommunala organ.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:57 och II:65, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Det finns rätt fårska exempel på vikten av de problem som vi tagit upp i denna motion. Dessa exempel visar samtidigt att allt inte är väl beställt på detta område. Den föreslagna lagen med skyldighet för företag att underrätta berörda kommunala organ innan de fattar definitiva beslut om ändring av driften skulle göra kommunernas ställning betydligt lättare.

Stal-Lavals flyttning från Nacka ger exempel på de problem som uppstår. Drättselkammarens ordförande i Nacka sade i ett interpellationssvar den 29 oktober 1962, att staden enligt hans mening alltför sent blivit underrättad om flyttningsplanerna. Först samma dag som personalen fick besked och beslutet om flyttning offentliggjordes blev drättselkammaren informerad. Förberedelser och planering rörande flyttningen hade varit på gång ganska länge dessförinnan.

Staden hade emellertid ej underrättats. Tvärtom hade överläggningar mellan staden och företaget förekommit i ett flertal olika ärenden, varvid staden bundits vid överenskommelser. Det förefaller rätt klart att företaget i flera

Skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

fall icke avsett att uppfylla sina förpliktelser, eftersom flyttningen var förutsedd. Staden fördes alltså bakom ljust.

Nacka stad har för sin del dragit sådana slutsatser av vad som förekommit, att man till Svenska stadsförbundets kongress ingivit en motion där det föreslås »att förbundets styrelse — gärna i samverkan med styrelsen för Landskommunernas förbund — får kongressens uppdrag att överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtagas för att tillförsäkra kommunerna erforderlig information på ett förberedande stadium när det gäller utbyggnad, inskränkning av driften, nedläggning eller flyttning av företag inom respektive kommun och därefter hos statsmakterna, Industriförbundet och andra berörda organ och institutioner söka genomföra de åtgärder, som styrelsens överväganden ger anledning till».

Nacka och andra kommuner har dåliga erfarenheter av nuvarande ordning. Det är anmärkningsvärt att utskottet inte brytt sig om att höra exempelvis drätselkammaren i Nacka om dessa erfarenheter.

Ett faktum är att företagen inte alltid följer de regler som finns om anmälan inom viss tid till arbetsmarknadsmyndigheterna. Ett färskt exempel är Skutskärs plåt- och mekaniska verkstad, som enligt Arbetarbladet gav sin personal permitteringsbesked endast 14 dagar i förväg, trots att överenskommelsen föreskriver två månader.

Utskottet skriver att de kommunala myndigheterna som regel blir underrättade av arbetsmarknadsmyndigheterna. Detta förekommer dock ej alltid, och underrättelsen sker ofta för sent. Överenskommelsen om varsel gäller dessutom endast inskränkningar, inte expansion, som ju också kan inverka på den kommunala planeringen.

Något bärande skäl mot förslaget om en lagstiftning har utskottet inte förbragt. Särskilda avtal mellan varje kom-

mun och företagen skulle vara en krånglig procedur, särskilt när det rör sig om stora koncerner med driftenheter på många platser. Kommunerna kan ej heller alltid sätta makt bakom orden.

Utskottet hänvisar till lokaliseringstuderingen. Vi tolkar denna hänvisning positivt och hoppas att utredningen tar upp dessa frågor, men vi anser att tiden redan är mer än mogen för den föreslagna lagstiftningen.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till motion nr II: 65.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar mellan utskottet och motionärerna om vikten av att kommunerna underrättas och underrättas i god tid vid mera väsentliga förändringar i företagets drift. Kommunerna bör underrättas, ty som här sagts, skapar driftinskränkningar stora problem även för kommunerna.

I de allra flesta fall torde väl också kommunerna underrättas. Företagen är ju, som utskottet framhållit, enligt överenskommelser mellan arbetsmarknadsstyrelsen samt Arbetsgivareföreningen och andra intresseorganisationer på arbetsgivarsidan »skyldiga att i god tid — vid driftinskränkningar av mera väsentlig betydelse senast två månader före åtgärdens vidtagande — lämna arbetsmarknadsmyndigheterna uppgift om väntade permitteringar eller avskedanden». Som regel blir också kommunerna genom länsarbetsnämndernas försorg underrättade om driftinskränkningar — länsarbetsnämnderna känner sig säkerligen förpliktade att i dylika fall ta kontakt med kommunerna. Det vore också ganska underligt om inte så skedde, eftersom de är skyldiga att göra det.

Enligt vad jag vet sker också i regel överläggningar mellan arbetsmarknadsmyndigheterna, företagen, de anställda och kommunerna vid väntade permit-

Skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

teringar eller driftinskränkningar. Så har bl. a. skett senast i Kopparberg med anledning av att Yxsjöbergs gruvor skall läggas ned. Därutöver erhåller arbetstagarna även informationer genom företagsnämnderna om planerade ändringar i driften.

Utskottet är alltså av den uppfattningen, att frågan om lämnande av informationer och i den mån det behövs skapande av bättre sådana i berörda hänseende bör kunna ordnas utan lagstiftning. Det bör vara möjligt att t. ex. genom cirkulär från arbetsmarknadsstyrelsen ge bestämmelser härom.

Den andra frågan — att företag vid utbyggnad eller annan expansion skall uppta samråd med de kommunala myndigheterna — anser utskottet hör hemma under den pågående utredningen om näringslivets lokalisering. Denna kommitté har också som bekant till uppgift att överväga de problem som skapas genom nedläggningar av företag.

Jag ber, herr talman, med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag är mycket glad för de positiva uttalanden som här gjorts av utskottets talesman, och jag hoppas att det han sagt om vad som ytterligare kan göras från arbetsmarknadsstyrelsens sida också skall lända till efterföljd.

Men det finns några problem som gör att saken inte är så enkel som herr Fredriksson i alla fall ville framställa den. Det går inte riktigt så bra som man skulle önska.

Orsakerna till att kommunerna i många fall alltför sent underrättas om driftändringar är främst två. För det första är företagen ofta rätt nonchalanta mot företagsnämnderna och också mot andra organ som bör underrättas. Ett fall relaterades i pressen häromdagen. Värmlands Folkblad berättade att företagsnämnden vid Wennbergs

mekaniska verkstad i Karlstad kallades till sammanträde med endast 12 minuters varsel för att mottaga det överraskande beskedet, att en betydande del av produktionen överlätits till ASEA och skulle flyttas till annan ort.

För det andra tycks arbetsmarknadsmyndigheterna inte alltid så snabbt vidarebefordra uppgifter som de får från företag. I fallet Stal-Laval, som jag nämnde förut, underrättades länsarbetsnämndens ordförande i Östergötland, dit företaget alltså skall flytta, i juni månad samt arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden i Stockholms län i augusti. Men Nacka stad fick liksom de anställda besked — och inte från länsarbetsnämnden utan direkt från företaget — först den 28 september, när beslutet redan var fattat.

Svenska arbetsgivareföreningen har i ett cirkulär till sina medlemmar sagt att länsarbetsnämnderna inte skall ge någon publicitet kring de av företagen planerade åtgärderna. Vidare heter det: »Är det ur företagets synpunkt angeläget att speciell diskretion iakttages, kan underhandskontakt tagas med länsarbetsdirektören personligen med anhallan om diskretion.»

Det förefaller alltså, som om Arbetsgivareföreningen och dess medlemmar alltjämt förbehåller sig rätten att själva avgöra när, hur och i vilken utsträckning information skall lämnas om förändringar i företagets drift. Det tycker vi är ett tillstånd som inte kan accepteras, och därför har vi framlagt förslaget om en lagfäst skyldighet att underrätta kommunerna. Anser utskottet verkligen att detta skulle ställa till så stort ohägn för företagen, när det faktiskt föreligger så stora brister som jag här visat? Är inte detta i stället ett högst berättigat krav som kommunerna kan ställa, och tyder inte den motion som Nacka stad väckt i Stadsförbundet på att någon ting behöver rättas till? Om nu riksdagen avslår denna motion hoppas jag att Stadsförbundets kongress

Helt kostnadsfri sjukvård, m. m.

skall ta större hänsyn till det krav som ställts av Nacka stad, så att det skapas bättre ordning på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12**Helt kostnadsfri sjukvård, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om helt kostnadsfri sjukvård, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Ett genomförande av de förslag vi ställt i föreliggande motioner skulle medföra betydande utgiftsökningar, utgiftsökningar som vi emellertid finner motiverade med hänsyn till den befolkningsgrupp som våra förslag ger lämnad, nämligen de sjuka och de gamla.

Utskottet hänvisar till 1961 års sjukförsäkringsutredning. Jag är i princip enig med utskottet om att förslag av denna storleksordning naturligtvis bör utredas. Denna utredning tillsattes år 1961 och har sålunda pågått relativt lång tid. Ofta får jag den bismaken i munnen att utredningar inte bara tillsätts i akt och mening att utreda utan också kan tillsättas i akt och mening att uppskjuta svårlösta problem till en längre bort liggande framtid. Jag skall icke uttala mig om 1961 års sjukförsäkringsutredning har den förstnämnda eller den sistnämnda uppgiften.

Frågan om fri sjukvård och frågan om fri medicin till pensionärerna är frågor av sådan art, att en snabb lösning är av nöden. Låt mig anföra ett enda exempel av tusentals liknande. En

gammal sjuk mor ligger sedan tre år tillbaka på sjukhus. Hon får nu betala 5 kronor per dag för denna sin vistelse. Avgiften tas av pensionen. Kvar av denna blir cirka 120 kronor per månad. För dessa pengar skall den sjuka betala dels sina ofrånkomliga personliga utgifter, dels hyran för bostaden ute på staden. Pengarna räcker inte till detta. Då uppstår frågan: Skall den sjukas hem upplösas? Skall eventuella anhöriga, som kanske själva befinner sig i små ekonomiska omständigheter, tvingas betala den sjukas hyreskostnader? Att upplösa den gamlas hem torde innebära svåra psykiska påfrestningar för såväl barnen som den gamla. Nog borde en fråga av denna karaktär kunna lösas på annat sätt. Nog borde de 75 miljoner kronor, som detta kan tänkas kosta, anses vara väl använda pengar.

Samma sak gäller även frågan om den fria medicinen för pensionärerna. Jag vet att de gamla kan gå till socialvården för att få ut vad de själva betalat för medicinen. Men varför skall ett problem av denna art lösas på det sättet? Nog bör vi, i vart fall så länge vi befinner oss i början av ATP:s genomförande, kunna ge de gamla förmånen av fullständigt fri medicin.

Med hänsyn till den utredning utskottet åberopar skall jag i dag icke yrka bifall till våra motioner utan vill endast uttala förhoppningen, att utredningen skall snabbt avlämna sitt resultat och att resultatet innebär en lösning av dessa frågor på sätt vi uttalat oss för i vår motion.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! De kommunistiska motionärerna hävdar, att vi borde göra sjukvården helt kostnadsfri och att vi borde ge folkpensionärerna ytterligare ett handtag genom att ta bort sjukförsäkringslagens föreskrift om begräns-

Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada

ning av sjukvårdstidens längd till 180 dagar. Motionärerna föreslår även full ersättning för folkpensionärernas faktiska läkar- och medicinkostnader.

Låt mig få betyga, herr talman, att ingen av utskottets ledamöter har någonting emot att lätta bördorna för våra gamla och sjuka. Det är tvärtom glädjande nog så, att man varje gång sådana angelägenheter förs på tal kan märka en mycket stor beredvillighet. Andra lagutskottet har också år efter år förordat olika förbättringar i fråga om sjukförsäkringen och stödet till folkpensionärerna, en grupp som arbetat hårt under sämre ekonomiska villkor än vi och som är värd att få del av vår standardhöjning.

Utskottet har framför allt två skäl för sitt ställningstagande i detta fall.

Denna fråga är, som herr Nilsson i Gävle också anförde, föremål för behandling av 1961 års sjukförsäkringsutredning. I direktiven för utredningen har klart angivits, att den också skall undersöka fördelarna och nackdelarna av en helt avgiftsfri sjukhusvård.

Det andra skälet hänger ihop med det första. Om vi skulle göra sjukvården helt avgiftsfri — motionärerna talar icke bara om sjukhusvård utan även om sjukvård — skulle det medföra en mycket stor kostnadsökning, något som motionären nyss själv understrukt.

Det är uppenbart att vi inte kan fatta ett så vittgående beslut utan mycket ingående utredningar och undersökningar. Det är därför naturligt att utskottet velat avvakta den utredning som pågår. Jag skall gärna som utskottsrepresentant instämma i motionärens nyss uttalade önskan att denna utredning måtte påskynda sitt arbete.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 204, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar Nilsson i Gävle och Holmberg föreslagit »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en skyndsam utredning av i denna motion berörda frågor angående ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada liksom av de enskilda försäkringsföretagens handläggning av sådana ärenden».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:204, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det förvånar mig att utskottet så kategoriskt vill göra gällande, att nuvarande förhållanden i fråga om bedömningen av yrkesskador »uppfyller alla rimliga anspråk på rättssäkerhet». Det är ju tvärtom en utbredd uppfattning, att det därvidlag är mycket som inte är tillfredsställande.

Att vi motionärer bara anfört två fall som exempel ger inte utskottet någon grund att bagatellisera saken. Avsikten var bara att med två särskilt upprörande fall påvisa hur svårt det kan vara

Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada

för en skadad att få ersättning även när det berättigade i skadeståndsanspråken förefaller självklart.

I det s. k. Bromöllafallet, som var ett av våra exempel, har det nu även officiellt erkänts, att en upprörande orättvisa hade blivit begången. Det var enligt min mening klart redan från början, att det förhöll sig på det sättet. I det fallet var det inga svårigheter med bedömningen. Men när en orättvisa kunde begås även i ett sådant fall, måste väl utskottet medge, att det finns anledning fråga hur det är med rätts-säkerheten i många andra fall där det kan bli svårare med avvägningen.

Det hade varit lätt för motionärerna att anföra flera andra fall. Vi har förresten gjort det i en annan motion, som avser att utverka ersättning åt en gruvarbetare i Kiruna som befinner sig i samma situation som Bromöllaarbetaren. Jag skall naturligtvis inte föregripa behandlingen av den motionen, men eftersom utskottet försvarar sin ståndpunkt med att motionärerna inte anfört tillräckligt många exempel, så vill jag erinra om att den gruvarbetare, som vi motionerat om, har fått sin arbetsförmåga reducerad med nära tre fjärdedelar. Överklaganden till alla instanser har varit verkningslösa. För min del har jag dessutom försökt få riksdagens medverkan att åstadkomma bättre rättskydd åt en arbetare som blivit nästan blind på grund av yrkesskada, men även då hänvisade utskottet till den utomordentliga rättsäkerhet som vi påstås ha, och utskottet avvisade därför mitt förslag.

Jag har inte sett saken så, att bris-terna på det här området måste verifieras med massor av exempel. För ett beslut om utredning borde det räcka med de tydliga tecknen på att allt inte står rätt till.

Därmed har jag inte heller sagt, att det hos de prövande myndigheterna inte finns en strävan att uppträda objektivt; det kan jag över huvud taget

inte uttala mig om. Jag har bedömt frågan med ledning av exempel som tyvärr är upprörande. Hur man skall få till stånd ett bättre rättsskydd skall självfallet prövas av den utredning vi har föreslagit.

Eftersom silikosfallen har spelat en roll i debatten om yrkesskadeersättningsarna, vill jag erinra om att det nu äntligen börjar röra sig åtminstone inom det området. Därvidlag erkänner nu också riksförsäkringsverket att det finns stora brister. Vi fick häromdagen en proposition om åtgärder för att förebygga silikos, och där citeras ett yttrande av riksförsäkringsverket, som på sitt sätt bekräftar vad vi har sagt i många motioner och tal med syfte att få till stånd en tryggare ordning för de många tusen arbetare som är utsatta för silikosrisk. Riksförsäkringsverket medger nämligen, att de undersökningar som har företagits för att bedöma silikosskadorna icke har varit tillräckligt pålitliga när det gäller att fastställa hur silikos i olika stadier påverkar andningsfunktioner och arbetsförmåga.

Men det är bara ett av de områden, där vi har ansett oss finna bevis för att hittillsvarande förhållanden har inneburit stora olägenheter ur rättssynpunkt. De undersökningar, som riksförsäkringsverket grundat sina domar på, har icke varit tillräckligt pålitliga, det erkänner riksförsäkringsverket självt i det yttrande som återfinnes i propositionen. Borde det då inte också för utskottet ha funnits anledning medge, att rättsäkerheten inte är så bra som man påstår i utskottets utlåtande, utan att det finns anledning att företa de undersökningar vi har förordat?

Förhållanden liknande dem som gäller för de silikosskadade — och det är tusentals arbetare som är utsatta för sådan risk och därmed också utsatta för att bli behandlade på samma sätt som exempelvis arbetaren i Bromölla — råder på många andra områden. Den senare behandlingen av Bromölla-

Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada

fallet visar för övrigt, att skadeståndskravet rör sig om 200 000 kronor för den händelse vederbörande lever till 67 års ålder. Det ger en föreställning om hur stora även de ekonomiska olägenheterna är av det nuvarande tillståndet.

Vi har också pekat på hur svårt det är för skogsarbetare och andra med liknande tung sysselsättning att få ersättning för ryggsador. Bristerna därvidlag ligger på ungefär samma plan som i fråga om de silikosskadade och många andra liknande grupper.

Det behövs en genomgripande förändring på hela detta fält. Det är det som utskottet tydligen inte vill förstå när det faktiskt avfärdar denna verkligt stora trygghetsfråga med några allmänna fraser.

Jag tycker inte att det är tillfredsställande, herr talman, och jag hemställer om bifall till motionen nr 204.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det är utan tvivel betydelsefulla frågor som herr Holmberg har berört i sitt anförande. Utskottet har också haft detta fullt klart för sig, då utskottet har behandlat motionen. Vi vet alla att det finns åtskilliga fall, då vederbörande ansett sig ha blivit felbedömd, fått för liten ersättning i anledning av yrkesskada eller kanske inte fått någon ersättning alls för olycksfall som han råkat ut för.

Men det är väl också så, att det många gånger är mycket vanskligt, även för den medicinska sakkunskapen, att avgöra om en invalidiserande sjukdom härleder sig från yrkesskada eller har andra orsaker. Det kan t. ex. gälla lungfel och ryggsador, som givetvis kan ha uppkommit i yrket men som också kan ha sin grund i andra orsaker. Där måste den medicinska sakkunskapen säga det avgörande ordet, och det kan ibland, förmodar jag, vara rätt svårt att göra ett kallt, objektivet bedömande. Det är också många gånger svårt att på ett objektivet sätt fastställa graden av invali-

ditet och därmed åstadkomma en grund för en rättvis bedömning av skadeersättningens storlek.

Med hänsyn till de svårigheter som alltså föreligger är det inte alldeles oförklarligt, att det uppkommer ett och annat fall, som beklagligtvis blir felbedömt. Därmed har jag inte velat påstå att kritiken skulle vara berättigad i alla de fall, då den skadelidande själv anser sig ha blivit felbedömd. Säkert finns det många fall, där den skadelidande själv anser att han exempelvis skulle ha haft en större ersättning men där ett sådant ersättningskrav inte har ett objektivet underlag.

I motionen anföres, som herr Holmberg redan nämnt, två fall. Det ena avser en yrkesskada och det andra beräkning av skadeersättning. Med dessa två fall som utgångspunkt begär motionärerna en skyndsamt utredning om möjligheterna för ett ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall och yrkesskada.

Det är, som jag förut sagt, synnerligen angeläget att dessa frågor bedöms på ett inte bara objektivet riktigt sätt utan också med hänsyn till humanitära och sociala synpunkter. Utskottet har ingående undersökt de vägar man har att gå för att vinna rättvisa i de fall, där vederbörande anser sig ha blivit orättvist behandlad. Utskottet har konstaterat att man, oavsett hur yrkesskadan eller olyckshändelsen skall rubriceras, har tre instanser att vända sig till för att få frågan om ersättning rättsligt prövad.

Gäller det t. ex. frågor som avser allmänna försäkringen, exempelvis fråga om förtidspension, har man pensionsdelegationen, riksförsäkringsverket och den nyinrättade försäkringsdomstolen som prövar saken.

Gäller det fall som hänför sig till den allmänna yrkesskadeförsäkringen, har vi även där tre instanser, nämligen försäkringsinrättningen, försäkringsrådet och sist försäkringsdomstolen.

Ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada

Gäller det försäkringar i de enskilda försäkringsbolagen, alltså i regel ansvarighetsförsäkringar, har vi först och främst när det gäller trafikolyckor en Trafikförsäkringsanstaltens nämnd och när det gäller ansvarighetsförsäkringar i övrigt har vi Ansvarighetsförsäkringens personskadenämnd, vilka i första hand gör undersökning. Är man inte nöjd med det resultat som dessa kommer till — och det händer nog ofta — har man möjlighet att få frågan prövad i civilrättslig ordning i tre instanser ända upp till högsta domstolen.

Inom utskottet har vi inte kunnat finna annat än att möjligheterna till rättslig prövning måste anses vara till fyllest.

Jag kan också hänvisa till Bromöllafallet, som herr Holmberg själv drog fram. Där begagnade man möjligheten att få frågan prövad och fick också upprättelse, vilket visar att de rättsliga organen fungerar.

Herr Holmberg talade i den ena meningen om bristande undersökningar och i nästa mening om bristande rättsskydd. Det är väl snarast så, att det material, på vilket de rättsliga instanserna skall döma, i många fall kan vara otillfredsställande. I den mån man får fram en fullständig utredning, som klarlägger orsak och verkan så att man kan fastställa t. ex. graden av invaliditet, skulle jag tro att det inte heller våldar de rättsvårdande myndigheterna så stora svårigheter att fastställa en emot skadan svarande rättvis ersättning. På den punkten kan jag nog hålla med herr Holmberg om att många utredningar kanske inte är tillräckligt utförliga för att man skall kunna få fram ett riktigt domslut, men det visar ju inte, att den rättsliga prövningen skulle vara undermålig. Det konstaterande som vi har gjort i utskottet är riktigt, nämligen att det i samtliga fall finns tre rättsvårdande instanser att vända sig till för att få en skadeersättningsfråga prövad. Vi har därför svårt att förstå, hur den

rättsordning skulle se ut som skulle ge större trygghet. Jag understryker ännu en gång, att huvudvikten här nog ligger på utredningsstadiet, själva undersökningsstadiet, alltså.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Man kan inte, som herr Anderson i Sundsvall gör, skapa en strikt åtskillnad mellan vad som är rättsfrågor i detta fall och vad som är det primärmaterial, som de dömande myndigheterna skall avgöra skadeståndsanspråken efter. Det hör ihop.

Frågan om pålitliga undersökningar är en integrerande del av hela rättsfrågan. Särskilt Bromöllafallet och det fall från Kiruna som jag dessutom i debatten har erinrat om är typiska därvidlag. Här fastställer en läkare efter undersökning, att denne Kirunaarbetare är berövad sin arbetsförmåga till tre fjärdedelar. Med detta läkarintyg går han till alla instanser och får avslag. De påstår nämligen att läkarintyget inte kan tillmätas betydelse, utan förklarar att arbetaren inte ens förlorat så mycket som 10 procent av sin arbetsförmåga. Men läkaren, som haft honom under behandling och som har sett hans fortskridande försämring, påstår att han förlorat sin arbetsförmåga till tre fjärdedelar. Detta exempel visar att man inte kan skilja undersökningarna från frågan om rättsskyddet i sin helhet. Den utredning vi påyrkar avser att åstadkomma så långt möjligt betryggande åtgärder över hela linjen.

Beträffande Bromöllafallet vill jag, eftersom herr Anderson i Sundsvall åberopar det som exempel på hur bra vårt rättsskydd är ordnat, säga att förmodligen skulle denne arbetare efter alla överklaganden inte ha fått någon ersättning, om inte saken hade bringats till allmänhetens kännedom genom en stor kampanj från hans fackförening, genom en interpellation i riksdagen och

Tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar

genom tidningsartiklar. Men det är inte på det sättet man skall behöva beivra rättskränkningar mot de skadade. Rättskränkningar är det i de fall — som för övrigt riksförsäkringsverket självt säger — då undersökningarna inte har varit pålitliga. Just i fråga om silikosskadorna är det ingen svårighet att anföra massor av fall. Jag trodde inte att det skulle behövas, ty det faktum, att det inträffar så upprörande saker som jag givit exempel på, bevisar ju att det finns anledning att vidta åtgärder.

Nu skall det bli effektivare undersökningar av de silikosskadade. Men vad blir det för ändringar t. ex. beträffande de tusentals skogsarbetare som inte får någon ersättning trots att de uppenbarligen i sitt arbete fått ryggsador eller andra skador?

I utskottsutlåtandet utlovas också vissa förbättringar så till vida, att yrkeskadestredningen skall söka bestämma yrkesskadebegreppet på sådant sätt, att de nu vanliga gränsdragningsproblemen undvikas. Det är en framgång, och det visar också hur berättigad vår kritik är. Det är många år sedan vi första gången motionerade i detta ämne och påvisade, att det fåtal sjukdomar som finns upptagna i registret över yrkesskador inte alls ger tillräckligt rättsskydd utan att man måste få en annan ordning därvidlag. Men fortfarande gäller samma bestämmelser, och först nu skall man göra en utredning. Jag hoppas att det också skall leda till en ytterligare förbättring, men även sedan den saken är klar kommer mycket stora brister att återstå. Därför finns det anledning att göra de genomgripande undersökningar och förändringar som vi påyrkar.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr Holmberg och jag kommer tydligen till slut på samma linje, ty nu framgick det klart av hans anförande att det inte är mot de rättsvårdande instanserna som sådana som

herr Holmberg riktar sina anmärkningar utan det är mot utredningsförfarandet. I den mån man får effektivare undersökningar, effektivare medel att kunna konstatera skadorna sådana som de faktiskt är, finns det större möjligheter att få en rättvis bedömning i de fall som här diskuteras.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könsjukdomar, m. m.; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner dels om lagstiftning angående förbud mot hållande av bandhundar, dels ock om lagstiftning rörande storlek och inredning av hundkojor, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16**Tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutets behov av legitimationshandlingar**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Bakgrunden till den

Tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar

motion som herr Nordgren och jag väckt är den senaste tidens omfattande förfalsknings- och bedrägeriaffärer. Sjukförsäkringsbesked och skattekort godtas inte längre som legitimationshandlingar av postverket och bankerna. De nya försäkringsbesked som vi fått i år är inte heller försedda med fotografi, och de har obegränsad giltighetstid. Även körkortet har obegränsad giltighetstid, och det är inte ovanligt att de förfalskas.

I vår motion har vi nämnt att i första numret i år av den av inrikesdepartementet utgivna tidskriften Svensk polis anges vilka krav som bör ställas på en fullgod legitimationshandling. Det finns åtskilliga legitimationshandlingar som icke uppfyller de krav som där uppställts.

Jag vill också erinra om att i proposition nr 82 rörande rusdryckslagstiftningen, som nu behandlas i bevillningsutskottet, har kraven på legitimation skärpts.

I förslagens 17 § står det sålunda: »Innan rusdrycker utlämnas eller försändas till köpare, skall denne på begäran styrka sin identitet och ålder medelst av myndighet utfärdad eller därmed likvärdig handling försedd med fotografi.»

Allmänna beredningsutskottet har i utlåtandet återgivit ett avsnitt ur generalpoststyrelsens yttrande, varav framgår att det under åren 1956—1960 utfärdades inte mindre än 873 432 pass. Passet är naturligtvis en utmärkt legitimationshandling, men jag tror att det är få människor som bär det på sig. Under perioden 1957—1961 har ett betydande antal körkort utfärdats, men jag undrar hur många som förnyar sina körkort. Mitt eget är inte av särskilt färskt datum. Jag skulle vilja se den som kan känna igen mig på det gamla fotografiet. Den tredje kategori av legitimationshandlingar som redovisas ur nämnda statistik är postens identitetskort. Sådana har utfärdats i mer än 146 000

exemplar. Generalpoststyrelsen understryker att de visar en kraftig ökning, vilket givetvis är glädjande. Allmänna beredningsutskottet har nöjt sig med dessa uppgifter.

Svenska bankföreningen har tillstyrkt en utredning, och Svenska sparbanksföreningen vill inte motsätta sig en sådan. Härnådan läste jag en intervju i Stockholms-Tidningen med kommissarie Stefansson i Stockholm, som gav mig ett starkt intryck av att det i hög grad är av behovet påkallat att penninginstitutet skärper kraven på legitimering just därför att brotten har ökat så starkt. Det är mycket stora penningsummor som lämnas ut utan att någon som helst legitimation företes.

Allmänna beredningsutskottet har väl satt sin lit till att frågan om införande av medborgarkort skall prövas av uppborgsorganisationskommittén. För övrigt har generalpoststyrelsen just understrukit, att det bästa vore om alla vuxna medborgare av staten utrustades med en fullgod legitimationshandling med fotografi, exempelvis i form av s. k. medborgarkort.

Det är gott och väl att man åberopar vad uppborgsorganisationskommittén skall göra. Det hade inte skadat, om utskottet sett litet allvarigare på frågan och tillstyrkt motionen. Det hade säkert varit till nytta, om allmänna beredningsutskottet och riksdagen hade givit denna fråga en puff framåt.

Herr talman! Då utskottet är enhälligt avstår jag från att yrka bifall till motionen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Föredrogs vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning rörande samhällets PR-verksamhet; och

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av 21 § riksdagsstadgan.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Byggnade av riksvägar	275,0 mkr.
Byggnade av länsvägar	202,0 mkr.
Byggnade av ödebygdsvägar	5,0 mkr.
Byggnade av storbroar	18,0 mkr.
	<hr/> 500,0 mkr.

§ 18

Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1963/64 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Före behandlingen av de skilda anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 8, punkt 11, s. 37—69) lämnat en allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

Beträffande *Vägunderhållet* förordades (punkt 12, s. 69 och 70) ett reservationsanslag av 440 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Byggnade av vägar och broar* förordades (punkt 13, s. 70—72) reservationsanslag å tillhoppa 500 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Av följande sammanställning framginge till förenämnda ändamål för nästa budgetår äskade medel.

Beträffande *Bidrag till underhåll av vägar och gator* förordades (punkt 14, s. 73) ett förslagsanslag av 68 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Bidrag till byggande av vägar och gator* förordades (punkt 15, s. 73 och 74), ett reservationsanslag av 215 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* förordades (punkt 16, s. 74—76) ett reservationsanslag av 29,5 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt hemställdes om medgivande att under budgetåret 1963/64 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 0,5 mkr.

Beträffande *Bidrag till byggande av enskilda vägar* förordades (punkt 17, s. 76 och 77) ett reservationsanslag av 15,6 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Sundin* (I: 47) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie (II: 54);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 354) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 416), vari hemställdes att riksdagen måtte besluta dels att anslag till vägunderhållet fr. o. m. budgetåret 1964/65 skulle utgå per kalenderår i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservations-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

anslag av 485 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen, dels att för budgetåren 1963/64—1965/66 skulle som minsta investeringsram för byggande av vägar och broar gälla 520, 580 resp. 640 mkr. i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att för budgetåret 1963/64 anvisa följande reservanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till Byggande av riksvägar 286 000 000 kr., Byggande av länsvägar 210 000 000 kr. Byggande av ödebygdsvägar 6 000 000 kr. och Byggande av storbroar 18 000 000 kr. dels att till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservanslag av 225 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen samt dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i övrigt i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 426) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 507), vari hemställts att riksdagen måtte dels för budgetåret 1963/64 anvisa följande reservanslag att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till Byggande av riksvägar 290 mkr., Byggande av länsvägar 202 mkr., Byggande av ödebygdsvägar 8 mkr. och Byggande av storbroar 20 mkr. samt dels uttala sin anslutning till att den investeringsserie, som föreslagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lades till grund som ett minimiprogram för de tre närmaste budgetårens statliga ordinarie vägbyggnadsarbeten;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 420) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* (II: 510), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av anslagen till byggande av allmänna vägar måtte uttala sig för att den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen före-

slagna investeringsserien antoges som ett minimiprogram för de tre närmaste budgetårens ordinarie vägbyggnadsverksamhet, samt att anslaget för vägunderhåll enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan måtte beräknas för kalenderår i stället för budgetår;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* (II: 511);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 144) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.* (II: 176), vari hemställts att riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln måtte besluta hänföra landskapet Dalsland till det område till vilket en specialdestinering av vägenslagen skulle ske, i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Alexanderson* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 421), vari hemställts att riksdagen måtte dels fastställa en för de ordinarie väginvesteringarna gällande treårig investeringsserie, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att inom en höjd anslagsram möjliggjordes en godtagbar utbyggnad av vägsystemet i storstockholmsråjongen, dels ock besluta om den höjning av det ordinarie vägbyggnadsanslaget som kunde erfordras härför;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding* (I: 356) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.* (II: 418);

dels en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle väckt motion (II: 290), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om åtgär-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

der för byggande av broförbindelse mellan Öland och fastlandet;

dels en inom andra kammaren av herr *Elmwall m. fl.* väckt motion (II: 612);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 424) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 506), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag till 1964 års riksdag rörande anslag till vägunderhållet överginge från nuvarande anslagsberäkning för budgetår till anslagsberäkning för kalenderår;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 360) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.* (II: 419), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av punkt 12, Vägunderhållet, för budgetåret 1963/64 måtte anvisa ett reservationsanslag av 485 mkr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 149) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 170);

dels en inom andra kammaren av herr *Antby* väckt motion (II: 169);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Ernst Olsson* (I: 240) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.* (II: 286), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln måtte besluta, dels att bidragen till enskild väghållning generellt skulle utgå med 75 procent samt med 90 procent då synnerliga skäl förelåg i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionerna anförts beträffande administrationen av bidragen till

enskild väghållning, dels att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen, samt dels till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 16 600 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels en inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Eriksson* i Bäckmora väckt motion (II: 415), vari hemställts om en skyndsam prövning rörande statsbidrag till marklösen och intrångsersättning samt planläggningens organisation vad gällde den enskilda väghållningen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Ernst Olsson* (I: 247) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.* (II: 287).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 419 och II: 511 till Byggande av riksvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 275 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 426 och II: 507 samt med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av länsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 202 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 354 och II: 416 samt I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av ödebygdsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

5 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggnade av storbroar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

e) avslå i motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, I: 420 och II: 510 samt I: 353 och II: 421 framställda yrkanden angående en treårig investeringsserie för vägbyggnader;

II. att motionerna I: 144 och II: 176 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 353 och II: 421, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 360 och II: 419 samt I: 354 och II: 416, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 440 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 354 och II: 416 samt I: 420 och II: 510, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 424 och II: 506 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande kalenderberäkning av anslaget till det statliga vägunderhållet;

V. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 68 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar

och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 215 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VII. att motionerna I: 247 och II: 287 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 29 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) medgiva, att under budgetåret 1963/64 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 500 000 kr.;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 15 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) avslå motionerna I: 240 och II: 286, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t;

IX. att motionen II: 415 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 354 och II: 416, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionerna I: 47 och II: 54 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionen II: 612 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionerna I: 356 och II: 418 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIV. att motionen II: 290 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

XV. att motionerna I: 149 och II: 170 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionen II: 169 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande anslagen till byggande av vägar och broar av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Kaijser, Nils Theodor Larsson, Källqvist, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby, *Löfroth* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet under I. a)–c) och e) bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt I: 419 och II: 511 till Byggande av riksvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 286 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av länsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 210 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av ödebygdsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

e) i anledning av motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, I: 420 och II: 510 samt I: 353 och II: 421, samt-

liga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande en treårig investeringsserie för vägbyggnader;

B. beträffande motionerna I: 144 och II: 176 rörande bl. a. utbyggnad av den s. k. Dalslandsleden av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Källqvist* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 144 och II: 176, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts rörande utbyggnaden av den s. k. Dalslandsleden;

C. beträffande motionerna I: 353 och II: 421 rörande utbyggnaden av vägsystemet inom storstockholmsområdet, m. m., av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande;

D. beträffande det statliga vägunderhållet av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under IV. a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 360 och II: 419 samt I: 354 och II: 416, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 485 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

E. beträffande anslaget till bidrag till byggande av vägar och gator av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1963/64

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

anvisa ett reservationsanslag av 225 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

F. beträffande anslagen till enskild väghållning av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Nils Theodor Larsson, Källqvist och Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under VIII. a), c) och d) bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 16 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande bidragssystemets administration m. m.;

G. beträffande statsbidrag till det enskilda vägväsendet för marklösen och intrångsersättningar m. m. av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under IX. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 415, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande statsbidrag till det enskilda vägväsendet för marklösen och intrångsersättningar m. m.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp):

Herr talman! Den proposition som behandlas i detta utlåtande innehåller i år liksom tidigare år en principiell redovisning av statsrådets syn på anslagsfrågorna när det gäller byggande och underhåll av vägar. Sedan kommer hemställan i en rad följande punkter i propositionen. Statsutskottet har i år sammanfattat anslagsyrkandena under en punkt, punkt 11, och jag föreställer mig att det är till fördel vid behandlingen här i kammaren.

Vid 1959 års riksdag godtogs i princip en plan för det svenska vägnätets upprustning och utbyggnad. I denna plan räknade man med ett investeringsbehov på cirka 21 miljarder fram till tiden omkring 1975. Beslutet innebar inte något ställningstagande till den takt i vilken planen skulle realiserats, utan riksdagen förbehöll sig fri prövningsrätt till anslagsfrågorna år för år. Å andra sidan måste ju ett realiserande av principbeslutet om vägplanen självfallet innebära, att man i stort sett följer planen eller att man i varje fall inte väsentligt underskrider vad den förutsätter. Det har därför sitt intresse att år för år konstatera var vi befinner oss i förhållande till 1959 års principbeslut.

En redovisning härför återfinnes i propositionen och i utlåtandet. Enligt vägplanen skulle vi under åren 1958—1963 ha investerat 2 820 miljoner i vägbyggnader på landsbygden. De ordinarie anslag som förbrukats under denna tid uppgår inte till mer än 2 225 miljoner. Därtill kommer emellertid beredskapsarbeten för 1 094 miljoner, varav dock 96 miljoner avsett underhållsarbeten. Totalt sett skulle alltså under dessa år för vägbyggnader på landsbygden ha anslagits 476 miljoner mer än vägplanen förutsatt.

För städernas räkning har i vägplanen förutsatts en investering under dessa år, 1958—1963, av 935 miljoner. De ordinarie anslagen uppgår till 729 mil-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

joner och beredskapsarbetena till 43 miljoner. Här föreligger alltså en eftersläpning i förhållande till vägplanen med 163 miljoner kronor. Sammanlagt för både landsbygd och städer skulle vi sålunda i förhållande till vägplanen ha ett försprång på drygt 300 miljoner kronor.

Vad jag här har återgivit är ju en rent siffermässig redovisning av läget. Till denna redovisning skulle jag vilja knyta två reflexioner.

Den ena är att jag tror vi har anledning att vara tillfredsställda med att utvecklingen inom vägbyggandet följt 1959 års plan så pass nära som dessa siffror anger. Det är inte ofta som statsmakterna så målmedvetet har följt upp en mångårig investeringsplan.

Å andra sidan finns det trots den siffermässigt vackra bilden anledning att beakta var vi reellt sett befinner oss, och detta av tre skäl. För det första kan man helt allmänt säga att av de fyra miljarder, som anslagits till byggande av vägar och broar under dessa sex år, utgör drygt en miljard anslag till beredskapsarbeten. Det är från alla håll erkänt att detta belopp knappast har givit samma utbyte per krona räknat i form av nya vägar som de ordinarie anslagen. Svårare är naturligtvis att göra en exakt riktig reduktion av beredskapsarbetenas effektivitet och sålunda få fram den summa som kunde vara direkt jämförbar med vägplanens siffror. För det andra är att märka penningvärdets förändringar. Vi kan naturligtvis inte under vägplanens långa löptid fortsätta att jämföra anslagen med 1957 års nominella värden. Sedan detta år har levnadskostnadsindex stigit med 20 procent ungefär och lönerna har stigit väsentligt mera. Man kan då ställa frågan, om vägbyggandet har kunnat rationaliseras så mycket att vi nu får ut lika mycket för en krona som när vägplanens belopp räknades fram. Den tredje faktorn är att bilantalet och landsvägs-

transporterna ökat mer än trafikkommittén beräknade när vägplanen utformades.

Det är såvitt jag förstår dessa tre omständigheter som gör att man inom vägintresserade kretsar alltså kan föra en debatt om huruvida anslagen varit tillräckliga eller ej med hänsyn till den av riksdagen antagna målsättningen. Oavsett hur det är med den saken tror jag att tiden nu kunde vara inne att se över vägplanen och så långt möjligt fastställa var vi befinner oss, inte bara siffermässigt utan även reellt sett. Man får väl förutsätta att en sådan översyn också kommer till stånd.

Vad beträffar anslagen till vägunderhåll finns det självfallet inte någon sådan långsiktplan som vi har för byggandet av vägar, och man kan alltså inte göra något sådant här försök till jämförelse av var vi befinner oss i förhållande till var man borde vara.

Jag skall bara göra den reflexionen att den allt starkare och framför allt allt tyngre trafik som belastar våra vägar ställer ökade krav på vägunderhåll. Om underhållet inte motsvarar slitage och belastning blir resultatet en försämring av det befintliga vägnätet, och en sådan försämring måste i fortsättningen ställa ökade krav på underhåll. Det måste väl därför vara ett väsentligt intresse för statsmakterna att försöka hålla vägnarnas standard på en sådan nivå att den inte försämras utan tvärtom förbättras.

Jag vill i detta sammanhang beröra frågan om huruvida anslagen till vägunderhåll skall beräknas per budgetår eller per kalenderår. För några år sedan lade man om anslagen till byggande av vägar så att de fick gälla efterföljande kalenderår. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu hemställt om att få övergå till kalenderårsberäkning även beträffande anslagen till vägunderhåll. Detta krav har också förts fram i ett antal motioner. Formellt skulle en sådan ändring medföra en avsevärd anslags-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

höjning det år då omläggningen ägde rum, även om det i realiteten inte blir någon skillnad. Det anses fördelaktigt att de mera varierande behoven av medel för vintervägunderhållet kommer i början av anslagsåret, såsom de skulle göra om anslagen beräknades per kalenderår, medan de kommer under budgetårets andra hälft när de beräknas per budgetår. Även i övrigt skulle kalenderårsberäkning ge bättre utrymme för planering och hushållning på något längre sikt.

Utskottet har i princip anslutit sig till dessa synpunkter och finner det önskvärt att Kungl. Maj:t snarast prövar förutsättningarna för en övergång till kalenderårsberäkning och förelägger riksdagen förslag därom. Det kan ju inte gärna komma direkta förslag på annat sätt.

Förra året godtog riksdagen den s. k. specialdestinationen av byggnads- och underhållsmedel till norrlandslänen. Statsutskottet framhöll då att det på något längre sikt bör vara en väsentlig uppgift vid vägplaneringen att söka utjämna de eventuella skillnader mellan ordinarie väginvesteringar och beredskapsarbeten, som kan föränledas av att mycket stora beredskapsarbeten koncentreras till vissa delar av landet. Enligt utskottets mening borde vid de totala investeringarnas fördelning särskild vikt fästas vid tillgodoseendet av flerårsplanerna samt de ordinarie anslagsmedlens fördelning mellan länen. Även i år föreslår Kungl. Maj:t en sådan specialdestination, dock med en geografisk modifikation. Man vidgar området för denna specialdestination och gör vissa uppmjukningar i anslagsdirektiven. Såsom förhållandena var förra året kunde man förutsätta att dessa specialdestinerade medel fördelades på norrlandslänen ovanpå ett förut bestämt underlag. Av de informationer som vi har fått förefaller det som om det inte vore så klart med de ordinarie vägmedlens

fördelning utan att från verkets sida en viss sammanjämkning kan företagas mellan ordinarie medel och de specialdestinerade. Det är mycket svårt att ur propositionen läsa ut hur mycket denna specialdestination i verkligheten kommer att betyda. Det vore därför önskvärt att statsrådet om möjligt upplyste inte minst norrlänningarna om hur många miljoner de skall vara tacksamma för den här gången, respektive andra vara avundsjuka på.

I detta sammanhang vill jag beröra ett par motioner, nr 144 i första kammaren och nr 176 i andra kammaren, där det hemställts att även Dalsland skulle få inrymmas i det geografiska område som får del av specialdestinationen. Motionärerna reser detta krav särskilt med tanke på den s. k. Dalslandsleden, som planeras omfatta sträckan mellan Strömstad och Åmål. Jag är enig med utskottets övriga ledamöter om att själva prövningen av frågan om Dalslandsleden måste göras i vanlig ordning av berörda myndigheter, men om den skulle leda till att vägen anses böra komma till stånd utan dröjsmål menar jag liksom motionärerna — jag har anslutit mig till en reservation i den delen — att jämväl specialdestinerade medel bör kunna få användas — i den mån det finns några.

En annan fråga som vi diskuterade här förra året gäller en treårsplan för investeringar i vägbyggnader. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har även i år starkt betonat önskvärldheten av en sådan investeringsserie för minst tre år. Jag skall inte anstränga mig med att upprepa alla de argument som anfördes av oss reservanter i fjol. Jag vill bara erinra om att, utom det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen håller fast vid sin mening i denna fråga, även har statsrevisorerna ställt sig på samma sida och understrukit önskvärldheten av att en sådan investeringsplan kommer till stånd.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Vi var förra året och är väl fortfarande överens om att en sådan plan i och för sig är önskvärd. Vi var även ense om att force majeure-situationer kan uppstå, i vilka även ett principuttalande av riksdagen får brytas. Motsättningen hänför sig alltså till avvägningen av vad som här kan vara lämpligt.

Statsrådet har i år enligt vad som meddelas förutsatt att fördelningen av pengarna till vägbyggnader skall ske tidigare än vanligt. Därmed kan man kanske vinna ett halvår. Det är naturligtvis i och för sig en fördel för verket. Dessutom har i en skrivelse i vintrens förutsatts att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin planläggning för de närmaste åren skulle för sina investeringar utgå från en fast botten på 500 miljoner kronor, d. v. s. årets anslag. Detta innebär att motsättningen inte är så starkt dagsaktuell. Tar man årets anslag och lägger det i botten några år framåt är behovet tillgodosett för ögonblicket och även någorlunda för det närmaste året. Å andra sidan sjunker denna botten undan för undan, relativt sett. Vi har därför i reservation upprepat vår uppfattning att man borde söka få en sådan investeringsplan. Det tror jag är principiellt riktigt.

Beträffande anslagen finns många bud från motionärer. Kungl. Maj:t har föreslagit 60 miljoner kronor mera i anslag till vägbyggnader men samtidigt tagit bort ett extra anslag på 20 miljoner kronor, som alltså stoppas in under den ordinarie rubriken. Det betyder att ökningen i själva verket inte är mera än 40 miljoner kronor innevarande år. Med hänsyn härtill och till de omständigheter som jag i övrigt anfört har vi reservanter anslutit oss till ett yrkande om att anslaget till vägbyggnader skulle höjas med 20 miljoner kronor, vilket innebär att man fullföljer den anslagsserie som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förra året förutsatte.

I årets statsverksproposition redovi-

sar statsrådet en utredning om bättre anslag till enskilda vägar, framlagd av 1960 års vägsakkunniga. Förslaget syftar till en förenklad bidragsgivning och i samband därmed föreslås att underhållsbidraget höjes med 5 procent och byggnadsbidraget med 10 procent. I bägge fallen skulle alltså bidraget utgå med samma procentsats, 70 procent eller, när särskilda skäl föreligger, 85 procent.

I motioner har framställts krav på att man skulle överväga ett förstatligande, eventuellt en kommunalisering av de enskilda vägarna. Likaså har det avgivits förslag om ersättning för mark och intrång. Utredningen har lika litet som Kungl. Maj:t varit inne på sådana tankegångar och jag tror inte heller att tiden på något sätt är mogen för ett förstatligande eller en kommunalisering; jag lämnar öppet, om den någonsin blir det.

Det föreligger också ett yrkande om att underhållsbidraget till enskilda vägar skulle ökas med ytterligare 5 procent, och vi är några reservanter som har anslutit oss till detta yrkande. Förmodligen kommer motionärerna att tala för detta förslag och jag vill bara anföra en synpunkt som för mig personligen har vägt rätt tungt. När förhållandena på landsbygden i olika avseenden är så besvärliga, när det är så svårt att få något grepp om den hjälp som bör lämnas landsbygden och när man dessutom — låt vara att det är ett argument som tillkommit senare — är beredd att anslå 52 miljoner kronor extra för jordbrukets rationalisering, då tycker jag att det finns mycket goda skäl att så långt rimligt är från statens sida stödja den enskilda väghållningen på landsbygden, som förvisso är en viktig sak.

Herr talman! Härmed har jag berört de frågor jag närmast haft anledning att ta upp. Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som av herr Boman m. fl. avgivits under mom. I, II och VIII. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag i flera avseenden kan instämma med herr Svensson i Ljungkile som här talat på utskottets vägnar. I de detaljfrågor, där vi har samma uppfattning, har också hans argumentering varit sådan att det inte finns mycket för mig att tillägga. För min del vill jag därför närmast ange några av de principiella synpunkter som ligger bakom de motioner vilka väckts från vårt partis sida och som går ut på att man bör, så långt det finns pengar tillgängliga, låta det bli en starkare rush inom vägbyggandet.

Det finns därvidlag en hel del prognoser och fakta som man kan utgå från.

Den ökade biltätheten kommer att ställa mycket stora krav på vägstandarden. Enligt tillgängliga rapporter har vi nu en bil på 5,5 invånare, och om vi får samma utveckling som hittills skall vi 1970 ha en bil på 3,3 personer och 1980 en bil på 2,7 personer. Det är ju en oerhörd utveckling. 1975 skulle vi kunna förflytta hela svenska folket samtidigt i de bilar vi då äger, om vi skulle anse det lämpligt — vi hoppas att det inte uppstår en situation där vi behöver göra det. Vad detta kommer att betyda i anspråk på vägar kan vi lätt förstå, eftersom så många människor direkt får kännedom om vägstandarden och även betalar bilskatt och sålunda kommer att ställa krav på hur dessa pengar skall användas.

Vi går också mot en tid av intensivare varuutbyte, inte bara inom landet utan också med främmande länder. En mycket stor del av detta varuutbyte kommer att ske med anlitande av landsvägstransporter, och de spårbundna transporterna kommer enligt nu föreliggande beräkningar att i huvudsak gälla »de stora stråken».

Vi har i materialet också kunnat se, att våra riksvägar till endast 19 procent

har fullgod standard med hänsyn till trafiken 1975 och att 81 procent inte skulle fylla vägplanens målsättning. Efter de anspråk vi har att ställa med hänsyn till *dagens trafik* är 35 procent av riksvägarna fullgoda, medan inte mindre än 37 procent, d. v. s. mer än en tredjedel, är i omedelbart behov av ombyggnad.

Det pågår en kvalitetsgradering av länsvägnätet, och det skall bli mycket intressant att se vilka resultat man där kommer till. Antagligen blir resultatet likartat, och slutsatsen blir då självfallet att vi måste räkna med betydande kostnader för att höja vägstandarden i den takt som blir nödvändig.

Den större trafikintensiteten kommer att öka riskerna för trafikskador. Enligt trafikförsäkringsföreningens statistik registrerades under fjolåret inte mindre än 700 000 skadefall i samband med trafikolyckor. Det innebär, att varje dag inträffade nära 2 000 olyckor med person- eller egendomsskador. Enligt samma källa dödades i trafiken förra året 808 personer och skadades över 13 000. Frågan är nu om den oerhörda utvecklingen på bilområdet a priori behöver medföra att olycksfallsstatistiken kommer att följa den ökade biltätheten. Vi hoppas att inte så skall bli fallet. Många av dem som skaffar bil kommer väl inte att köra så mycket, men en hel del av de nya bilförarna kommer heller inte att få den skicklighet i trafiken som erfordras för att de skall kunna undgå skador. En sak torde vara klar: att vägstandarden även härvidlag spelar en betydande roll.

Om ingenting oförutsett inträffar kommer vi att genomföra högertrafik här i landet, och även av den anledningen är säkerligen en förbättrad vägstandard nödvändig. Även om vi är anhängare av reformen — vilket jag är — kan vi utgå ifrån att det under en övergångstid kommer att bli rätt stora olycksfallsrisker, och att en god väg-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

standard är ett stort plus när det gäller trafiksäkerheten känner vi alla till. Jag tänkte på detta häromdagen, då jag körde på en väg som var ganska starkt tjälskadad. På en sådan väg måste man ständigt ge akt på tjälskadorna och göra vissa girar. Om jag dessutom är ovan vid de trafikregler som gäller, blir nog risken för olyckor mångdubbelt större. Är vägen bra, blir emellertid risken mindre. Ur den synpunkten tror jag att vi får tänka oss att med kommunikationsministerns — och kanske inte minst finansministerns — medverkan sätta av mera pengar på detta område. Detta är några av de skäl som legat bakom våra anspråk i år.

Vidare är de automobilskattemedel som beräknas inflyta av sådan storleksordning att de täcker de kostnader som är förbundna med de förslag vi framlagt. Fordonsägarna betalar ju vissa avgifter, och de anser sig därför kunna kräva att pengarna verkligen användes för vägändamål. Det är bara beklagligt att kommunikationsministern inte har kunnat gå lika långt.

Angående frågan att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vill ha flera säkra pengar att räkna med i sin framtidsplanering har vi i vår motion även tillmätt det önskemålet stor betydelse. Vi är emellertid på det klara med att detta kan leda till en starkare bindning av resurserna än nu. Men under normala förhållanden har vi väl inte att räkna med någon annan utveckling än att vi ständigt måste öka våra insatser på vägbyggnadsområdet. Och då innebär väl en längre serie, där man kan röra sig med säkrare pengar, en vinst i form av en bättre genomtänkt organisation i arbetets planläggning, vilket också måste betyda en avsevärd effektivisering.

Sedan var herr Svensson i Ljungkile inne på hur mycket av vägplanen vi följt upp i form av verkligt vägbyggande och att vi där måhända får göra nya ställningstaganden. Men jag undrar

om inte den delen av vår verksamhet kommer att bli så betydelsefull, att vi måste träffa något slags »försvarsöversenskommelse» om vägbyggandet. Det har ju visat sig vara en bra arbetsmetod när det gäller stora och viktiga frågor. Vägfrågorna har ju en så oerhörd betydelse ur många synpunkter att vi kanske får tänka oss att försöka få ett mera samlat grepp om dem.

Centerpartiet har, starkare än övriga partier, reservationsvis framställt önskemål rörande vägunderhållet. Det ansvariga ämbetsverket har år efter år pekat på det akuta behovet av mycket starkt ökade anslag på underhållssidan, och vissa ansatser har också gjorts att tillmötesgå önskemålen. I årets petita har man även hänvisat till eftersläpningen, och det är rätt skrämmande siffermaterial som där framlagts för underhållssidan, om vi skall kunna komma fram till en bättre tingens ordning. Och det kan vi självfallet inte göra utan att sätta till mera pengar. Den föreliggande reservationen överensstämmer också med verkets äskanden.

Från centerpartiet har vi också avgivit en del andra reservationer, men då de spörsmålen kommer att behandlas senare, går jag förbi dem nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer, där centerpartiets representanter i utskottet står som undertecknare.

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Statsutskottet har vid tidigare tillfällen understrukit nödvändigheten av en flerårig plan för väginvesteringarna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina äskanden för nästa budgetår upprepat sitt tidigare yrkande om en sådan plan, men kommunikationsministern har åter avböjt förslaget. Statsutskottets majoritet har i år halvhjärtat anfört, att utskottet vid

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

fjölårets riksdag underströk angelägenheten av att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering och samordning av byggnadsverksamheten i görligaste mån underlättas genom riktlinjer för byggnadsverksamheten under ett begränsat antal år.

Motiven för en fastare vägpolitik är väl grundade, och jag skall inte förlänga debatten med ett återupprepande. Låt mig bara konstatera att skälen är så starka att jag tvivlar på möjligheterna till en effektiv vägupprustning, om vi inte efter hand följer utländska exempel med bestämda långtidsprogram.

Jag vill emellertid påvisa den situation som uppstått genom kommunikationsdepartementets promemoria i januari i år beträffande riktlinjer för de flerårsplaner, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu har att upprätta för byggnadsverksamheten under åren 1964—1968. Visserligen skall dessa planer, som gäller fem år, förnyas vart tredje år, och planerna blir därför inte låsta ända fram till 1968, men en olycklig inriktning fram till 1966 är en tillräckligt lång tid för att åstadkomma eftersläpningar, som inte går att inhämta, om inte investeringarna ökar tillfredsställande.

Låt oss därför se om förutsättningarna för flerårsplanernas uppgörande rimmar med utskottets uttalande. Kommunikationsdepartementets ställningstagande innebär att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall göra sina flerårsplaner på basis av en oförändrad medelstilleddelning om 500 miljoner kronor under de närmaste fem åren. Utskottet menar att detta ger ett fastare underlag för planeringen under perioden, även om det inte innebär något ställningstagande till anslagsbeloppen för ordinarie verksamhet under dessa år.

Det är nog gott och väl med ett fast belopp, men det är orealistiskt att, som både utskottet och kommunikationsmi-

nistern gör, räkna med ett sådant lågt basbelopp. Skall vägområdet — ett av de områden där vi vet att brister och eftersläpningar är ovanligt stora — stå som ett exempel på stagnation eller snarare tillbakagång? Trafiken ökar med ungefär 12 procent per år. Trafiksäkerheten lämnar mycket övrigt att önska. Automatiska kostnadsökningar är ofrånkomliga; lönerna ökar och materialpriserna stiger. Detta till trots vill kommunikationsministern påstå, att det innebär en fördel att få planera utvecklingen efter en konstant investeringsnivå så låg som den föreslagna.

Det måste vara uppenbart för alla att denna konstanta nivå för varje år måste innebära, att ett mindre antal vägkilometer kan ny- eller ombyggas. Samtidigt ökar trafiken oerhört snabbt, och med varje dag förvärras vägsituationen. Kan riksdagen godtaga en sådan behandling av vägsektorn? Situationen är högst otillfredsställande, och man kan inte tro att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden i fortsättningen kan ske med frångående av eller bortseende från krav på nödvändiga och av förhållandena betingade öknings. Utskottet har här enligt min mening alltför vagt noterat, att den fasta serien inte innebär något ställningstagande i förväg till de årliga anslagsbeloppen.

Men resonemanget kan föras vidare och konsekvenserna kan ytterligare härdras. Statsutskottets majoritet deklarerar följande: »Utskottet framhöll vidare», — det gällde förra året — »att en ökning av väganlagen av storleken 100 mkr. kunde utgöra utgångspunkt för ställningstagandena för de närmaste budgetåren... för såvitt det samhälls-ekonomiska läget gav förutsättningar härför.»

Nu konstaterar utskottet att årets anslagsökning nära ansluter härtill. Bjuder då inte konsekvensen att anslagsökningar av minst denna storleksordning måste förekomma också i fortsätt-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ningen? Är inte förra årets uttalande och riksdagens beslut tillräckligt starka för att ökningar måste beslutas? Såvitt jag kan bedöma påkallar dessa utskottets motsägelser och framför allt uttalandet om riktlinjerna för anslagsökningarna ett bifall till reservationen. Riksdagen måste rimligen uttala, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens investeringsserie skall läggas till grund för flerårsplanerna.

Nödvändigheten härav ger sig till känna på ett annat sätt. Beredskapsarbetena har nyligen varit föremål för en allmän debatt, och den ingående redovisning som arbetsmarknadsstyrelsens ledning har lämnat har otvetydigt klarlagt situationen och trenden i utvecklingen av beredskapsarbetena på vägområdet.

Det kan klart konstateras, att arbetsmarknadspolitiken bör inriktas på produktionsfrämjande faktorer. Vagarbetenas lönsamhet och standardhöjande verkan leder till att insatser på vägområdet är klart berättigade. Men samtidigt måste beaktas att våra erfarenheter från varje konjunkturnedgång ger oss nya möjligheter att dämpa inverkan av en följande. Nedgångsperioden kan då förkortas och verkningarna kan utjämnas bättre. En förutsättning för detta är att en betydande omskolningsverksamhet äger rum, vilken för över arbetskraft till mindre känsliga sektorer inom näringslivet. I sin tur för detta med sig att vägarbetenas relativa roll i sysselsättningsprogrammet minskar.

Här är det fråga om en målmedveten minskning, som i viss mån betingas av att lokaliseringen av vägarbetena inte motsvarat kraven på vägupprustning i förhållande till den trafikekonomiska graderingen för landet i dess helhet. Detta är en fråga som utskottet också redan har uppmärksammat. Beredskapsarbetena har av sysselsättningspolitiska skäl förskjutits mot de norra delarna av landet. Då dessa arbeten utgjort

ungefär en tredjedel av investeringarna under de senaste åren är förskjutningarna ganska betydande i förhållande till flerårsplanerna.

Det vore frestande att gå in på den s. k. specialdestinationen, som utsträckts till ytterligare delar av landet, utöver dem som den gällde för under föregående år. Hur det under dessa omständigheter skall bli möjligt att vid oförändrat belopp på destinationen öka tilldelningen för Norrland begriper jag inte. Jag har forskat i saken för att söka vinna klarhet men har inte lyckats. Vi kan måhända få svar på frågan här i dag.

Ytterligare ett förhållande kan inverka, eftersom beredskapsarbetena i vissa väl tillgodosedda län kanske får överföras till underhållssidan. Det beror på de restriktiva underhållsanslagen men också på att investeringarna vid den relativt låga nivå de har i förhållande till vägplanen måste koncentreras till riksvägar och primära länsvägar. För mycket stora delar av det lågtrafikerade vägnätet kan endast smärre förstärkningsarbeten av underhållskaraktär komma i fråga.

För den fortsatta vägupprustningen är det viktigt att konstatera, hur beredskapsarbetena relativt sett minskar. Vi skall inte ställa vårt hopp till att genom dem rädda vägplanen — det vore att se saken från alldeles fel håll, och det har vi gjort alltför länge. Att vi är på glid i fråga om beredskapsarbetena kan ju lätt konstateras. I statsverkspropositionen anges att 1962 års beredskapsarbeten *beräknades* till 180 miljoner kronor. Man kunde väl i slutet på 1962 ha fått fram en mera realistisk siffra, eftersom det verkliga utfallet enligt uppgift uppgår endast till 130 miljoner kronor. Hur blir det 1963? Och hur blir det 1964? Då skulle 300 miljoner kronor behövas i beredskapsarbeten för att man skulle komma upp till vägplanens investeringsnivå

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

med de ordinarie anslag man är beredd att besluta om i dag.

Det är hög tid att mera realistiskt bedöma beredskapsarbetenas värde, att se dem som ett *komplement* till ordinarie verksamhet — men ett mera blygsamt komplement än tidigare. Vägnetets vidmakthållande och nödvändiga utbyggnad kan endast åstadkommas med starkare stöd och större anslagsökning på ordinarie sidan. Det är en i hög grad rimlig åtgärd att i dag undanröja kommunikationsministerns olyckliga åtgärd att fastställa en låg konstant investeringsnivå i flerårsplaneringen.

Herr talman! Jag slutar med att yrka bifall till reservationen 1 A vid punkten 11.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Vid behandlingen av sjätte huvudtiteln har vi inom fjärde avdelningen försökt uppnå enighet i de flesta frågorna, men på några punkter har vi inte lyckats nå fullständig enighet.

Det är stora pengar som investerats i våra vägar under de gångna åren. Summan från 1958 och till de beräkningar som gäller för 1963 — då räknar jag både ordinarie medel och beredskapsmedel — är 4 164 miljoner kronor. Vägplanen upptog ett belopp av 3 755 miljoner kronor, d. v. s. vägplanen är överträffad med 409 miljoner kronor. Jag skulle tro att siffran i verkligheten är större, ty vissa småarbeten är gjorda med medel från underhållsanslaget, och dessutom har städer som är egna väghållare själva investerat betydande belopp utan statsbidrag i arbeten som ingår i vägplanen.

Vi kan tvista om vissa ting inom vägpolitiken, men en sak är vi väl överens om: det har under de senaste åren hållits en hög takt i vägbyggnadet. Att det sedan genom bilismens våldsamma expansion inte räckt till

överallt är heller inget att dölja. Men detta är ju något som vägområdet inte är ensamt om. Det har funnits och finns fortfarande stora otillfredsställda behov på samhällslivets olika områden. Detta gäller både den enskilda och den allmänna sektorn. Det fordras både pengar och arbetskraft till industrier, bostäder, skolor, sjukhus o. s. v. Hur väginresserad man än är, måste man säga sig att väginvesteringarna, med den omfattning de nu fått, inte kan ställas utanför de samhällsekonomiska sammanhangen.

Vid förra årets riksdag underströk statsutskottet framför allt två saker beträffande väginvesteringarna. Den första var — och här ber jag herr Källenius lyssna noga, eftersom han var inne på detta i sitt anförande — »att en ökning av vägenslagen av storleken 100 mkr. kunde utgöra utgångspunkt för ställningstagandena för de närmaste budgetåren i fråga om investeringsramar och anslag till vägbyggnad och vägunderhåll för så vitt det samhällsekonomiska läget gav förutsättningar härför».

Jag vill i detta sammanhang framhålla att vi kanske hade kunnat ena oss om en enhällig skrivning, om reservanternas förra året hade varit med på detta.

Regeringen har för nästa budgetår infriat våra intentioner, och den sammanlagda ökningen uppgår till 101,6 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten har därför godtagit departementschefens förslag till investeringsramar för nästa budgetår om 500 miljoner kronor. Reservanternas förslag slutar på 520 miljoner kronor. De liksom vi inom majoriteten godkänner departementschefens förslag att överföra vissa vägbyggnadsanslag men de anser att en uppräknig av anslaget ändock skall ske med 20 miljoner kronor. Då det på ifrågavarande anslag varit stora reservationer under de senaste åren an-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ser majoriteten att en uppräknig inte är nödvändig. I detta avseende skiljer sig våra bud åt med 20 miljoner kronor.

Utskottet delar sig också på en annan betydelsefull punkt. Reservanterna godtar väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om en treårsserie, vilket innebär ett uttalande om investeringsramar för ytterligare två budgetår med 560 miljoner kronor respektive 620 miljoner kronor.

I anledning av detta kommer jag till det andra viktiga uttalande, som utskottsmajoriteten och riksdagen godkände förra året. Då underströk nämligen riksdagen »angelägenheten av att vägbyggnadsverksamheten i görligaste mån underlättas genom att riktlinjer för vägbyggnadspolitiken under ett begränsat antal år uppdrages».

Nu ligger det till så, att representerer för kommunikationsdepartementet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen haft överläggningar rörande flerårsplaneringen åren 1964—1968. Departementschefen har givit styrelsen i uppdrag att på basis av en oförändrad medelstilldelning av 500 miljoner kronor planera för det ordinarie vägbyggnadsgandet under ettvarvt av åren i perioden. Detta är väl inte något direkt ställningstagande i förväg till anslagsbeloppet men det ger ändå ett fastare underlag för planeringen av vägbyggnadsverksamheten. Utskottsmajoriteten hoppas och tror, att detta är ett så kallat golv för den ordinarie vägbyggnadsverksamheten och att det dessutom tillkommer öknings. Därför godtar vi departementschefens förslag. Reservanterna uttalar visserligen också, att de inte vill förringa värdet av departementschefens uttalande men trots detta godtar de förslaget om treårsserien.

Jag beklagar att vi inte nådde enighet i utskottet på denna punkt. Det hade varit starkare för den framtida vägpolitiska verksamheten.

Herr talman! Det finns ytterligare en reservation, som jag något skall beröra. Reservationer från centerparti och folkpartihåll har i samband med enskilda vägväsendet uttalat sig för en motion, som föreslår en ytterligare höjning av procentsatsen med 5 procent. Departementschefen har i stort följt 1960 års vägsakkunnigas förslag i vad det gäller det enskilda vägväsendet. Han har dock inte kunnat godtaga de sakkunnigas förslag när det gäller omuppskattningsförfarandet. Han vill försöksvis pröva detta utredningens förslag inom några län innan man fastnar för det nya systemet. Utskottsmajoriteten tillstyrker vad regeringen föreslagit. Som en av dem som har föreslagit ett annat omuppskattningsförfarande hoppas jag på denna frågas snara lösning för hela landet. Därmed skulle man slippa eftersläpningen i kostnadsutvecklingen och kanske också komma bort ifrån en del byråkrati inom detta område.

Herr talman! Med det anförda vill jag i alla delar instämma i utskottets uttalande under punkt 11 i statsutskottets utlåtande nr 6 samt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! De enskilda vägarna har numera inte bara funktionen som utfartsvägar för enstaka gårdar eller byar, utan de är i dag ett mycket viktigt komplement till det allmänna vägsystemet. Det enskilda vägsystemet har sålunda fått ökad vikt för näringslivet i allmänhet. Det har också fått ökad betydelse och kommer säkert att få ännu större betydelse för turisttrafiken, inte minst på grund av bilismens utveckling. Mer och mer används de enskilda vägarna för fritidskörning. På många av de enskilda vägarna är trafikintensiteten betydligt större än på vissa allmänna vägar.

Allt detta ställer betydligt större an-

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

språk på den enskilda väghållningen både i fråga om iståndsättning och underhåll. Trafiksäkerheten kräver åtgärder som tidigare inte ansågs erforderliga med den ringa trafik vi då hade. Skall det enskilda vägnätet kunna fylla sin uppgift som ett komplement till de allmänna vägarna måste bärighetsförvägan bli en helt annan än tidigare. Vägförvaltningarna kräver också i dag betydligt högre standard på de enskilda vägarna.

Såväl 1960 års vägsakkunniga som departementschefen har framhållit den stora betydelse som det enskilda vägnätet har. Det har också framhållits att kostnaderna för den enskilda väghållningen har ökat väsentligt på grund av den trafikutveckling vi haft under de senaste åren.

Den logiska slutsatsen av det höga betyg som såväl vägsakkunniga som departementschefen och utskottsmajoriteten givit den enskilda väghållningen borde väl vara att det allmänna skulle bära en betydligt större del av kostnaderna för den enskilda väghållningen. Men nu har man nöjt sig med den blygsamma höjningen från 65 till 70 procent av underhållskostnaderna och från 60 till 70 procent av byggnads- och iståndsättningsbidragen, trots att de sakkunniga uppskattat urholkningen av statsbidragens realvärde under de senaste åren till 7 à 8 procent.

Redan 1958 begärde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att underhållsbidraget skulle höjas till 70 procent, så att de enskilda väghållarnas andel i väghållningskostnaderna icke skulle öka jämfört med 1952. Härtill kommer att kostnaderna har stigit avsevärt sedan 1959. Den höjning som nu föreslås innebär således endast en kompensation för vissa kostnadsökningar och inte någon reell lättnad av den börda för vägunderhållet som de enskilda väghållarna har.

Från centerpartihåll har vi i motio-

nerna I: 240 och II: 286 yrkat att bidragen över hela linjen höjs till 70 procent och då synnerliga skäl föreligger till 90 procent. Vi har också yrkat att bidragen till iståndsättningsarbeten maximeras till 25 000 kronor för ombyggnad av bro samt till 20 000 kronor för övriga åtgärder i stället för 20 000 respektive 15 000 kronor såsom föreslås av departementschefen. Dessa yrkanden återfinns i reservation F.

De sakkunniga hade också föreslagit ändrade regler för uppskattningen av underhållet, vilket herr Johansson i Norrköping nyss nämnde. Men departementschefen har inte ansett sig kunna helt gå med på det förslaget. Det skulle ha inneburit en förenkling, och vi skulle ha sluppit ifrån den urholkning av bidragen som nu sker. Ur väghållarnas synpunkt måste det vara angeläget att de uppskattade kostnaderna överensstämmer med de verkliga kostnaderna för vägunderhållet, och jag kan inte riktigt förstå varför man inte kunnat acceptera de sakkunnigas förslag på den punkten. Även den frågan har vi tagit upp i motionerna, och yrkandet återfinns i reservation F.

I motion II: 415 har vi tagit upp frågan om marklösen och övriga intrångskostnader när det gäller de enskilda vägarna. För närvarande utgår inte bidrag till marklösen för enskild väg. Den bestämmelsen kom väl till en gång när de enskilda vägarna hade en mycket ringa trafik och då man försökte lägga dessa vägar på sådana platser, t. ex. på ägo gränser, där de gjorde det minsta intrånget på en fastighet. Men när man i dag planlägger en enskild väg ställer man helt andra krav, och det gör att intrånget på en fastighet kan bli betydligt större. Vi frågar oss vad det kan vara för principiell skillnad, om en markägare får intrång av en allmän väg eller av en enskild väg. Det kan många gånger bli lika stort intrång av den enskilda vägen som av

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

den allmänna. Vi har därför yrkat att denna fråga skulle utredas.

Vi har också tagit upp frågan om planläggningens organisation. För närvarande utgår statsbidrag till planläggningskostnaderna. Dessa arbeten utförs ju på detta område inte av den bidragsgivande myndigheten. Så sker emellertid i fråga om jordbruks- och skogsvägar, där lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen även svarar för planläggningen. Vi anser att man här skulle få en rationellare metod om vägförvaltningarnas avdelningar för den enskilda väghållningen hade hand om planläggningen av vägarna och därmed också svarade för kostnaderna. Detta motionsyrkande återfinns i reservation G.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna F och G.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Jag ber att få avstå.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om motion nr 170 i denna kammare, vilken behandlas i statsutskottets utlåtande nr 6.

I denna motion redovisas de stora olägenheterna av att vägförvaltningarna vid sandning av vägar och gator använder sand som blandats med vägsalt. Man tillsätter saltet för att man skall kunna förvara sanden utan att den fryser.

Blandningen medför stora olägenheter inte bara för allmänheten utan i ännu högre grad när det gäller bilar och andra fordon. Den saltblandade sanden åstadkommer svåra rostskador på fordonen och förkortar deras livslängd. De allt större kapital som nedläggs på bilar måste i möjligaste mån skyddas. Den stora kapitalförlust som genom för tidig nedskrotning blir följden av dessa förhållanden kan näppeligen överblickas, men säkert är det frå-

ga om en stor nationalekonomisk förlust. Flera tusentals bilar, representerande miljonvärden, måste stå ute dag och natt i alla väder på grund av brist på garageutrymmen.

Redan detta är en svår belastning både för den enskilde och för vår ekonomi i stort. Kommer så vägsaltets skadliga och nedbrytande moment till, ökar detta i hög grad förstörelsen.

Men inte endast i detta avseende är vägsaltet skadegörande. Genom att denna saltblandning även användes på våra gator i tätorterna — och där förekommer den i ganska riklig mängd — kommer den genom fotbeklädningen in i affärslokaler, kontor, banker, postkontor, järnvägsstationer och andra offentliga lokaler ävensom in i våra hem och bostäder. Den förstörelse, som därvid åstadkommes på mattor och annan golvbeklädning, kanske vi har haft kännning av litet var; den är i varje fall inte obekant för oss. Här måste komma en ändring till stånd och en snar sådan, enär missnöjet med nuvarande förhållanden är stort. Det måste bli en ändring härvidlag, och en av de möjligheter som erbjuds är den som i motionen angives förslagsvis, nämligen att få något slag av uppvärmning till stånd vid lagringen av sanden. Men härtill måste väg- och vattenbyggnadsstyrelsen få erforderliga medel till sitt förfogande utöver dem som går till vägars underhåll för att klara den utgiften. Vi har i vår motion hemställt om att riksdagen till Kungl. Maj:t skulle ge till känna vad vi i detta avseende anfört och ställa medel till förfogande.

Utskottet ägnar visserligen denna sak en viss uppmärksamhet, dock inte på det sätt vi tänkt oss, och förutsätter att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppmärksam följer utvecklingen på området. Utskottet rekommenderar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att pröva de vägar som kan anses framkomliga och att vidta de åtgärder som kan vara

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

lämpliga men avstyrker för sin del motionen. Jag hoppas att kommunikationsministern kommer att uppmärksamma dessa förhållanden och försöka att råda bot för dem. Lämpligt hade enligt mitt sätt att se varit att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått motionen på remiss för att erhålla tillfälle att inkomma med sina synpunkter på frågan. Jag vet att man här är intresserad av annat slag av sandning än den nu påtalade, men, som sagt, medel saknas till förverkligande härav. Jag vill ännu en gång poängtera att saken är av allvarlig natur och att en ändring bör ske redan till kommande vintersäsong.

Jag skall emellertid, herr talman, inte ställa något yrkande utan förmodar att när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer med förslag till lagringsmöjligheter utan saltinblandning Kungl. Maj:t måtte ta detta i betraktande vid medelsanvisningen, men jag måste tillägga att våra bilägare och övriga trafikanter med stor uppmärksamhet följer och kommer att följa upp denna fråga tills den får en godtagbar lösning.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile har i sitt anförande berört de siffror som har gällt vägbyggnaden i detta land under åtskilliga år, och jag kan därför inskränka mig till att konstatera, att den totala volymen av vägbyggnadsarbetena ligger på en hög nivå. Även om vägnätet förbättrats, återstår dock självklart stora arbetsuppgifter för de närmaste åren. Riksvägarna och andra vägar på landsbygden måste bli föremål för fortsatt upprustning, särskilt med hänsyn till näringslivets berättigade krav på lägre transportkostnader. Gatubyggnaden i städerna och andra tätorter måste intensifieras i samband med den allt starkare befolkningskoncentrationen och den därmed följande lokala trafikökningen. Vägunderhållet behöver

förbättras inte minst av trafiksäkerhetsskäl.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för nästa budgetår begärt en höjning med sammanlagt 174,5 miljoner kronor. Jag har i årets statsverksproposition förordat en uppräknig med 101,6 miljoner, vilket innebär att anslaget till den statliga och kommunala och enskilda väghållningen kommer att uppgå till i runt tal 1 268 miljoner kronor. Skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och mitt bud ligger väsentligen på anslaget till det allmänna vägunderhållet. Efter noggrann genomgång i departementet av verkets äskanden på denna punkt och sedan verket givits tillfälle att lägga fram sina synpunkter har en höjning av underhållsanslaget med 25 miljoner kronor ansetts med god marginal ge täckning för kostnadsstegringarna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina pepita upprepat sitt tidigare förslag att statsmakterna skall fastställa en treårig serie för verkets investeringsverksamhet. Denna fråga har också vid olika tillfällen debatterats under de senaste åren och senast för ett år sedan avvisats av både Kungl. Maj:t och riksdagen. Det är därför ganska förvånansvärt att förslagen återigen tagits upp och stötts av reservanterna i utskottet. Skälen mot en fast investeringsserie har uttömmande redovisats under de senaste riksdagarna. Jag vill därför i detta sammanhang bara erinra om det viktigaste skäl som anförts för såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens ställningstagande. Hela den samhällsekonomiska investeringspolitiken bygger ju på en sådan flexibilitet i de statliga investeringarna, att de skall kunna användas i syfte att dämpa konjunktursvängningarna.

En fixerad flerårig investeringsserie av det slag reservanterna förordar skulle minska statsmakternas möjligheter att smidigt anpassa de offentliga investeringarna efter utvecklingen inom sam-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

hällsekonomen och på arbetsmarknaden. Statsmakterna har därför inte ansett det försvarbart att avhända sig rätten att årligen via statsbudgeten pröva omfattningen av investeringsverksamheten. Ett system med i förväg låsta ramar för stora delar av den statliga investeringssektorn skulle givetvis innebära vissa fördelar genom att destalliga investeringarna kunde planeras och utföras efter en fast, på förhand bestämd plan. Följden av en sådan anordning skulle emellertid bli att investeringar inom den privata sektorn finge dirigeras i konjunkturpolitiskt syfte. En sådan utveckling kan väl ändå inte anses önskvärd.

Det huvudsakliga skälet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag i denna del är emellertid att styrelsen anser det nödvändigt att ha kännedom om de ordinarie vägbyggnadsmedlens storlek under en viss längre period. Härigenom skulle verket kunna åstadkomma den planmässighet och samordning av byggnadsverksamheten som anses önskvärda för att bl. a. komma i åtnjutande av stordriftens fördelar i verksamheten.

Det synes mig som om frågan rörande en fast investeringsserie på vägbyggandets område har fått ett alltför stort utrymme i debatten. Ett flerårigt investeringsprogram kan knappast ha den avgörande betydelse för planeringen som ofta göres gällande eftersom svängningarna i investeringarna mellan skilda år knappast kan röra sig om mer än fem à tio procent. Variationerna i investeringarna inom andra statliga verk är ofta av denna storlek och har fått accepteras. Privata företag med en investeringsvolym av mycket betydande storlek får utan tvivel arbeta under betydligt osäkrare premisser i fråga om sin långsiktiga politik än t. ex. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Cheferna för många av våra storföretag skulle säkert vara i hög grad nöjda, som de finge ar-

beta med ett så fast planeringsunderlag som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens.

Även om jag inte är beredd att medverka till att en flerårig investeringsserie fastslås för vägbyggnadsverksamheten, är jag emellertid villig att i andra avseenden göra vad som är möjligt för att förbättra väg- och vattenbyggnadsstyrelsens resurser att planera sin verksamhet på sikt. I det syftet har också Kungl. Maj:t efter samråd med representanter för väg- och vattenbyggnadsverket redan den 12 januari i år uppdragit åt styrelsen att inkomma med förslag till fördelning mellan länen av de i statsverkspropositionen förordade beloppen till vägbyggande. Sedan förslagen kommit in har de remitterats till länsstyrelserna för yttrande, och yttrandena beräknas föreligga vid sådan tidpunkt, att Kungl. Maj:t kan fatta beslut rörande investeringsmedlens användning omedelbart i anslutning till riksdagens beslut om medelsanvisningen. Det förfarings sättet är helt nytt för året och torde för vägmyndigheterna medföra en tidsvinst i planeringsarbetet på omkring ett år i jämförelse med den hittillsvarande ordningen.

Vidare vill jag nämna att Kungl. Maj:t den 25 januari utfärdade direktiv till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen rörande upprättandet av de flerårsplaner som författningsenligt skall upprättas för perioden 1964—1968. I direktiven som upprättats efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — jag vill att herr Källenius uppmärksammar det — har det uttalats att flerårsplanerna bör göras upp på basis av en beräknad medelstilldelning av 500 miljoner kronor till det ordinarie vägbyggandet under ettvarvt av åren i perioden. Men en sak som bör understrykas är att de belopp som har nämnts givetvis inte innebär något ställningstagande i förväg till de anslagsbelopp som för de ifrågakvarande budgetåren skall anvisas under de

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ordinarie vägbyggnadsanslagen. Man har, som herr Svensson i Ljungskile uttryckte saken, fått en bestämd botten att utgå ifrån. Vi kanske också bör erinra varandra om att det under de senaste tio åren och kanske även under längre tid alltid har skett en lyftning av utgående anslag för vägbyggnadet. Å andra sidan bör en sådan serie som jag här har omnämnt ur verkets synpunkt kunna godtas som grundval för en realistisk planering av verkets byggnadsverksamhet. Det har också under hand bekräftats från verkets sida.

Jag är därför ganska överraskad, när herr Källenius här inför kammarens ledamöter söker göra gällande att det rör sig om ett minimibelopp och att jag skulle ha uttalat mig på det sättet. Jag kan konstatera, att väg- och vattenbyggnadsverket har godkänt detta mitt resonemang, men ordföranden i entreprenörföreningen, herr Källenius, anmäler avvikande mening och är ovetande om vad som har förekommit i hans egen avdelning.

Sammanfattningsvis vill jag anföra, att de åtgärder som hittills vidtagits för att underlätta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering och investeringsverksamheten i stort sett tillfredsställer verkets anspråk i detta avseende. Givetvis är jag beredd att diskutera ytterligare åtgärder i den här riktningen, om det skulle visa sig erforderligt och nödvändigt.

Avslutningsvis vill jag, ärade kammarledamöter, ta upp ytterligare ett spørsmål som sammanhänger med flerårsplaneringen. Väg- och vattenbyggnadsverksamheten har under de senaste åren i betydande utsträckning bedrivits i form av beredskapsarbeten. Det har på grund av arbetslöshetens lokalisering medfört att vägbyggnadsvolymen i främst norrlandsläna kommit att bli avsevärt större än som avsetts i gällande flerårsplan. Den utbyggnad som skett i Norrland har utan tve-

kan varit mycket värdefull, inte minst ur näringslivets synpunkt, och jag tror inte att någon här i kammaren skulle vilja ha den ogjord. Utvecklingen har emellertid medfört att vägbyggnadet i de södra och mellersta delarna av riket i viss utsträckning kommit att släpa efter i förhållande till gällande flerårsplan. I varje fall finns det några län som kan uppvisa sådana siffror. Det skall jag ingalunda bestrida. I de tidigare berörda direktiven för flerårsplanearbetet för perioden 1964—1968 har detta problem också uppmärksammats. I direktiven utsägs därför klart att planerna för åren 1964—1968 skall baseras på en trafikpolitisk angelägenhetsgradering av vägbyggnadsbehoven och dessa behovs fördelning på de olika länen. Med hänsyn till den redan genomförda vägutbyggnaden i Norrland bör planerna dessutom inriktas på en relativt sett mera omfattande ordinarie vägbyggnadsverksamhet i mellersta och södra Sverige under perioden 1964—1968 än under innevarande period.

Men här finns en sak som vi bör vara medvetna om, nämligen att inom varje vägförvaltningsområde måste man ha en viss tilldelning av ordinarie medel för att man skall kunna uppehålla den organisation som behövs för vägbyggnadsarbetet över huvud taget. Jag räknar med att de från olika håll, även här i kammaren, framförda önskemålen om ett intensifierat vägbyggande i de södra delarna av landet kommer att tillgodoses under nästa flerårsplanepериод.

Allra sist ett par ord med anledning av det som herr Gustavsson i Alvesta hade att säga beträffande anslagen till de enskilda vägarna när det gäller byggande och underhåll. Jag har där följt en enhällig kommitté. Vad den har föreslagit har vi tagit upp i statsverkspropositionen och presenterat för riksdagen. Jag tycker att det är en aning pretentiöst att när vi första gången för fram utredningens enhälliga förslag på

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

denna punkt, en utredning i vilken också herr Gustavssons partivän Antonsson varit medlem, man skall framställa ett yrkande om en ytterligare höjning.

I fråga om uppskattningsförfarandet har Kungl. Maj:t avvikit från vägsakkunnigas förslag. Vi har gått i författning om att det skall utföras försök inom tre län för att man skall få ett visst begrepp om vad frågan gäller, nämligen Kalmar län, Uppsala län och Västerbottens län. När det materialet kommit fram tror jag att vi med större sakkunskap kan angripa de problem som herr Gustavsson i Alvesta berörde.

Herr KÄLLENIOUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Skoglund berörde de ordinarie anslagens storlek och den planmässighet som krävs för att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall kunna utnyttja stordriftens fördelar. Sedan gjorde statsrådet en jämförelse med en vanlig industri och även med andra ämbetsverk och sade att de också får tåla variationer som kan vara större än de 5—10 procent som det rör sig om här. Jag kan inte finna att det är en riktig jämförelse med den utgångspunkt som jag försökt angripa detta problem från. Man kan naturligtvis säga till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att den på lång sikt får inrikta sin organisation efter en utbyggnad för 300 miljoner, 500 miljoner eller 700 miljoner kronor. Det är en omställnings- och inriktningsfråga. Men det är ju inte det som är själva skälet till denna diskussion, utan detta är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom det ansvariga ämbetsverket anser sig ha skyldighet att redovisa vad trafiksituationen och dess utveckling ur teknisk och ekonomisk synpunkt kräver.

Det är på den punkten jag har velat göra gällande att vi har en sådan eftersläpning att vi, även om vi skulle få ganska stora ökningar, ändå inte kom-

mer att hinna ifatt. Under tiden förvärras situationen. Då säger statsrådet — och samma sak var herr Johansson i Norrköping inne på — att det är helt naturligt att dessa frågor måste avgöras med hänsyn till den allmänna samhälls-ekonomiska situationen. Det är väl riktigt i och för sig — man åberopar skolor och hostäder o. s. v. — men vi skall väl ändå hålla klart i minne, att vi tar ut kostnader från trafiken men inte använder dessa medel. Det är där skillnaden ligger. Här stiger trafikintensiteten med 12 procent, och på motsvarande antal fordon får vi in mera skattepengar — som vi inte får använda! Det måste vara något fel i detta. Det är ungefär på samma sätt som om man skulle bygga en skola för 500 stycken och sedan säga: »Vi tar ut avgift för och släpper in 500, men det får gälla för 600 också.» Det går inte. F. ö. brukar jag aldrig inblanda...

Då tiden för kort genmäle härmed var tilländalupen avbröts talaren av talmannen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag förstår vad herr Källenius sist ville säga, och jag skall därför begagna tillfället att beröra det. Jag gjorde honom till ordförande i föreningen, han är direktör. Det var tydligen det enda fel som förekom i mitt inlägg. Nu är det korrigerat.

Jag talade i mitt inlägg om hur planeringen skulle läggas upp för att man skall få ut mesta möjliga av verksamheten. Herr Källenius svarade inte på det, utan han talade om investeringsfrågorna — alltså om vägbyggandets omfattning — och inte om flerårsplaneringen som jag berörde. Därför gick hans replik litet vid sidan om.

Herr KÄLLENIOUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var tyvärr inte bara ett fel i kommunikationsministerns an-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

förande. Jag började mitt första anförande just med att tala om flerårsplaneringen, och det gjorde jag mot bakgrunden av den nivå som skulle erfordras och den nivå vi nu har att starta från, vilken är för låg.

Beträffande Norrland har jag ingenting att tillägga. Jag bara frågar mig hur det skall gå till att öka den årliga ordinarie byggnadsverksamhet som bedrivs i mellersta och södra Sverige — med tanke på de pengar vi har att vänta.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag vill bara yttra några ord beträffande underhållsanslaget. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning om anslag till väghållningen är baserad på resultatet av en ingående inventering av underhållsbehovet för de allmänna vägarna i landet. Denna inventering har bl. a. visat, att eftersläpningen i det egentliga vägunderhållet är så stor, att en återhämtning skulle dra en kostnad av 440 miljoner kronor. Om återhämtningen utsträcks till att omfatta en tidsperiod av 15 år, säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, uppgår det ökade behovet av medel från underhållsanslaget för budgetåret 1963/64 till 60 miljoner kronor, varav 40 miljoner till förstärkt underhåll och 20 miljoner till egentligt underhåll. Därav följer att det totala medelsbehovet kommer att uppgå till 485 miljoner mot 415 miljoner för innevarande budgetår.

Kommunikationsministern har emellertid inte förordat högre uppräkningsän till 440 miljoner kronor. Det innebär en prutning av ämbetsverkets äskande med 45 miljoner kronor. Denna begränsning av förstärknings- och underhållsarbetena torde till största delen drabba länsvägarna, som omfattar mer än 80 procent av det allmänna vägnätet. En mycket väsentlig del av dessa vägar är av stor betydelse inte minst för näringslivets transporter. Ett eftersättande av

dessa förstärkningsarbeten medför försämring av vägarna, dyrare underhåll och fortgående ökning av transportkostnaderna.

Inför dessa perspektiv, som utgör mycket betungande moment i förutsättningarna för existens och konkurrenskraft inom områden med långa avstånd och höga omkostnader i övrigt, har vi, några ledamöter från fyra partier, vilka representerar bygderna i mellersta Norrland, i motionerna I: 360 och II: 419 understrukit det välgrundade behov som ligger bakom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petitäförslag. Vi har yrkat bifall till detta.

När nu statsutskottets majoritet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, finner jag det angeläget att erinra om att i reservation D av herrar Bengtson m. fl. yrkas bifall till vår motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag har i motionen II: 290 föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:ts måtte hemställa om byggande av en broförbindelse mellan Öland och fastlandet. Jag finner det onödigt att upprepa redan kända argument som talar för att denna förbindelse kommer till stånd och ber att få yrka bifall till motionen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall säga några få ord med anledning av vad som här har förevarit.

Jag har ingen anledning att kommentera vad herr Gustafsson i Kårby sade. Vi har olika uppfattning om anslaget storlek, och det är knappast någonting att säga om den saken. Men när herr Gustafsson var inne på frågan om trafiksäkerheten i samband med en övergång till högertrafik, gjorde jag för mig själv den reflexionen att jag tror att kommunikationsministern får till-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

sammans med finansministern försöka hitta på någonting som är minst likvärdigt med en spritstreck. Det är nämligen så att trafikolyckorna har gått ned alldeles fantastiskt under de senaste veckorna. Det är kanske anledning att komma ihåg detta.

Herr Johansson i Norrköping hade den uppfattningen att vi egentligen har presterat mer än vägplanen förutsatt för de år den avsåg. Jag var inne på samma kapitel och anförde åtskilliga synpunkter men lämnade öppen frågan om var vi egentligen befinner oss. Jag tycker att både herr Johanssons och min framställning kan ge motiv för att man så snart som möjligt verkligen försöker att komma underfund med var vi står, inte bara räknat i kronor utan även i faktisk vägbyggnad i förhållande till vägplanen. Det bör vara ett allmänt intresse.

Vidare nämnde herr Johansson att statsutskottets majoritet i fjol uttalade att en sammanlagd höjning med 100 miljoner kronor skulle kunna vara en utgångspunkt för den fortsatta prövningen och framhöll att vi nu har fått 101,6 miljoner kronor samt uttalade sin glädje över att majoriteten kunnat skjuta i prick så bra. Jag skulle tro att kommunikationsministern skulle kunna hjälpa till att förklara träffsäkerheten, ty siffran var nog inte okänd för kommunikationsdepartementet när den skrevs i fjol. Jag vill bara erinra om vad vi sade i fjol, nämligen att man sysslar med olika serier i detta sammanhang. Vad reservanterna då yrkade var 60 miljoner kronor i ökat anslag till vägbyggandet. Vi uttalade oss inte om det sammanlagda byggnads- och underhållsanslaget i det sammanhanget. Nu har vi inte — det erkänner herr Johansson — fått dessa 60 miljoner i höjda byggnadsanslag. Man har stoppat in ett extra anslag på 20 miljoner under den stora rubriken. Jag tycker att denna sammanläggning i och för sig är riktig, men

det bör kanske kunna förklara varför reservanterna håller på de 20 miljonerna.

Herr Johansson hoppas vidare att de i en skrivelse omnämnda 500 miljonerna som jag också berörde i mitt anförande skall bli ett golv. Det har vi väl ingen anledning att betvivla. Jag hoppas att vi alla är överens om det. Det är bara så att man skulle ha önskat att det varit mer.

Herr Johansson beklagar oenigheten, och kommunikationsministern är förvånad över att vi trots riksdagens beslut i fjol står kvar vid vår uppfattning i frågan. Jag tror inte att den förvåningen är så allvarligt menad. Kommunikationsministern vet ju lika väl som vi andra att det här är fråga om politik. Där förekommer det ibland att meningarna är delade, och det är inte säkert att man byter mening, därför att motståndaren har en annan åsikt. Det förekommer förmodar jag även bland socialdemokrater att man har samma mening två år i rad.

Vad beträffar treårsserien skall jag inte fortsätta att rada upp argument som vi i stort sett har luftat förut. Vi är överens om att riksdagen inte kan eller bör avhända sig rätten att år för år pröva anslag. Så påträngande som behoven är måste det ändå betraktas som normalt och nödvändigt att byggnadsanslagen ökas för varje år. Det krävs alltså force majeure-situationer för att man inte skall öka anslagen varje år. Annars blir läget på detta område alltför besvärligt. Hur de stora företagen har det känner jag inte så mycket till, varför jag inte skall tala för dem.

Statsrådet säger att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har bekräftat att det är en fördel med detta golv på 500 miljoner kronor. Jag förutsätter att det också är en fördel att vägbyggnadsanslagen fördelas tämligen omgående. Dessutom förklarar statsrådet att man

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

är beredd att diskutera vad som ytterligare kan göras. Något rör det sig ju. Det kanske alltså inte är så skadligt som herr Johansson i Norrköping tror att vi driver fram dessa frågor i riksdagen.

Jag avstår från att försöka tolka statsrådets upplysningar beträffande specialdestinationen. Norrlänningar får försöka tolka dem som de kan. Men jag tror att flertalet av ledamöterna i statsutskottet helst skulle se att vi helt slapp dessa specialdestinationer nästa år.

Till herr Berglund vill jag säga att vi har förhört oss om hur det ligger till med sandningen av vägarna. Man kunde instämma i allt vad herr Berglund säger om olägenheterna. Vi har emellertid fått det beskedet att orsaken till att man blandar salt i sanden inte bara är bristen på uppvärmda sandförråd utan att det f. n. är tekniskt omöjligt att vara utan salt i sanden, om man skall få den att gripa i vägbanan. Vi har alltså inte vågat oss på att gå emot den vägtekniska sakkunskapen därvidlag. Pengarna är väl i detta fall inte av så stor betydelse. Dem kan man väl få ut av underhålls-anslaget.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte vid denna tidpunkt ta upp någon längre diskussion med avdelningens värderade ordförande. Beträffande vägplanen har jag bara klart konstaterat att vi ligger före densamma penningmässigt sett. Om man sedan, som avdelningens ordförande gjorde, räknar ned värdet av beredskapsarbetena — och jag var med på en konferens i Stockholm för en tid sedan, där ingen av experterna motsade arbetsmarknadsstyrelsens chef när han nämnde att man skulle kunna räkna ned ungefär 10 procent — ligger vi penningmässigt sett ändå före. Det

var bara detta jag ville ha konstaterat. I övrigt är ordföranden och jag överens om skrivningen beträffande utredning av vägplanen.

Att utskottsmajoriteten räknade rätt beträffande de 100 miljonerna tycker jag är glädjande. Det är nämligen inte alltid Kungl. Maj:t gör som riksdagen skriver. Beträffande de 20 miljoner som också valsat runt i debatten tycker jag att avdelningens ordförande kunde ha talat om att i detta belopp ligger stora reservationer. Det är faktiskt ett tillskott när man flyttar över dem eftersom de är så stora.

Det skulle vara mycket mer att säga om treårsplaneringen men tyvärr tillåter inte tiden det. Vägbyggnad är inte bara en fråga om pengar utan också om planering i stort. En sådan planering kan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genomföra. Det är nämligen inte fråga om en inskränkning av dess organisation utan snarare tvärtom.

Herr JOHANSSON i Dockered (cp):

Herr talman! På grund av tidsnöden skall jag inskränka mig till att helt kort peka på ett par avsnitt i utskottsutlåtandet som berör motion II: 176 som jag väckt tillsammans med några medmotionärer beträffande utbyggandet av den s. k. Dalslandsleden och specialdestinationen av byggnads- och underhållsmedel till vissa län.

Utskottet har uttalat sin förståelse för de av motionärerna anförda synpunkterna. Jag tror att en väg mellan Åmål och Strömstad skulle kunna skänka norra Bohuslän ett välbehövligt uppland och Dalsland en trafikled som säkerligen skulle ha stor betydelse för landskapets utveckling och det övriga Sverige en förbindelse med Västerhavet, som skulle kunna bli till glädje både på sommaren, då människorna får möjlighet att lättare komma ut och bada, och under övriga årstider då de snabbare når havet där de kan bedri-

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

va fritidsfiske. Jag skall inte ytterligare utveckla den argumenteringen.

På sid. 27 i utskottsutlåtandet skriver utskottet att utskottet »icke funnit sig kunna tillstyrka att den», d. v. s. specialdestinationen, »— på sätt i motionerna I: 144 och II: 176 förordas — ytterligare utvidgas att omfatta även landskapet Dalsland». Jag kan förstå utskottet när det skriver att man inte principiellt från riksdagens sida kan komma med ett påpekande om vilka vägar som skall byggas i det ena eller det andra fallet. När jag i nästa stycket finner att utskottet av i princip samma skäl finner sig ej kunna tillstyrka de i motioner framförda yrkandena om höjning av anslagsramen för möjliggörande av en godtagbar utbyggnad av vägsystemet i storstockholmsräjongen reagerar jag emellertid. Det är nämligen en betydande skillnad mellan att specialdestinera vägbyggnadsanslag till Dalsland med dess arbetsmarknadspolitiska problem och att tillämpa samma princip på stockholmsräjongen.

Jag finner emellertid att utskottet har hyst stor förståelse för de synpunkter som vi motionärer har lagt fram, och vi är glada över det. Jag hoppas att Dalslandsleden därmed skall lyftas fram och även att en specialdestinering av välbehövliga medel för vägbyggnad och underhållsbidrag till Dalsland skall möjliggöras. Jag hoppas också att detta spörsmål skall återkomma i principiellt riktig form. Med hänsyn till att detta bör ske fort vill jag rekommendera kammaren att rösta med den reservation av herr Boman m. fl. som herr Svensson i Ljungskile tidigare har yrkat bifall till.

I detta anförande instämde herr *Dickson* (h).

Herr *KÄLLENIUS* (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Norrköping talade bara om pengarna i sitt anförande, men beaktar man alla in-

verkande faktorer finner man, att vägbyggandet ligger efter vägplanens investeringsserie.

Herr *JOHANSSON* i Torp (s):

Herr talman! Då jag dristar mig att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk vid denna långt framskridna tid på dagen kan jag redan från början lova att fatta mig mycket kort.

Då jag vill säga några ord om Dalslands eventuella inlemmande i specialdestinationen motiverar jag inte mitt intresse för ett positivt ställningstagande till detta förslag med att Dalslandsleden kommer att utmynna i Bohuslän. Orsaken är uteslutande den att jag inte bor längre från Dalsland än att jag ganska väl känner till förhållandena där. Om man har färdats inom detta lilla landskap och sett vilka förutsättningar som där finns att rycka upp näringslivet därest kommunikationerna förbättras och om man vet hur stora besvärligheter avfolkningen medför för näringslivet, då känner man verkligen med dalslänningarna och med motionärerna i denna fråga.

Det kan kanske inte heller skada att erinra om att ett inlemmande av Dalsland i det område, som skall göras till föremål för specialdestination av medel i syfte att åstadkomma förbättrade vägförhållanden på hela sträckan från Norrland och ned mot Bohuskusten, innebär på sitt sätt ett återupplivande av den på sin tid mycket omdiskuterade tanken på inlandsbanans fortsättning genom Dalsland och längre söderut.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få instämna i yrkandet om bifall till den under mom. II avgivna reservationen av herr Boman m. fl.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Uddevalla (s).

Herr *JOHANSSON* i Norrköping (s):

Herr talman! Jag har med faktiska

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

uppgifter visat att vägbyggandet siftermässigt ligger före vägplanen. Där emot har jag inte — vilket herr Källemius gjorde — tagit upp någon diskussion om hur långt det praktiska och tekniska genomförandet av vägplanen har fortskridit. När vi i utskottet varit överens om att det borde ske en översyn av vägplanen, så ansåg jag att jag inte här behövde gå in på denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 1 A); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen 1 A) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 98 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 B); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 B) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 79 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Mom. IV a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 D); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. IV a) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 D) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 38 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV b och V

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 E); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. VI) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 E) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 32 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VII

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 1 F); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. VIII) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen 1 F) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 67 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 G); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. IX) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 G) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 33 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. X—XIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XIV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 290; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XV och XVI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående punkter av förevarande utlåtande samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 19

Herr talmannen tillkännagav, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts

Interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra ungdomar att införa sprit från utlandet

skrivelse, nr 162, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av denna skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern Erlander och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena Nilsson.

Herr talmannen tillkännagav, att ifrågakvarande meddelande komme att lämnas vid början av kamrarnas sammanträden tisdagen den 23 innevarande april kl. 14.00.

§ 20**Interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra ungdomar att införa sprit från utlandet**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NELANDER (fp), som yttrade:

Herr talman! Under den spritstrejk som ända tills helt nyligen pågått i landet inträffade en händelse, som väckt stor uppmärksamhet och allmän förvåning. Det meddelades genom pressen att en 14-årig pojke hade varit i Danmark för att handla sprit. När tul-

len i Hälsingborg företog visitation och påträffade spriten, lär pojken ha fällt detta yttrande:

»Mamma och pappa jobbar hela dagarna, och dom tyckte att något starkt skulle vi ha hemma att bjuda på, när jag konfirmerades.»

Efter en kort stund infann sig pojkens mamma i tullen. Det ordnades då så att mamman fick rätt att ta spriten med hem.

Man frågar sig, hur det kan få förekomma att minderåriga kan skaffa sig möjlighet att inhandla sprit i utlandet, vilken sedan genom att vuxna personer finner sig i tullen utan vidare får införas i landet. Det är ett önskemål att ett återupprepande av det inträffade fallet måste förhindras.

Med stöd av ovan anförd motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder anser herr statsrådet påkallade i syfte att förhindra ungdomar under 21 år att på olika vägar införa sprit som inköpts i utlandet?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.23.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 19 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1963/64 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkterna 12—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 22, s. 79 och 80) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 243) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Luttra m. fl.* (II: 288), vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisades ett reservationsanslag av 74 mkr. ävensom att av detta anslag högst 10 mkr. av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge

disponeras för förtursbidrag eller direktbidrag till avloppsreningsverk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 243 och II: 288, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Nils Theodor Larsson, Källqvist* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 243 och II: 288, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 74 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! På denna punkt, som gäller anslaget för bidrag till vatten- och avloppsledning, föreligger en reservation, till vilken jag har anslutit mig. Detta anslag har höjts åtskilligt av Kungl. Maj:t under de senaste åren, i år med 15 miljoner kronor. Å andra sidan föreligger det en sådan väldig disproportion mellan å ena sidan de bidrag som redan är beviljade och de medel som står till förfogande för att betalas ut till kommunerna, att jag för min del ansett att det finns anledning att ytterligare höja anslaget. Det hade kanske funnits anledning att höja det ännu mer än vad som föreslagits i fö-

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

revarande motion, men det föreligger inte något sådant förslag.

Denna fråga är en gammal bekant. Vi har diskuterat den i många sammanhang, varvid det understrukits att det inte gäller någon utgiftsökning i egentlig mening. Riksdagen har fastställt de villkor som skall gälla för beviljandet av dessa bidrag, och när de en gång är beviljade skall de också betalas ut. Jag har svårt att förstå varför staten skall behöva släpa efter mellan fem och åtta år med att ge kommunerna vad dessa har fått löfte om.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl. på denna punkt.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det är otvivelaktigt en mycket angelägen uppgift för kommunerna att tillgodose tätorternas behov av vatten- och avloppsanläggningar. Vatten- och avloppsfrågan är dessutom ett starkt allmänintresse, och omgivningshygieniska och vattenvårdande synpunkter är viktiga i detta sammanhang. Det har också rättighet om att en viss fördelning av kostnaderna borde ske genom statsbidrag. Dessa täckte tidigare en betydande del av kostnaderna, särskilt i kommuner med svagt skatteunderlag.

Så långt var det gott och väl. Sedan skedde emellertid en ganska egendomlig utveckling. De av riksdagen anvisade medlen korresponderade inte alls med de beviljade statsbidragen. Följden blev att det dröjde allt längre innan kommunerna fick ut sina pengar. Det blev så småningom sex till sju års eftersläpning, såsom vi nyss hört omvittnas. Detta är liktydigt med att kommunerna får hålla staten med en räntefri kredit på hundratals miljoner.

Så småningom menade staten att det måste bli någon ändring på detta förhållande, och så skedde även. Men i stället för att öka medelstillelningen, som man borde ha gjort, skar man

emellertid kraftigt ned statsbidragsprocenten och anpassade på detta sätt statsbidragen till medelstillelningen. Även efter detta blev det dock en fortsatt eftersläpning, som tenderade att öka. Nu har man ställt mera pengar än tidigare till förfogande, men de 70 miljoner som nu har föreslagits för nästa budgetår borde egentligen redan ha utgått under åtskilliga år för att inte denna eftersläpning skulle ha uppstått.

Det skall erkännas att en förbättring skett i och med att medelstillelningen höjts. Vi har heller inte föreslagit någon egentlig ytterligare höjning, även om självfallet goda skäl kan åberopas för en ännu snabbare amortering av dessa skulder till kommunerna. Av de medel som anvisas får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen använda 6 miljoner till s. k. förtursbidrag till avloppsreningsverk. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är det ur vattenvårdssynpunkt angeläget att denna verksamhet främjas, varför styrelsen önskar att beloppet skall höjas från 6 till 10 miljoner kronor.

Det är framför allt landskommunerna och tätorterna inom dem som kommit i kläm genom att statsbidragen släpar efter. I många kommuner står man inför uppgiften att bygga reningsverk eller bygga ut de redan befintliga för höggradig rening. Inte minst ur vattenvårdssynpunkt måste kommunernas strävanden på detta område stödjas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag innebär för nästa budgetår en höjning med 15 miljoner kronor i förhållande till innevarande budgetår. Höjningen är lika med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt.

Jag är medveten om att det fortfarande råder eftersläpning på detta område. Men det blir ju nu ändå en höj-

Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar

ning av anslaget med 30 procent, och något av eftersläpningen skall väl därmed kunna avbetas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag ber bara att i samband med behandlingen av förevarande ärende få påminna om att ur detta anslag också utgår bidrag för forskning rörande avloppsanläggningar. Jag vill påminna om det därför, att när denna ordning infördes för några år sedan påpekades det angelägna i att man satsar pengar på denna forskning för att om möjligt kunna nedbringa de stora belopp, som det allmänna måste investera i avloppsanläggningar o. d.

Avloppsproblemen kommer säkerligen inte att minska i fortsättningen. Vi skall senare i kväll eller om några dagar behandla propositionen rörande naturvården, och i samband därmed kommer vi också in på sådana frågor. Även för lösning av fritidsproblemen krävs åtskillig forskning beträffande avloppsfrågan.

Jag har velat göra detta påpekande för att vi skall ha saken i åtanke, när vi fastställer beloppen för här ifrågasvarande ändamål. Jag hoppas att departementschefen skall kunna stimulera en anslagsgivning från avloppsanslaget till forskning på detta område, och med utgångspunkt från denna min uppfattning, att ytterligare medel behövs för forskningen, kommer jag givetvis att rösta för det högre anslaget.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 64 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 16—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20

Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 88 och 89) föreslagit riksdagen att till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 4 250 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ene inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 172), hade hemställts, att riksdagen

Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar

gen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snara åtgärder i syfte att öka trafiksäkerheten vid korsningar mellan järnväg samt allmänna och enskilda vägar, att riksdagen under rubriken Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar i kommunikationshuvudtiteln för budgetåret 1963/64 måtte anvisa ett anslag av oförändrat 6 000 000 kr., samt att riksdagen under samma huvudtitel måtte uppräknat reservationsanslaget till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar med 500 000 kr. till 1 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 4 250 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 150 och II: 172, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snara åtgärder i syfte att öka trafiksäkerheten vid korsningar

mellan järnväg samt allmänna och enskilda vägar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Bengtson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 31 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar — Statens biltrafiknämnd: Avlöningar

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Bengtson m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 21

Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 28, s. 90) föreslagit riksdagen att till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft de under punkten 20 omnämnda *motionerna I: 150 och II: 172*, i vad desamma berörde nu ifrågasvarande anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reser-

vationsanslag av 1 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Bengtson m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) av herr Bengtson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 22

Statens biltrafiknämnd: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 29, s. 91—94) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd vidtaga i statsrådsprotokollet angiven ändring, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 890 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 425) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 509) hade hemställts bl. a. att riksdagen måtte dels fastställa en i motionerna föreslagna avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, dels ock till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 807 500 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 425 och II: 509, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 förordad ändring;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 890 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 425 och II: 509, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 förordad ändring;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 807 500 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Virgin* m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Källenius* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr *Virgin* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Källenius* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 27 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 23

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation i detta ärende. De i motionerna gjorda förslagen om höjning av forskningsanslaget och inrättandet av en befattning som kanslichef är väl-motiverade. Jag tycker att statens trafik-säkerhetsråd borde ha fått både pengarna och befattningen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till dess hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 25—46

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 47***Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 55, s. 137 och 138) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 84) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 173), vari hemstälts att riksdagen måtte till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 84 och II: 173, till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1963/64 anvisa ett

reservationsanslag av 1 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Kaijser, Nils Theodor Larsson, Källqvist, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Carbell, Gustafsson* i Kårby, *Löfroth* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 84 och II: 173, till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Vid denna punkt föreligger en reservation som jag anslutit mig till. Utskottet föreslår ett anslag på en miljon kronor, medan reservanternas föreslår ett anslag på två miljoner kronor.

Det förelåg från början ett principbeslut, att man skulle använda de bensinskattemedel som härrör från småbåtarna för att ordna dessa hamnförhållanden. Denna del av bensinskattemedlen rör sig om ungefär 15 miljoner kronor per år, medan båtarnas andel i automobilskattemedelsfonden utgör ungefär 100 miljoner kronor. Det är alltså en mycket liten del av dessa medel som har använts för ändamålet. När jag har tagit del av vad bl. a. sjöfartsstyrelsen har haft att anföra har jag fått intrycket, att skälen för ett höjt anslag är mycket goda.

Jag föreställer mig, herr talman, att efterföljande talare kommer att närma-re utveckla detta. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! I likhet med herr Svens-

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

son i Ljungkile vill jag understryka det angelägna i att detta s. k. anslag räknas upp.

Fritidsintresset är starkt hos mänskorna. Det tar sig flera uttryck, och ett sådant är sportfisket, som under 1950-talet fick sitt definitiva genombrott som folkrörelse. 1960-talet har visat, att denna nästan våldsamma expansion på fritidsområdet har fortsatt genom att allmänheten visat ett stigande intresse för friluftsliv som är förbundet med fiske och vatten. Detta är också naturligt i ett land som har så långa och så särpräglade kuster som vårt land, ett land som dessutom har så många och vackra insjöar och som är genomkorsat av så många vattendrag. Få grenar av friluftsliv är så lämpade att bli hela familjens sysselsättning som motorbåtssporten, som börjar tidigt på våren och räcker fram mot hösten. Vi har i vårt land nära en miljon fritidsfiskare och omkring 200 000 fritidsmotorbåtar. Man kan ju fråga sig varför de är så många. Detta beror säkert på att detta område är så väl ägnat för fritidsliv och på att vi har fått så mycket längre fritid. Den ökade takten i arbetslivet gör det dessutom särskilt angeläget att de fritidsintressen man ägnar sig åt är så avkopplande som möjligt.

Denna fråga har diskuterats många gånger i riksdagen alltsedan mitten på 30-talet. Av särskilt intresse är att ta del av vad man uttalade i statsverkspropositionen vid 1935 års riksdag. Svenska motorbåtunionen hade kommit med en framställning om anslag för byggande av mindre hamnar och farleder. Det fanns, framhölls det, ett påtagligt intresse av att få hamnar och av att rensa upp förbindelserna mellan sjöar och — där så är geografiskt och av naturhänsyn lämpligt — bygga kanaler som gör det möjligt för småbåtar att ta sig fram. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrade om denna framställning, att de skattebelopp som då inflöt från motorbåtar för fritidsändamål uppgick till 800 000 å

900 000 kronor och att det med hänsyn härtill var motiverat att ett bidrag från automobilskattemedelsfonden lämnades till det föreslagna ändamålet. Man framhöll att det var angeläget att dessa medel kom tillbaka just till dessa skattebetalare i den formen, att man tillgodosåg behovet av förtöjningsbryggor och uppläggningsplatser. I sådana stycken hade vissa städer dittills gjort ganska mycket, under det att andra vidtagit obetydliga eller inga åtgärder alls. Man sade uttryckligen: »De erforderliga åtgärderna äro dock i flera avseenden av sådan art, att deras bekostande genom städer och övriga kommuner ej rimligtvis kan ifrågasättas. Det torde även få anses principiellt oriktigt, att skattebetalarna i gemen belastas med kostnaderna för motorbåtstrafiken, särskilt i betraktande av att relativt betydande intäkter skattevägen inflyta från ifrågavarande trafik, vilka för närvarande tillfalla vägväsendet. Alla skäl tala för att nämnda intäkter i första hand anlitas för tillgodoseendet av motorbåtstrafikens egna behov. Ett sådant förfarande skulle endast komma att innebära det analoga förhållandet, att liksom den av automobiltrafiken influerna bensinskatten kommer denna trafik till godo, skulle den från motorbåtstrafiken härrörande bensinskatten användas till gagn för denna senare trafik. Därigenom skulle även den olägenhet undanrödjas, som motorbåtstrafikens deltagande i kostnaderna för vägväsendet innebär, och anledningen till den orättvisa upphöra, mot vilken berättigade invändningar gjorts från motorbåtstrafikens representanter. I detta sammanhang förtjänar även det förhållandet beaktande, att med bensinskattens införande ej avsetts en beskattning av motorbåtstrafiken, men att en sådan utslutande av skattetekniska skäl befunnits oundviklig.»

I behandlingen från 1935 är det framför allt intressant att konstatera, att man från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade äskat ett anslag på 300 000 kro-

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

nor men att föredragande statsrådet på de skäl som framkommit under behandlingen höjde detta belopp till 500 000 kronor. Dessa skäl var följande: »I betraktande av att de från motorbåtstrafiken härrörande bensinskattemedlen beräknats uppgå till ett årligt belopp av 800—900 000 kronor och med hänsyn tagen till den återbäring av medel till det yrkesmässiga fisket, som alltjämt torde böra ske, har jag ansett ett belopp för nästa budgetår av 500 000 kronor vara lämpligt avvägt för ifrågavarande ändamål.» Statsrådet hade alltså höjt beloppet till en halv miljon kronor redan 1935.

Denna fråga var vidare föremål för utredning inom den år 1951 tillsatta utredningen om beskattningen av motorfordonstrafiken. Denna utredning förutsatte i sitt betänkande att kollektiv restitution skulle äga rum för bensin, som används inom motorbåtstrafiken på så sätt, att ett anslag för varje år anvisades av riksdagen som bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som fick utredningen på remiss, sade tydligt ifrån för sin del: »Styrelsen vill framhålla, att frågan om bidrag till förevarande ändamål icke bör betraktas som en anslagsfråga i vanlig ordning. Här är fråga om en restitution till denna kategori bensinförbrukare av erlagd skatt, som rätteligen helt bör återgå till dem själva, då det icke kan framläggas skäl för att för denna bensinförbrukning skall erläggas skatt, som går till vägväsendet.»

Vid 1950 års riksdag hade frågan vidare varit föremål för motioner i andra kammaren av herr Levin som framhöll att »såsom kollektiv restitution för erlagd bensinskatt småbåtstrafiken och den mindre sjöfarten skola disponera viss del av bilskattemedlen för ändamål som tjäna mindre sjöfarts intressen, då medlen i annat fall gå till ändamål, som äro främmande för småbåtstrafiken».

Denna mening delades också då av statsutskottet, som ansåg att den vore värd allt beaktande och att man borde höja beloppet då arbetsmarknadsläget var bättre än det var 1950.

Vid 1955 års riksdag väckte herrar Hesselbom i första kammaren och Bengtsson i Varberg i andra kammaren motioner i frågan och begärde då, sedan man understrukt den principiella inställningen om att restitution i sin helhet borde ske av den inbetalade skatten, att man fortlöpande skulle utreda storleken av de bensinskattemedel, som inflyter från motorbåtar av detta slag. Det blev också riksdagens beslut, och alltsedan dess har sådana utredningar förekommit.

Herr talman! Om man nu granskar dessa utredningar och har tillfälle att ta del av en sammanställning för åren efter bensinransonerings upphävande, finner man att det sedan 1948 totalt har influtit drygt 110 miljoner kronor i bensinskatt från motorbåtarna. Det belopp, som sedan 1948 samtidigt har anslagits som bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder, belöper sig till drygt 9 miljoner kronor. Hos sjöfartsstyrelsen ligger för närvarande ett mycket stort antal ansökningar om statsbidrag för sådant ändamål. Dessa ansökningar belöper sig till belopp, som uppskattningsvis icke understiger 20 miljoner kronor.

Utskottsmajoriteten har nu sagt, att anslaget skall upptagas med oförändrat belopp, en miljon kronor, i avvaktan på att fritidsutredningen utreder frågan ytterligare. Vi reservanter delar den meningen att en utredning bör komma till stånd, som närmare bör planlägga t. ex. frågan om fördelningen mellan olika delar av landet och närmare undersöka fördelningen mellan bidragen till anläggandet av bryggor och hamnar och bidragen till anordnande av farleder, utprickningar och eventuellt fyror för den mindre motorbåtstrafiken, framför allt för att tillgodose behovet av så-

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

dana farleder som icke utnyttjas av den större båttrafiken. Vi anser emellertid att det förhållandet, att man vill ha en utredning, rimligtvis icke bör hindra en uppräknig av beloppet från en miljon till två miljoner kronor, vilket i stort sett allenast skulle innebära att man återställer anslaget realvärde till vad det var vid den tidpunkt när det började utgå med en miljon kronor.

Jag skulle också, herr talman, vilja understryka, att om man i avvaktan på utredningens resultat inte skulle höja beloppet, innebär det egentligen bara att man ute i kommunerna i mycket större utsträckning får använda kommunal-skattemedel för att klara dessa saker, trots att det för denna trafik finns en särskild skatt som icke tillkommit i avsikt att beskatta detta fritidsintresse utan därför att det av tekniska skäl inte går att skilja den från den allmänna bensinskatten.

Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr *JOHANSSON* i Norrköping (s):

Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att lämna någon historisk redogörelse för denna frågas behandling i riksdagen. Låt mig bara säga att förra året, då sjöfartsverket sorterade under handelsdepartementet, behandlades frågan av första avdelningen.

När vi i år haft att ta ställning till den, har vi sett på frågan på ett kanske litet annorlunda sätt än man gjorde förra året. Kungl. Maj:ts förslag beträffande småbåtsanslaget innebär en oförändrad medelstilldelning för nästa budgetår, men samtidigt förutsättes — och det är det som är det nya i bilden — att 1962 års fritidsutredning gör en översiktlig inventering av anläggningsbehoven i fråga om småbåtshamnar. Förslaget får ses mot bakgrunden av att en sådan inventering måste vara en nödvändig förutsättning för att hamnutbyggnaderna skall kunna planeras i sam-

band med utförande av andra anläggningar för fritidsändamål.

Det kan antas att småbåtshamnarna i framtiden får en växande betydelse som friluftscentra. En hamnanläggning för småbåtar torde i allmänhet böra ha en god vägförbindelse. Vidare erfordras numera markområde bl. a. för parkeringsplatser. I den mån bebyggelsen skall ske i anslutning till fritidsanläggningarna kommer också frågan om vatten och avlopp in i bilden. Undersökningar för att få till stånd en god planläggning av ett helt komplex av fritidsanläggningar är alltså angelägna. Utredningen bör kunna redovisa sitt resultat i god tid före budgetarbetet i höst, så att regeringen om möjligt kan lägga fram förslag för nästa års riksdag. Jag tror att det finns goda förutsättningar för att få utredningens förslag färdigt till dess.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *CARBELL* (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gentemot utskottets talesman anföra, att de belopp som årligen inflyter i detta sammanhang enligt sjöfartsstyrelsen beräknas uppgå till i runt tal 17 miljoner kronor. Beloppet ökar med någonting mellan 3 och 4 miljoner kronor om året.

Det måste väl ändå uppfattas som ganska rimligt, att man från samhällets sida låter sig nöja med en ökad intäkt av omkring 3 miljoner, vilket är det belopp som återstår efter en höjning av anslaget med en miljon kronor. Självklart kan en så ringa höjning inte störa det utredningsarbete som pågår och som väl ändå, herr Johansson, måste syfta till att så småningom få till stånd en fullständig restitution av skatten på detta område.

Herr *JOHANSSON* i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har varit med många gånger tidigare då vi här i riksdagen behandlat anslagsfrågor, och jag

Bidrag till byggnad och underhåll av mindre hamnar och farleder

har kanske till och med velat vara med om en höjning av anslagen i vissa fall men fått avstå därifrån då man från utskottets sida hänvisat till att det pågår en utredning som snart skulle vara färdig med sitt arbete.

Nu har man i statsverkspropositionen och i utskottets skrivning anfört, att utredningen i detta ärende väntas framlägga sitt resultat i höst och att detta skall föreläggas nästa års riksdag. Jag tycker därför att man kan avvakta till dess utredningen är färdig.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka att jag fortfarande inte kan betrakta detta anslag som ett anslag i sedvanlig mening. Det gäller här restitution av skatt.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall bara helt kort försöka sammanfatta de skäl som jag anser föreligger för att tillstyrka det högre anslag som föreslås i reservationen. Flera av dessa skäl har redan tidigare anförts av herr Carbell, men jag skall försöka ge en sammanfattning.

Det är fråga om restitution av skatt. För närvarande inflyter cirka 17 miljoner kronor per år i skattemedel för här diskuterade ändamål. Under de senaste 17 åren har sammanlagt cirka 100 miljoner kronor influtit. Därav har endast cirka 10 miljoner kronor restituerats.

Utskottet skrev förra året, att man förväntade att Kungl. Maj:t i år skulle öka anslaget. Departementschefen hade som skäl för att icke höja anslaget åberopat en utredning som syftade till att utröna hur stor del av bensinskattmedlen som härrörde från småbåtar. Sedan denna utredning blivit klar begärde utskottet förra året det högre anslaget. Det är ganska oskäligt att nu på nytt åberopa en utredning, som tillsatts efter det att utskottet och riksdagen förra året hade fattat sitt beslut.

Sjöfartsstyrelsen har i år begärt 3 miljoner kronor men endast 2 miljoner

kronor förordas i motionen och reservationen. Det finns ett stort antal ansökningar hos sjöfartsstyrelsen som tillsammans rör sig om cirka 20 miljoner kronor, och de är fördelade över så gott som samtliga län. De är alltså inte koncentrerade till vissa län utan fördelade över hela landet. Den pågående saneringen och utbyggnaden av städerna gör dessutom att småbåtshamnarna trängs undan, och det behövs mera pengar för att ordna nya hamnar. Enbart penningvärdets fall och de ökade byggnadskostnaderna motiverar för övrigt en höjning av anslaget.

Antalet nytillkomna utombordsmotorbåtar har från år 1957 till år 1961 ökat från 15 000 till 32 000 per år. Vi har numera totalt 148 000 båtar med utombordsmotor och 12 000 med inombordsmotor som drivs med bensin. Därtill kommer ytterligare ungefär 18 000 småbåtar som använder annat drivmedel. Bara dessa siffror säger tillräckligt om behovet av hamnar. Men jag vill också citera vad sjöfartsstyrelsen i sin petitaframställning år 1962 skriver om detta behov:

»I många städer och samhällen kräves allt större utrymmen och anläggningar för att kunna härbärgera denna växande motorbåtsflotta. Även i skärgårdarna erfordras ett ökat antal småbåtshamnar, icke minst mot bakgrunden av den minskade reguljära personbåtstrafiken samt behovet av att kunna förtöja båtarna vid närmaste fastlandsförbindelse. De belopp, som hittills anslagits för dessa ändamål, kan icke tillnärmelsevis tillgodose de alltmer accentuerade behov, som uppkommer, och står heller icke i proportion till de skattemedel, som inbetalas. Någon anledning att särskilt ersätta denna grupp av trafikanter föreligger icke enligt styrelsens förmenande. Den enligt ovan föreslagna höjningen kan icke anses motsvara det verkliga behovet av dessa anläggningar.»

Jag vill, herr talman, åberopa ytter-

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

ligare ett citat. Det härrör från år 1935 då detta anslag infördes och uttrycker vad dåvarande kommunikationsministern statsrådet Möller ansåg med anledning av den invändning som ofta kom, att det här endast är fråga om en lyx- och nöjesbetonad företeelse: »Det synes mig emellertid numera kunna med fog göras gällande att denna uppfattning icke längre finner stöd i verkligheten.» Jag tror att det är riktigt. Vi behöver ofta detta fortskaffningsmedel för andra ändamål än nöjesresor.

Vilka skäl har då utskottet haft för att motsätta sig denna höjning? Jo, utskottet åberopar den år 1962 tillsatta fritidsutredningen. Till detta skall jag, herr talman, bara säga att om alla de frågor som fritidsutredningen har på sitt program skall förhindra en upprustning på de områden som på så sätt blir berörda, då tror jag att det blir ganska ackumulerade behov på en massa områden, innan fritidsutredningen en gång blir klar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Marieberg är namnet på en av de stadsdelar i Stockholm, som nyligen bebyggts med höghus. Området har närhetskontakt med Riddarfjärden och därigenom med Mälarens hela vattensystem. När detta bostadsområde nyligen fick sina höghus färdiga — i ett av dem bor för övrigt statsministern — började en del av lägenhetsinnehavarna att tala om hur trivsamt det skulle vara att ha en motorbåt vid en välordnad småbåtshamn strax nedanför höghuset i Västerbrons skugga. Snabbt bildades en båtklubb, som redan blivit ganska stor och som nu hör av sig till Stockholms stads myndigheter — närmast idrotts- och friluftsstyrelsen — om behovet av en småbåtshamn nedanför Mariebergsområdet. Huruvida statsministern är med i båtklubben förmåler inte historien.

Det antydda händelseförloppet upprepas litet varstans i och omkring Stockholm och är därför ganska illustrativt för den snabba tillväxten av småbåtsintresset och därmed av småbåtsbeståndet som en följd av den allt vidare och tätare bebyggelsen vid stränderna, t. ex. inom Stockholmsområdet.

Jag har haft en hel del att göra med detta speciella och mycket tilltalande fritidsintresse i min egenskap av ordförande under nu rätt många år i en topporganisation av fastighets- och villaägarföreningar och ideella sammanlutningar omfattande hela Västerort i Stockholm, Västerorts representantförsamling för kommunala angelägenheter. Vi har där påtagligt kunnat iakttä detta intresses intensitet och kraftigt växande omfattning liksom den tilltagande bristen på småbåtshamnar. I Stockholm lär det f. n. finnas 60 000 ägare av bensinmotor drivna småbåtar. Alla dessa har självfallet inte sina båtar i hamnar i det inre av Stockholm, men enligt uppgift av idrotts- och friluftsstyrelsen räknar man med att omkring 15 000 småbåtar finns inom de inre vattenområdena i Stockholm.

En iakttagelse, som även en icke båtägare kunnat göra, är att det inte bara saknas välordnade båthamnar och farleder utan att det också föreligger ett starkt ökat behov av välarrangerade uppläggningsplatser och utrymmen för varv där underhåll och reparation av småbåtar kan utföras — anordningar som enligt sakens natur ofta förbinds med en båthamn. Småbåtar är ju och måste vara upplagda mer än hälften av året. Det rör sig sålunda inte bara om ett behov av småbåtshamnar och farleder — det vill jag understryka — utan även om uppläggningsplatser och varv för underhåll och reparation av småbåtar. Det är med andra ord fråga om ett vinterförvarings- och ett slags långtidsparkeringsproblem och ett serviceproblem, som inte har någon riktig motsvarighet inom motortrafiken till lands

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

och som växer med sådan kraft, att idrotts- och friluftsstyrelsen i Stockholm får allt svårare att bemästra situationen. Detsamma torde med säkerhet gälla för andra tätorter runt våra kuster.

Vidare har vi kunnat iaktta att de utrymmen, som dock totalt står till förfogande såsom hamnar, uppläggningsplatser och reparationsvarv för småbåtar, ofta är otillfredsställande anordnade och gör ett oordnat och skräpigt intryck med en hel del småruckel och bristfälliga båtöverbyggnader som inslag. Detta är inte tillfredsställande vare sig från estetisk synpunkt eller brandfaresynpunkt. Undersöker man saken närmare, finner man att upplåtelsen av marken för dessa anordningar ofta är så kortfristig, att vederbörande huvudman inte anser sig kunna investera större belopp i ett ordentligt småbåtsvarv eller andra behövliga anordningar för den utmärkta form av fritidsnöje, som småbåtsverksamheten utgör.

Därtill kommer det berättigade missnöjet med att man inte kan få återbäring på bensinskatten ens kollektivt annat än i så pass begränsad omfattning som nu är fallet. Detta gör att man inte vill satsa mer än som är oundgängligen nödvändigt. Stockholm tycks i fråga om sådan återbäring för övrigt ha blivit extra missgynnad. Det väsentliga i den ekonomiska sidan av dagens problem på detta område är dock, att det för kollektiv återbäring föreslagna totalbeloppet är otillräckligt. Detta totalbelopp bör för övrigt enligt min åsikt inte ses såsom ett anslag i egentlig mening — jag ansluter mig i det avseendet till herr Carbells uppfattning — utan just såsom en skatteåterbäring. Därför bör inte motionsyrkandet anses avse en anslagshöjning i vanlig mening utan som en rättvisare tilldelning till småbåtsägarna av deras rättmätiga andel av vad de själva erlagt i bensinskatt. Ser man saken så, finns det enligt min uppfattning ingen anledning att i avvaktan på

en ändring av statsbidragsreglerna stanna vid samma belopp till småbåtshamnar som det som nu utgår, d. v. s. en miljon kronor. Större rättvisa, om inte full rättvisa, kan väl skipas redan före en sådan omreglering efter förslag av fritidsutredningen?

Jag vill samtidigt understryka vad jag redan berört, nämligen att behovet inte bara gäller småbåtshamnar utan även andra utrymmen för att det över huvud taget skall vara möjligt att året runt vara ägare av en motordriven fritidsbåt. I en av Södermanlands städer vid Östersjökusten har man lyckats skapa en enhetlig och tilltalande utformning av överbyggnader för småbåtars vinterförvaring och fixerat utrymmena för dessa överbyggnader inom det upplåtna området. Därmed ger förvaringsplatsen ett välordnat och trivsamt intryck. De omkringboende har inte längre — såsom fallet är på vissa håll i Stockholm — fog att klaga över att småbåtverksamheten skräpar ned inom hamnområdet eller på uppläggningsplatsen.

Jag hoppas, herr talman, att dessa synpunkter beaktas vid översynen av statsbidragsreglerna. Framför allt bör tillses, att dessa regler inte blir så snäva, att bidragen bara får avse småbåtshamnar och farleder, utan de bör också kunna avse övriga utrymmen och anordningar, som erfordras för denna verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Vad jag inte kan förstå är reservanternas oerhört stora brådska, när vi ändå står inför en snar lösning av dessa frågor. En reflexion som jag gjorde under debatten, när reservanterna återopade de 110 miljonerna i bensinskattemedel som flutit in under årens lopp, var att man bör vara litet försiktig med att använda dessa siffror. Delägare — om jag så får uttrycka saken — i

Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

dessa pengar är väl också tusentals motorbåtsägare i detta land, som aldrig med den nuvarande statsbidragsgivningen har en chans att via den kollektiva restitutionen komma i åtnjutande av några nyttigheter. Som det sagts tidigare får vi också en översyn av statsbidragsgivningen när fritidsutredningen är färdig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Blidfors! När riksdagen 1955 med anledning av de motioner som då förelåg beslutade att årliga undersökningar skulle ske beträffande för dessa båtar inflytande bensinskattemedel, får man väl nu, sedan dessa undersökningar verkställts, anse att de ger en tämligen rättvisande bild av förhållandena på detta område. Man kan väl dessutom säga att om det redan 1935, då bensinskattemedlen beräknades uppgå till mellan 800 000 och 900 000 kronor, kunde från föredragande statsrådets sida föreslås en halv miljon kronor för detta ändamål, då bör man väl efter den gigantiska utveckling, som skett sedan dess, nu kunna tänka sig två miljoner kronor.

Med anledning därav säger herr Blidfors: Men varför är det så bråttom? Jo, herr Blidfors, det är helt enkelt på det sättet att hos sjöfartsstyrelsen redovisas ett samlat uppdämt behov på tjugotalet miljoner, och det finns ingen anledning att man i större utsträckning skall låta kommunerna bestrida kostnaderna, när dessa skattemedel finns för detta ändamål.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Carbell. Jag tror att frågan om eftersläpningar inte är alldeles främmande för herr Carbell. Det är bara en liten stund sedan vi behandlade frågan om bidrag till vatten- och avloppsanlägg-

ningar här i kammaren. Där har vi verkliga eftersläpningar. Vilken ståndpunkt intog herr Carbell i den frågan?

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att ånyo få understryka att jag gör skillnad mellan anslag och restitution av skatt. Genom den här ifrågasatta åtgärden skulle dessa trafikanter i något större mån bli jämställda med andra kategorier.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 47:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 78 ja och 109 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kam-maren hade alltså bifallit reservationen 8) av herr Boman m. fl.

Punkterna 48—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 62***Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 70, s. 159—167) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut vidtaga i statsrådsprotokollet angivna ändringar, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 336 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gorthon* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Öckerö och *Carlsson* i Göteborg (II: 175), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ytterligare en meteorologtjänst i A 19 måtte inrättas vid väderlekstjänsten vid institutet fr. o. m. den 1 juli 1963.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 147 och II: 175, bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 förordade ändringar;

II. att riksdagen måtte

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

b) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 336 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*,

Bengtson, *Nils Theodor Larsson*, *Källqvist*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 147 och II: 175, bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut vidtaga av reservanterna förordade ändringar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp):

Herr talman! Väderleksrapporten är väl ett av de radioinslag som fångar det största intresset. Det gäller vare sig man skall ha semester eller man i övrigt skall utnyttja sin fritid.

Emellertid är det tre grupper som är för sin yrkesutövning beroende av väderleksrapporten. Det gäller dem som arbetar inom flyget, inom fisket och sjöfarten samt inom jordbruket. Vi kan väl säga att väderleksrapporterna vad beträffar landdistrikten är relativt utförliga. Det skickas ut väderleksrapporter åtskilliga gånger om dagen. Och om jag inte minns fel är fastlandet uppdelat i tretton distrikt. Vad beträffar sjödistrikt är Östersjön uppdelad i nio distrikt. Den uppdelningen kom till stånd, om jag inte missminner mig, efter den katastrof som hände med sydkustfiskarna i Danzigbukten. Förut var Östersjön vad beträffar väderleksrapporten endast uppdelad i norra och södra Östersjön. Även för kustdistrikten vid Skagerack, Kattegatt och Öresund är det relativt bra ordnat, men i fråga om ett stort område på Nordsjön är ingenting ordnat. I väderleksrapporten talas det om östra Nordsjön och ibland om norra och södra delarna. Men hur långt väster ut går man i detta avseende? Jo, man går ut med femte graden, vilket innebär att gränsen går från Haugesund söderut över Nordsjön. Om vi går utanför Eger-

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar

ön sträcker man sig endast ca 30 sjömil ut. Resten, ett ungefär ca 400 sjömil långt och 200 sjömil brett område, täcks inte av dessa rapporter. Nog tycker jag i alla fall att det är ett fattigdomsbevis. Under hela året ligger över 200 svenska fiskebåtar med besättning på 1 200—1 500 man och bedriver fiske just inom detta område, och därtill kommer en annan grupp som har intresse av väderleksrapporter härifrån, nämligen den mindre handelssjöfarten.

När det gäller det stora oceangående tonnaget kanske detta inte spelar så stor roll. Men vi vet alla att många små båtar, s. k. paragrafbåtar och mindre båtar, på vintern går i fraktfart på Nordsjön utmed de holländska och engelska kusterna. Jag tycker det är märkvärdigt att en av de kategorier som är mest beroende av väderleksrapporten inte skall kunna få någon rapport. Det är helt enkelt upprörande. Kammarens ledamöter bör inte glömma att säkerhetstjänsten har samma betydelse för de människor som har sitt arbete på havet som för flyget.

Vad vi begärt är mycket rimligt. Vi har begärt att av radiotiden få en och en halv minut — en och en halv minut, herr kommunikationsminister! — två gånger om dagen, klockan 5 på eftermiddagen och klockan halv 7 på morgonen, samt en tjänst vid meteorologiska, det är allt. Nu kanske någon säger att »ni har väl i alla fall tillgång till de norska och danska rapporterna». Det är riktigt. Hade vi inte haft tillgång till dem hade vi inte haft någonting alls. Men nog är det ett fattigdomsbevis att svenskarna skall behöva åka snålskjuts med danskar och norrmän. Det är inte heller alltid så lätt att förstå prognoser som man får genom utländska stationer. För de delar av Nordsjön, för vilka svenska prognoser utfärdas, är dessa, så långt vi kan bedöma, de tillförlitligaste av samtliga rapporter. Rapporterna måste vidare sändas på program 1, ty program 2 går inte att få in på dessa områden.

En utvidgning av väderlekstjänsten skulle innebära att ytterligare en meteorologtjänst i lönegrad A 19 inrättades. Det talas så mycket om att detta skulle medföra en extra kostnad. Det gör det naturligtvis. Vi har ett par gånger varit uppe på meteorologiska institutet. Från institutets sida har därvid konstaterats att med den arbetskraft man nu har kan man inte utföra och färdigställa prognoser för hela Nordsjön. Jag har besökt en del av statens verk, och jag måste konstatera att på meteorologiska institutet är det verkligen jäktigt. Där råder stor brådska när prognoserna skall göras och väderleksrapporterna skickas ut.

Många människor som har sitt arbete i land har naturligtvis svårt att förstå att denna fråga är så viktig. När det är dåligt väder låser de sin dörr och ser efter att hakarna ligger på fönstren så att de inte blåser upp. Blir det regn och rusk skakar de på huvudet. Men glöm inte att de som ligger på sjön i många fall inte har någon möjlighet att komma i hamn, därför att de är för långt ute. På sjön finns det också någonting som kallas att göra sjöklart, och det är inte så enkelt som att vrida om ett lås. Det är mycket som skall göras för att möta en storm på sjön.

Ja, jag kanske har sagt tillräckligt om detta nu. Det går väl som det går i alla fall. Men jag skulle i alla fall vilja be kammarens ledamöter att noga tänka sig för. För mig är detta en hjärtesak, ty jag vet hurudana förhållandena är och jag vet hur många människor som ligger ute på havet och får kämpa mot många gånger svåra förhållanden.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 9) som är fogad till denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h).

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Olle Johans-

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar

son i Öckerö på denna punkt, men jag skulle ändå vilja litet grand informera kammarens ledamöter om hur det hela ligger till.

Den befattning som meteorolog i lönegrad A 19 vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, som utskottsreservanterna förordat har icke av institutet upptagits i årets petita. Enligt min mening skulle det vara principiellt felaktigt från statsmakternas sida att besluta inrätta en sådan tjänst i ett läge där fackmyndigheten lämnat prioritet åt andra tjänster. Om institutet tillmäter tjänsten lika stor betydelse som reservanterna gör, får väl institutet återkomma till frågan i sina petita instundande höst. Först därefter bör Kungl. Maj:t och riksdagen ta ställning till huruvida tjänsten som sådan skall inrättas eller icke.

Jag har funnit det angeläget att erinra om detta sakförhållande, nämligen att SMHI icke har gjort framställning om den meteorologtjänst som reservanterna nu förordat. Av herr Johanssons inlägg kunde man få den uppfattningen att den ståndpunkt som reservanterna företräder överensstämmer med innehållet i SMHI:s petita. Detta är som sagt icke fallet.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte bestrida riktigheten av vad kommunikationsministern här sagt. Men när vi från västkusthåll både i fjol och i år varit uppe och resonerat med vederbörande på meteorologiska institutet om dessa saker, så har man framhållit att det helt enkelt är nödvändigt att man får möjligheter att realisera planerna på ifrågavarande tjänst.

Visserligen har ju skett en anslagsökning just för meteorologiska institutet, men utgifterna för t. ex. radions verksamhet är också mycket stora. Jag vill nu inte påstå att det finns något annat samband än att de meteorologiska

rapporterna utsändes över radion, men det är svårt att undgå den reflexionen att när man lägger ned så mycket pengar på att låta radion spela musik nästan dygnet om, så borde man också ha råd med att inrätta denna meteorologbefattning som skulle ha oerhört stor betydelse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill påminna om att det inte är frågan om någon programpunkt i Sveriges Radio som vi diskuterar utan frågan om en tjänst som meteorolog vid SMHI. SMHI har emellertid inte betraktat tjänsten så angelägen att man gjort framställning om densamma inrättande. Skulle man verkligen ha uppfattat angelägenhetsgraden så stor som herr Olle Johansson låtit förstå, så är jag överraskad över att man inte begärt att få inrätta tjänsten.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillåter mig tolka kommunikationsministerns senaste inlägg på det sättet, att om meteorologiska institutet nästa gång i sina petita gör framställning om tjänsten i fråga, så kommer denna framställning att beviljas.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Till de upplysningar som statsrådet har lämnat kammaren kanske jag får lägga den att meteorologiska och hydrologiska institutets anslag har höjts från 5 540 000 kronor till 6 336 000 kronor eller med i runt tal 800 000 kronor. Institutet har visserligen begärt ytterligare en halv miljon, men vilka verk får allt vad de begär i sina petita?

Anslagsuppräknningen räcker till vissa nya tjänster och en viss utökning av verksamheten. Riksdagen kan inrätta nya tjänster, t. ex. efter motionskrav, men den bör vara mycket försiktig på

detta område och inte ge verken möjligheter till anslagsöverskridande, vilket reservanterna har föreslagit.

Herr talman! Jag ber med det anförd att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten (2:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 90 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 63—94

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95

Underskott å luftfartsfonden

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr KALLENIOUS (h):

Herr talman! Till min blanka reservation vill jag anföra följande.

SAS, vi själva och utlänningarna är väl knappast glada över att Arlanda ligger där det ligger. Det är, bildligt talat, långt ifrån någon ideallösning. Att terminalen i Solna ligger fel är nog de allra flesta inklusive SAS överens om. Frågan har särskilt observerats inom Nordiska rådet i vad det gäller den inomnordiska luftfarten.

Vid behandlingen av motion nr 610 i andra kammaren har utskottet uttalat att »då man har skäl förutsätta en fortsatt förbättring av terminaltransporterna till Arlanda kan utskottet ej biträda motionen». Jag önskar att utskottet i sin skrivning hade kunnat inlägga även följande: »Utskottet förutsätter, att terminalen i framtiden placeras på rätt plats, inne i Stockholm och i anslutning till tunnelbanan.»

Jag hoppas att kommunikationsministern fullföljer den bättring, som han enligt pressen antytt i anslutning till Nordiska rådets möte, nämligen att förflytta den felplacerade terminalen.

Då repliktiden för mitt anförande nr 40 gick ut innan jag hann tala färdigt vill jag nu meddela kommunikationsministern, att jag, lika litet här som i anförandet beträffande reservation nr 1, talat som direktör i Entreprenörföreningen, utan jag har talat som enskild riksdagsman och suppleant i statsutskottet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! I anledning av den uppgift som herr Kallenius lämnade från ett tidningscitat av vad jag skulle ha sagt i Nordiska rådet vill jag meddela att det är en fullständig anka.

Herr KÄLLENIOUS (h):

Herr talman! Jag får på det högsta beklaga att detta var en anka.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkten 96

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om en översyn av lagstiftningen rörande barn utom äktenskap; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1963/64, m. m., och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 4

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en atomkraftstation i Marviken.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Sänkning av pensionsåldern

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om sänkning av pensionsåldern.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 93 i första kammaren av herr *Adolfsson* samt nr 107 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg*, samt

2) de likalydande motionerna nr 538 i första kammaren av herr *Bengtsson m. fl.* samt nr 657 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*

I *motionerna I: 93* och *II: 107* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan lagändring att gruvarbetare, transportarbetare, byggnadsarbetare, skogsarbetare och likställda, som uppenbarligen sysslade med tungt och farligt arbete, erhöle pension vid 65 års ålder.

I *motionerna I: 538* och *II: 657* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt pensionsberedning med uppgift att utreda frågan om en sänkt pensionsålder.

I de sistnämnda motionerna hemställdes också att den föreslagna pensionsberedningen skulle få till uppgift att även utreda frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968. Denna del av motionerna behandlades i utskottets utlåtande nr 29.

Utskottet hemställde,

att förevarande motioner, nämligen

1) motionerna I: 538 och II: 657, såvitt däri yrkats utredning av frågan om lägre pensionsålder, samt

2) motionerna I: 93 och II: 107, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar

Sänkning av pensionsåldern

Eric Carlsson och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med bifall till motionerna I: 538 och II: 657 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om en sänkt pensionsålder skyndsamt måtte utredas av en parlamentariskt sammansatt pensionsberedning;

2) att motionerna I: 93 och II: 107 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! För några veckor sedan beslöt vi här i kammaren att begära en utredning om kortare arbetsvecka, och om några dagar får kammaren ta ställning till förslaget om fyra veckors semester. Den fråga vi nu har att behandla gäller en utredning om sänkt pensionsålder. De tre frågorna har en sak gemensamt: Det är i samtliga fråga om på vilket sätt vi skall ta ut den standardökning som vi räknar med skall komma till stånd.

Det finns säkerligen många, som helst vill ta ut den ökade fritiden i form av längre semester. Många vill också ha den ökade fritiden i form av kortare arbetsvecka. Men jag tror också att många gärna sätter en lägre pensionsålder ganska högt upp på önskelistan. Detta senare gäller först och främst de människor som har huvuddelen av sitt arbetsliv bakom sig, alltså de som har haft hårt arbete och för vilka den ordinarie pensionsåldern är 67 år.

I utskottets utlåtande står att läsa att den generella pensionsåldern ända sedan 1914 har varit 67 år, och utskottet ger motionärerna rätt i att det finns skäl att överväga en lägre pensionsålder. Utskottsmajoriteten avfärdar dock den tanken med att säga, att man mot ett förslag om sänkt pensionsålder måste väga angelägenheten av andra förbättringar för folkpensionärerna —

och så åberopar utskottet det pågående programmet för förbättring av folkpensionerna.

Men jag vill framhålla att vi varken i motionen eller i reservationen har utgått från att en sänkt pensionsålder skulle införas på bekostnad av de utlovade pensionshöjningarna. Vi har i stället velat sätta in frågan om sänkt pensionsålder i diskussionen om på vilket sätt vi skall ta ut den ökade fritid, som den förbättrade standarden kommer att ge. Och då tror vi att de människor, som har huvuddelen av sitt aktiva arbetsliv bakom sig, bäst tar ut den ökade fritid standardstegringen kan ge i form av lägre pensionsålder.

Vi känner litet till mans till att det finns ett mycket stort antal sådana arbetare, som helt enkelt inte orkar fullgöra sina arbetsuppgifter fram till 67 års ålder. Visserligen finns det nu möjligheter att få ut pensionen vid tidigare år — men till vilket pris? Jo, den som om något år vill ta ut pensionen vid 65 års ålder kan göra det, men det sker till priset av en med 14,4 procent reducerad pension.

Nu vet vi att betydande grupper — omkring 800 000 å 900 000 förvärvsarbetande — har en lägre pensionsålder än 67 år. Är det då riktigt att de hårt kroppsarbetande grupperna skall ha kvar samma pensionsålder som de hade för cirka 50 år sedan, när det ju under denna tid har skett så väsentliga förbättringar på det sociala fältet? Och hur är det med rättvisepincipen på detta område? Vi har från centerpartiets sida sett en sänkning av den generella pensionsåldern som en mycket angelägen uppgift både ur social synpunkt och ur rättvisesynpunkt. Därför har vi begärt att den frågan skall utredas av en parlamentariskt sammansatt pensionsutredning, och det är vad reservationen utmynnar i.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande.

Sänkning av pensionsåldern

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I motionsparet I: 93 och II: 107 har vi yrkat att en lag skall utformas så att de yrkesverksamma, som arbetar inom tunga och hälsovådliga yrken, skall kunna erhålla pension vid tidigare ålder än 67 år. Förslagsvis har vi nämnt 65 år som ett första trappsteg i strävandena att sänka den allmänna pensionsåldern.

Frågan är långt ifrån ny men har där- för icke förlorat sin aktualitet. Ser man frågan mot bakgrunden av förhållan- dena i andra länder med liknande eko- nomi, frapperas man av det faktum att många av dessa länder har inte bara genomsnittligt kortare arbetstid än vad som gäller i vårt land utan jämväl lägre pensionsålder. Dessa fakta, som bör tillmätas stor betydelse vid bedöm- ningarna om pensionsåldern, har en- ligt min mening icke fått den framträ- dande plats i debatterna, som de borde ha fått, särskilt som man så ofta i and- ra sammanhang gärna vill göra jämfö- relser med andra länder. Jag skall i detta avseende inte föra in förhållan- dena i de socialistiska länderna, där så- väl arbetstid som pensionsålder är av- sevärt lägre än vad som gäller här. Dessa länder har som bekant ett annat eko- nomiskt system, som av naturliga skäl gör det möjligt att genomföra reformer av detta slag betydligt hastigare och ef- fektivare än vad som är möjligt inom ramen för vårt nuvarande samhälls- system.

Om vi sålunda — i det nu aktuella fallet — förlorar vid jämförelser med andra länder, vill jag för sakens skull understryka att den svenska re- formpolitiken självklart skall utformas och byggas vidare utifrån förhållanden i Sverige. Jag önskar sålunda inte göra några mekaniska jämförelser med and- ra länder. Historiska och nationella säregenheter kan mycket väl förklara olikheterna länderna emellan. Mina

jämförelser med andra länder behöver således inte uppfattas som en anmärk- ning mot regeringen eller regeringspar- tiet för bristande intresse eller ovilja att sänka den nuvarande höga pen- sionsåldern. Mina jämförelser med and- ra länder har i stället en alldeles be- stämmd adress: de »mätta» politikerna, de »nöjda» politikerna, de som så gärna draperar sig i slogan »hurra-vad-vi-är- bra i Sverige». För dessa politiker kan det vara nyttigt att kasta en blick på förhållandena utanför vårt eget land.

Andra lagutskottet har givit en god bild av frågans tidigare behandling. Här kommer vi in på helt andra aspek- ter. För det första slås det fast att den nuvarande höga pensionsåldern gällt sedan år 1914. Det innebär, att på nära 50 år har åldersstrecket icke kunnat rubbas. Detta är mycket märkligt, ty nog måste vi erkänna att de sociala re- formerna byggts ut i vårt land på ett mycket kraftigt sätt under dessa 50 år. På nära nog alla områden har föränd- ringar, förbättringar och mera fram- synta lösningar kommit till stånd. Men när det gäller den allmänna pensions- åldern står det still. 67 år har blivit ett magiskt tal, något bergfast och oom- kullrunkeligt.

Men gång på gång slås det fast från regeringshåll, att stor uppmärksamhet måste ägnas frågan, i vilken utsträck- ning man kan lösa problemet om en ti- digare pension för dem som av olika skäl måste dra sig ur förvärvslivet före 67 års ålder. Man känner sålunda på sig att problemet finns, men man vet inte riktigt hur det bäst skall lösas. Samti- digt som dessa positiva uttalanden har gjorts, har vi fått förbättrade pensions- förhållanden för en rad olika grupper. Jag kan nämna den goda lösningen av änkepensionerna, hustrutilläggen, inva- lidpensionerna, som vi alla vet måste bli bättre, barnpensionerna etc. Det vi- sar sig således att man har kunnat lösa pensionsfrågan för betydande grupper av medborgare långt före 67-årsgränsen.

I princip är det ju också numera möj-

Sänkning av pensionsåldern

ligt att erhålla pension redan från 63 års ålder. Visserligen förlorar vederbörande nära 30 procent av sin pension om den tas ut så långt i förväg. Principen om tidigare pension är dock knä-satt. För statsanställda har sedan länge gällt en tidigare pensionsålder.

Det märkliga, herr talman, är alltså att för änkor, barn, hustrur till pensionärer, statsanställda, invalider och ATP-försäkrade har man kunnat genomföra en tidigare pensionsålder. Men den allmänna pensionsåldern kan man inte röra på. Då travas det upp svårigheter. Då talar man om avgiftsdifferentiering med betydande komplikationer för administrationen, om det vanskliga i problemet att välja ut de grupper som skulle komma i fråga för tidigare pensionsålder. Man talar om orättvisor mot andra o. s. v. Här kan man med rätta erinra om ordspråket: »För den late är marken alltid frusen.»

Jag frågar: Vem betalar änkepensionerna, barnpensionerna, invalidpensionerna, hustrutilläggen, statstjänstemännens tidigare pensionsålder etc.? Det tas ur det svenska hushållets gemensamma kassa. Det är bara det, att vi alla funnit dessa pensionsreformer beaktansvärda, ofrånkomliga, nödvändiga. Skulle vi då inte kunna finna samma goda skäl för att de som har gruvarbete, skogsarbete, tungt byggnadsarbete och hälsovådligt arbete av olika slag får samma prioritet som övriga nämnda grupper av medborgare? Det handlar inte här om vad det eventuellt kan kosta. Det handlar mera om det finns reella, godtagbara skäl för att dessa grupper skall erhålla en viss förmån framför andra grupper av medborgare. Finns det sådana skäl finns det också pengar. Finns det skäl så finns det också lösningar både beträffande ekonomin och administrationen.

Vår mening har länge varit att den allmänna pensionsåldern bör sänkas betydligt. Vi har många gånger fört fram detta krav i riksdagen men alltid mött

invändningar. Som ett försök att ge åtminstone de medborgargrupper, som genom tungt eller hälsovådligt arbete slits ut i förtid, en tidigare pension, tills den allmänna pensionsåldern kan sänkas, har vi fört fram detta delkrav. Jag är den förste att beklaga utskottets negativa ståndpunktstagande.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet I: 93 och II: 107 för att markera vår övertygelse om detta förslags riktighet.

Emellertid, mot ett enhälligt utskott lär det väl vara förgäves att kämpa. Om våra motioner avslås, kommer vi att rösta med reservationen av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta, dock endast i det avsnitt som betecknas som b) 1), d. v. s. det som handlar om en utredning rörande sänkt pensionsålder.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Som framgått av de två anföranden som nyss hållits handlar andra lagutskottets utlåtande nr 28 om två motioner, nämligen centerpartiets motion rörande en utredning om en generell sänkning av pensionsåldern samt kommunistmotionen om en lagändring, innebärande sänkt pensionsålder för arbetstagare i tungt och hälsofarligt arbete. Den senare motionen är en gammal bekant, som vi har diskuterat vid flera tillfällen. Motioner i samma syfte har också tidigare väckts från andra håll.

När vi i utskottet denna gång har prövat skälen för och emot, har vi väl fått lov att leta fram den gamla arsenalen av argument. Inte heller motionärerna har kommit med några nya synpunkter.

En sänkning av pensionsåldern för vissa grupper innebär otvivelaktigt en del besvärligheter, hur önskvärd den än kan vara. Svårigheter uppstår bl. a. när det gäller att välja ut grupperna på ett rättvist sätt, och som herr Nilsson i Gävle själv antydde uppstår också besvärligheter i fråga om finansieringssystemet.

Erfarenheten sedan ATP-systemet in-

Sänkning av pensionsåldern

fördes visar att man i varje fall på åtskilliga områden kunnat finna rätt rimliga lösningar genom att träffa avtal för vissa grupper om en lägre pensionsålder. Det är önskvärt att den vägen i allt större utsträckning skall visa sig framkomlig för grupper som har tungt och hälsofarligt arbete. Enligt vad som upplysts är det också så på arbetsplatserna att arbetsuppgifterna skiftar; det är inte ovanligt att de som har tungt och hälsofarligt arbete, när de når upp i högre ålder, växlas över på lättare och bekvämare arbetsuppgifter.

En rad problem måste alltså bemästras, innan man kan ge sig in på en lagstiftning, som så att säga sällar ut vissa grupper för att ge dem lägre pensionsålder. I ATP-systemet är detta mycket besvärligt.

I centerpartimotionen krävs en utredning i syfte att få till stånd en generell sänkning av pensionsåldern. Vi har i utskottsutlåtandet pekat på — och det kan väl beaktas också av kommunistmotionärerna — att fjolårets beslut här i riksdagen innebär väsentliga förbättringar även i detta hänseende. Beslutet går ju ut på att såväl inom folkpensioneringen som inom den allmänna pensioneringen införs rörlig pensionsålder som byggs ut successivt — när den är fullständigt utbyggd kommer den att medge att pension, låt vara reducerad, tas ut från 63 års ålder.

Det är väl inte heller ur vägen att erinra om att liberaliseringen av bestämmelserna angående förtidspensionering som beslöts i fjol innebär förbättringar.

Jag skall gärna medge att 67 år är en hög pensionsålder, i synnerhet för dem som går i tungt arbete. Vi har väl också den uppfattningen rätt allmänt inom andra lagutskottet, att 67 år inte är något magiskt tal, läst för all framtid. Det kan bli fråga om en sänkning av pensionsåldern. Men å andra sidan är problemet inte så enkelt som det görs i centerpartimotionen och i reservationen; det finns många aspekter på spörsmålet.

Det berättas, att när pensionsberedningen på sin tid sysslade med frågan om en lägre pensionsålder fick den samtidigt på remiss framställningar som syftade till att åtgärder skulle vidtagas för att möjliggöra för folkpensionärer att fortsätta i sitt arbete utan att de inkomstprövade folkpensionsförmånerna skulle minskas — alltså en utökning av den effektiva arbetstiden. I en tid när medellivslängden ökar, såsom sker för närvarande, är det inte heller så enkelt att rekommendera en sänkning av pensionsåldern utan vidare.

Jag säger detta endast för att visa att problemet har flera sidor; personligen är jag av den uppfattningen att vi bör sträva efter att komma ned till en lägre pensionsålder så småningom.

Herr Gustavsson i Alvesta pekade på att det här är fråga om ett sätt för folkpensionärerna att ta ut standardökningen. Vi har beaktat också den synpunkten inom utskottet. Men herr Gustavsson, som själv är ledamot av utskottet, vet mer än väl att vi just nu befinner oss i ett skede där en hel rad reformer av framför allt social natur antingen beslutats och skall effektueras eller befinner sig under utredning. Dessa reformer blir ganska dyra att genomföra. Vi har därför inom utskottet resonerat som så, att det är bäst att skynda långsamt, så att vi så att säga hinner växa i kostymen. Jag tänker bl. a. på de reformer som herr Gustavsson själv nämnde, nämligen kortare arbetsvecka och utökad semester. Det är väl heller inte orimligt att nämna de reformer, som riksdagen i fjol beslöt rörande både den allmänna pensioneringen och folkpensioneringen. Den sistnämnda reformen syftade ju till att ge folkpensionärerna betydligt bättre förmåner, vilket de så väl behöver.

Vi menar alltså att det finns anledning att i detta hänseende, som jag nyss sade, skynda långsamt, att visa en viss återhållsamhet. Jag skulle tro att även centerpartiet har någon känsla härför, även

Sänkning av pensionsåldern

om man frestats att starta tidigt för att vara först ute på rännarbanan.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Med all aktning för andra lagutskottet och dess företrädare måste jag dock säga att det lugn, den försiktighet och de långsamma ordvändningar som herr Anderson i Sundsvall utvecklar ger mig den uppfattningen att väl ingen av oss som är närvarande i denna kammare skulle få uppleva en sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Herr Anderson skapar problem, d. v. s. han gör enkla frågor till problem. Vi har nämnt några arbetargrupper med tungt arbete, vilka kunde få komma i åtnjutande av sänkt pensionsålder.

Skulle det vara så märkligt om man kommer överens om att gruvarbete under jord är ett sådant arbete som borde kvalificera till en tidigare ålderspension? Det är väl allmänt erkänt att arbete under jord är ett betungande och därtill också hälsovådligt arbete. Skulle man inte kunna tänka sig att de läkare som sysslar med radioaktivitet har ett arbete som är i hög grad hälsovådligt? Det är två grupper som kunde komma i fråga. Skulle herr Anderson, som dock är ifrån Sundsvall och väl inte står helt främmande för skogsarbetarnas förhållanden, kunna erkänna att skogsarbete är ett tungt yrke?

Nå, jag är inte den som vill träta med andra lagutskottet och dess värderade talesman, men nog tycker jag att man gör det litet för lätt för sig, när man säger att det skulle vara svårt att bestämma vilka grupper som skulle komma i åtnjutande av det förslag som vi här framför. Nej, det är nog inte så svårt som man vill göra gällande.

Som jag redan sagt, har det varit möjligt att genomföra en tidigare pensionsålder för änkor, vi har infört hustrutillägg och barnpensioner, och vi har

inom ATP gett möjlighet att få pension vid 63 års ålder. Men på just detta område går det inte att göra någonting. Inser inte herr Anderson att man argumenterar med de obotfärdigas förhinder? Om man har klart för sig att gruvarbete är ett tungt och därtill hälsovådligt arbete, varför då inte säga att vi skall undersöka denna fråga och försöka göra någonting? Kanske skulle då några grupper som vi kommunister anfört inte komma i åtnjutande av dessa förmåner. Ja, kanhända är vi beredda att resonera om den saken. Men det kvalificerade motstånd som herr Anderson presterat gör mig mycket ängslig. Från andra lagutskottet i herr Andersons skepnad finns sannerligen ingen hjälp att vänta för dem som har tungt och hälsovådligt arbete. Den måste uppenbarligen komma från annat håll.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Herr Anderson i Sundsvall framhöll att 67 år inte är något magiskt tal utan att det i framtiden kan bli fråga om en sänkning av pensionsåldern. Men, säger han, problemet är inte så enkelt som man vill göra det i centerpartireservationen.

Vi har endast pekat på de olika problemen och inte begärt någon omedelbar sänkning av pensionsåldern. Vad vi begär är en utredning av frågan, och därvid får man ta upp de olika problemställningarna.

Vidare hänvisar herr Anderson i Sundsvall till de sociala reformer man nu diskuterar. Jag framhöll just i mitt förra anförande att vi i diskussionen vill föra in frågan om hur man på bästa sätt skall ta ut den standardökning som vi räknar med skall ske. Det är att märka att det inte har skett något på detta område under de senaste 50 åren.

Herr Anderson framhöll vidare de förbättringar som genomfördes förra året i detta avseende. Jag vill inte bestrida att förbättringar skett, men jag vill än en gång understryka att den reducering,

Sänkning av pensionsåldern

som sker för dem som tar ut pensionen vid tidigare år, inte är oväsentlig.

Herr Anderson slutade med att säga att centerpartiet har startat tidigt för att kanhända komma först. Jag vet inte när detta krav första gången framfördes från vårt parti, men jag har i alla fall studerat handlingarna så pass att jag vet att centerpartiet tog upp denna fråga vid 1958 års riksdag, då pensionsfrågan diskuterades.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det är inte så lätt som herr Nilsson i Gävle här velat göra gällande att välja ut de grupper som bör få en lägre pensionsålder.

Kommunistmotionerna går ut på en lagstiftning om en sänkning av pensionsåldern till 65 år för dem som arbetar i tungt och hälsofarligt arbete.

Jag har nyligen fått upplysningen att gruvarbetare i vissa företag kan erhålla pension vid 65 år. Jag tror mig veta att man genom avtal även i andra yrken kan få en sänkning av pensionsåldern eller en omplacering till lättare yrke.

Jag håller emellertid med herr Nilsson i Gävle om att det är angeläget att man så småningom får en sänkning av pensionsåldern för dessa grupper, och jag håller även med herr Gustavsson i Alvesta om att det är önskvärt med en generell sänkning av pensionsåldern. Vi måste emellertid överväga om vi har råd med en sådan reform samtidigt som vi höjer pensionsbeloppen och genomför de andra sociala reformer, som vi önskar genomföra och som vi i vissa fall redan fattat beslut om. Det måste här bli en avvägning, och utskottsmajoriteten har bedömt det som angelägnare för folkpensionärerna att vi fullföljer de ekonomiska förbättringar, vi redan beslutat. Vi har därför inte kunnat gå med på centerpartiets krav på en utredning.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! När skall denna avväg-

ning kunna göras, om man inte ens vågar utreda frågan?

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Visst är det allmänt känt att man lyckats sänka pensionsåldern för olika grupper; folkskollärarna lyckades få en lägre pensionsålder.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 38 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 93 och II: 107; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Höjning av folkpensionerna, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om höjning av folkpensionerna, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 536 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 659 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 538 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 657 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, samt

3) motionen nr 650 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Westberg*.

I *motionerna I: 536* och *II: 659* hade yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande av plan för nästa års riksdag angående årliga höjningar av folkpensionerna under tiden 1964—1968 upp till de målsättningsbelopp, som fastställts genom riksdagens principbeslut, dock med de större etapphöjningarna 1964 och 1965».

I *motionerna I: 538* och *II: 657* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt pensionsberedning med uppgift att behandla frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968.

I *motionen II: 650* hade yrkats, att riksdagen måtte *dels* uttala att den av riksdagen beslutade höjningen av folk-

Höjning av folkpensionerna, m. m.

pensionen fram till 1968 borde ske så att folkpensionärerna i likhet med övriga folkgrupper tillerkändes rätt till en årlig standardmässig höjning, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om höjning av folkpensionerna fr. o. m. den 1 juli 1963 som uttryck för angivna tankegång.

I *motionerna I: 538* och *II: 657* yrkades även att den föreslagna pensionsberedningen skulle erhålla uppdrag att behandla frågan om en sänkt pensionsålder. Denna del av *motionerna* behandlades i utskottets utlåtande nr 28.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

1) *motionerna I: 536* och *II: 659*,

2) *motionerna I: 538* och *II: 657*, såvitt däri yrkats utredning av frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968, samt

3) *motionen II: 650*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson*, *Erik Filip Petersson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

1) *motionerna I: 536* och *II: 659*,

2) *motionerna I: 538* och *II: 657*, såvitt däri yrkats utredning av frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968, samt

3) *motionen II: 650*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

a) att en plan rörande folkpensionshöjningarna fram till år 1968, så utformad och avvägd med årliga höjningar som reservanterna angivit, måtte föreläggas innevarande års höstriksdag, samt

b) att en teknisk översyn av lagen om allmän försäkring måtte genomföras i syfte att avlägsna nu förekommande hinder att medge folkpensionärerna skä-

Höjning av folkpensionerna, m. m.

lig del i de allmänna standardförbättringarna efter år 1968.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Riksdagen uttalade sig som bekant år 1958 för att folkpensionerna skulle höjas successivt så att de 1968 motsvarade 3 600 kronor för ensamstående och 5 400 kronor för pensionsberättigade makar, allt räknat i 1957 års penningvärden. Det har dessutom förutsatts att folkpensionerna skulle höjas vartannat år med början år 1960.

På grund av indestilläggens konstruktion och kanske framför allt på grund av att standardtilläggen före fjolårets beslut inte varit värdebeständiga har en viss eftersläpning uppstått, vilket därest denna icke inhämtas skulle komma att innebära att större ökningar av folkpensionerna måste tillgripas mot slutet av perioden för att man fram till 1968 skulle kunna uppnå det utsatta målet.

För att inhämta eftersläpningen höjdes folkpensionerna i fjol med något högre belopp än vad man ursprungligen hade avsett nämligen med 350 kronor för ensamstående och med 500 kronor för pensionsberättigade makar varjämte indestilläggen höjdes med 75 kronor respektive 120 kronor. En viss mindre eftersläpning kvarstår emellertid, och risk förefinnes bl. a. på grund av indestilläggens konstruktion att eftersläpningen ökar om penningvärdeförsämringen fortsätter.

I de motioner som behandlas i detta utlåtande och i reservationen föreslås att folkpensionerna fr. o. m. år 1964 skall höjas årligen i stället för vartannat år till dess att det mål som har utsatts fram till år 1968 har uppnåtts. Genom dessa tätare höjningar skulle eftersläpningen lättare återhämtas.

De viktigaste skälen för årliga höjningar kan emellertid karakteriseras

som lämplighets- och rättviseskäl. Utvecklingen har ju gått därhän att löntagare och före detta löntagare som uppbär tjänstepension årligen blir delaktiga i standardförbättringen genom en procentuell höjning av lönerna och tjänstepensionerna. Det är då inte mer än rättvist, tycker vi, att även folkpensionärerna erhåller höjning varje år i stället för som nu vartannat. I reservationen föreslår vi alltså att folkpensionerna fr. o. m. den 1 januari 1964 skall höjas varje år.

För att övervinna vissa tekniska svårigheter som är förenade med denna ändring kräver höjningen år 1964 särskild uppmärksamhet. Vi föreslår i reservationen att för år 1964 företages två höjningar. Den första höjningen skulle komma att inträda den 1 januari och den andra den 1 juli. Tillsammans bör dessa två höjningar uppgå till minst det belopp, varmed folkpensionerna skulle ha blivit höjda den 1 juli nästa år, därest man hade fasthållit vid systemet med höjning vartannat år.

Höjning varje år är, som jag sade tidigare, motiverade av lämplighetsskäl och av rättviseskäl. Den reform vi reserverter föreslår skulle inte heller tynga statskassan nämnvärt. Några ekonomiska skäl bör inte lägga hinder i vägen. Merkostnaden skulle inskränka sig till högst ränteförluster på hälften av tvåårshöjningen, eftersom den hälften skulle komma att utbetalas ett år tidigare än eljest.

I reservationen upprepas också det gamla kravet att åtgärder skall vidtagas som garanterar folkpensionärerna del i standardhöjningen även efter 1968. För att så skall ske behövs en översyn av bestämmelserna om anknytning till ATP-pensionens basbelopp. För att inte folkpensionerna skall läsas vid basbeloppet på ett sätt som omöjliggör för folkpensionärerna att få del av standardhöjningen 1968 bör alltså en översyn ske.

Detta är i korthet innebörden av den

reservation, som är fogad vid detta utlåtande. Den viktigaste delen är alltså förslaget om att folkpensionerna fr. o. m. nästa år skall höjas årligen i stället för som nu vartannat år.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Reservationen till andra lagutskottets utlåtande nr 29 gäller de framtida höjningarna av folkpensionerna. Den gäller hur det för år 1968 uppsatta målet skall uppnås och den gäller ett principiellt ställningstagande till höjningarna därefter.

Det har rätt enighet om att folkpensionerna 1968 skall uppgå till 3 600 respektive 5 400 kronor, räknat i 1957 års penningvärde. Bakgrunden till detta är ju pensionsberedningens betänkande, som låg till grund för folkomröstningen 1957. En grundtanke i detta betänkande var att etappmålet för 1968 skulle uppnås genom successiva höjningar, dock med tyngdpunkten klart förlagd till den första delen av perioden. En särskilt kraftig höjning skulle enligt beredningen genomföras 1960.

1958 och 1959 års riksdagar anslöt sig i princip till pensionsberedningens förslag, dock med det uttalandet att den särskilt kraftiga höjningen 1960 borde undvikas och en jämnare höjning eftersträvas. Med hänsyn till att riksdagen samtidigt, till skillnad från pensionsberedningen, förutsatte att någon reduktion inte skulle ske av bostadstillägg på grund av etapphöjningarna, kunde enligt vår mening avjämnningen 1960 accepteras.

Vad har då hänt sedan dess? Jo, etapphöjningar har genomförts vartannat år i enlighet med pensionsberedningens förslag. Men tyngdpunkten har ingalunda varit förlagd till den första delen av 10-årsperioden, som ju var en grundtanke vid avgörandena i pensionsfrågan under 1950-talets sista år.

Denna regelbundna vartannatårshöj-

Höjning av folkpensionerna, m. m.

ning, som man gick in för 1960, skulle helt enkelt inte leda fram till det för 1968 uppsatta målet. Kraftigare höjningar under den senare delen av 10-årsperioden skulle vara nödvändiga.

Utskottsmajoriteten har på denna punkt svarat för ett som jag tycker något underligt uttalande:

»Enligt förslaget skulle folkpensionen för ensamstående pensionär höjas den 1 juli ettvarvt av åren 1960, 1962, 1964, 1966 och 1968 med 250 kronor. För två pensionsberättigade makar skulle höjningarna uppgå till 340, 330, 320 och 310 kronor vid respektive tillfällen. Höjningar i enlighet med det sålunda framlagda programmet har därefter skett under åren 1960 och 1962, och det finns enligt utskottets mening icke anledning att under de kommande åren frångå den plan, som statsmakterna i samband med behandlingen av fjolårets folkpensionshöjning anslutit sig till.»

Hur stämmer denna utskottets skrivning med verkligheten? Det är en fråga som finns anledning att ställa. Jag vill också — alldeles särskilt — fråga utskottsmajoriteten hur stor höjningen nästa år kommer att bli enligt den plan som det här talats om i utskottsutlåtandet.

För vår del anser vi att den eftersläpning som föreligger bör inhämtas så snart som möjligt. Det skulle underlättas av att folkpensionshöjningarna fortsättningsvis genomföres varje år i stället för vartannat. Det är det som är bakgrunden och motivet för reservationen.

Den andra delen av reservationen gäller folkpensionshöjningarna efter 1968. Genom beslutet i fjol om lag om allmän försäkring anknöts folkpensionsförmåner till vissa procentuella andelar av basbeloppet i ATP, beträffande ensamstående till 90 procent av basbeloppet, vilket i detta fall räcker som exempel. Detta innebär att folkpensionerna efter 1968 kommer att följa förändringarna i penningvärdet. Däremot kommer inte

Höjning av folkpensionerna, m. m.

folkpensionärerna att få någon del av den allmänna standardhöjningen, vilket ju hittills varit ett riktmärke för folkpensioneringen. Inte heller ATP-pensionerna anpassas efter standardutvecklingen utan är endast värdebeständiga.

För vår del anser vi att folkpensionärerna även framgent skall ha del av de allmänna standardhöjningarna. Konsekvenserna skulle annars bli orimliga.

Näväl, man kan invända att den angivna procentsatsen ju inte behöver vara spikad för all framtid. Man kan ju höja den från 90 till 95, till 100 procent o. s. v. Men jag vill ställa frågan om den vägen i längden är framkomlig och om man inte förr eller senare hamnar i en ohållbar situation.

Jag vill belysa detta genom att beröra en fråga, som förekom vid fjolårets riksdag. Man anpassade då vissa äldre livräntor enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag till nuvarande standard. Liknande anpassningar hade företagits tidigare. Sammantaget innebär dessa anpassningar att livräntorna beträffande 1918 års fall mer än fördubblats och beträffande 1933 års fall höjts med cirka 60 procent.

Man räknar nu med en liknande standardutveckling i framtiden. Tänker man sig då att undan för undan höja procentsatsen för anknytningen till ATP:s basbelopp i takt med den allmänna standardhöjningen, kommer konsekvenserna att bli mycket egendomliga. Direkt jämfört med dessa livräntefall skulle folkpensionen till ensamstående år 1993 utgå med 150 procent av basbeloppet. Det skulle innebära att inkomster mellan 100 och 150 procent av basbeloppet skulle bli pensionsgrundande både i fråga om ATP och folkpensioneringen. Är man beredd till en sådan överförsäkring eller dubbelförsäkring i dessa inkomstlägen? Om inte — ja, då kan inte folkpensionärerna få del av den allmänna standardhöjningen.

Jag vill betona att detta har en myc-

ket stor betydelse för ålderspensionärerna. De som skall leva på ålderspension i 10, 15, ja kanske 20 år, har givetvis mycket stort intresse av att få del av de allmänna standardförbättringarna. Räknar man med en standardförbättring på 3 procent årligen skulle de annars komma att släpa efter med 30, 45 respektive 60 procent i förhållande till den allmänna standarden — och det är ju en situation som man ingalunda vill önska de gamla.

Ser man till invalid- eller förtidspensionärerna blir ju dessa direkt jämförbara med de livräntefall som jag förut berörde. Vissa av dem skulle under hela livet komma att gå miste om de standardförbättringar som kommer bättre lottade människor till del.

Jag har med detta velat belysa att denna fråga ingalunda är så enkel som den vid ett första påseende kan synas vara. Den är svår att lösa och olika vägar måste sannolikt prövas om man skall kunna nå en lösning, som är försäkringsmässigt godtagbar och samtidigt tillgodoser pensionärernas rätt till andel i standardökningarna.

För min personliga del anser jag att såväl standardbeständiga som värdebeständiga folkpensioner bör eftersträvas. Därigenom skulle man tillförsäkra alla framtida pensionärer en rättmätig och likvärdig del av standardförbättringarna. Detta kräver emellertid en inte så ringa ändring i den nuvarande tekniska konstruktionen.

Herr talman! Det är dessa frågor som vi från centerpartihåll velat aktualisera genom vår motion. Vi har gjort det nu, därför att det måste vara lättare att finna en godtagbar lösning ju förr man tar itu med problemen — innan man definitivt låst positionerna.

Härmed ber jag att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! I motion II: 650 har herr Westberg och jag tagit upp frågan

Höjning av folkpensionerna, m. m.

om höjning av folkpensionerna varje år. Herrar Anderson i Sundsvall och Gustavsson i Alvesta har redan varit inne på den frågan, och jag skall inte säga så många ord mera om den.

Vi reserverar föreslår en höjning varje år, och då skulle beloppet delas. Detta skulle betyda att fler folkpensionärer finge del av denna höjning.

Många tycker kanske att 10 eller 15 kronor i månaden inte är så stor summa, men för en folkpensionär som inte har någon annan inkomst betyder det givetvis en hel del. Jag tror inte att det bara är penningfrågan som är avgörande utan säkerligen tillkommer också en psykologisk aspekt. De flesta människor i förvärvslivet får en större eller mindre standardhöjning varje år. Folkpensionärerna får visserligen dyrtidstilllägg, men man kan inte säga att detta är någon egentlig standardhöjning. Jag måste ännu en gång understryka att det ur psykologisk synpunkt skulle betyda en hel del med denna årliga pensionshöjning.

Utskottsmajoriteten har nu utförligt skildrat vad som hittills har skett när det gäller pensionshöjningar under olika årtal. Men jag har inte någonstans i utskottets utlåtande kunnat finna något som skulle göra det omöjligt att höja folkpensionerna varje år. Det är klart att det kanske blir ett visst merarbete, men ur statskassans synpunkt skulle det inte betyda så särskilt mycket. Jag nämnde nyss att det blir fler som får del av höjningen, om en sådan sker varje år.

Vi har i vår motion föreslagit att höjningen skulle tillämpas från den 1 juli 1963. I den reservation som är fogad till utskottets utlåtande har ett annat datum föreslagits. Jag har ingenting att invända mot den saken utan ber kort och gott att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Det är inte första gång-

en som riksdagen har att behandla förslag om att höja folkpensionen *tidigare* än planerat. Det nya är att folkpartiet nu har frångått det vi under de senaste åren har varit alldeles ense om och ställt sig bakom centerpartiet.

Som framgick av reservanternas anförande stöder man kravet på en höjning av folkpensionen vid årsskiftet med det underliga påståendet att det skulle föreligga en eftersläpning i förhållande till vad som tidigare planerats beträffande folkpensionshöjningarna. Det skulle kunna räcka med att framhålla att det påståendet är alldeles felaktigt. Det förekommer inte någon eftersläpning, och jag tycker inte det är hedrande att försöka ge folkpensionärerna intrycket att riksdagen inte håller den beslutade takten när det gäller att höja folkpensionerna.

Vid de förbättringar som genomfördes 1960 och 1962 var i varje fall folkpartiet helt ense med oss om att vi låg bra framme. De etapphöjningar som då genomfördes ansågs vara tillfredsställande. Jag vill friska upp minnet genom att erinra om att folkpartiets talesman vid 1960 års beslut, den av oss så högt skattade herr Jacobsson i Tobo, å folkpartiets vägnar beklagade att centerpartiet brutit enigheten i pensionsfrågan. Han tog å folkpartiets vägnar centerpartisterna i örat och gav deras bud karakteristiken av en ren demonstration — ungefär som herr Anderson i Sundsvall i samband med behandlingen av det förra ärendet hötte med fingret åt herr Gustavsson i Alvesta. Då godkände man inget tal om eftersläpning.

Nu har det inträffat att folkpartiet hoppat in i demonstrationståget. Tidigare var man ense med oss om att folkpensionernas uppbyggnad borde ske i enlighet med de uppdragna riktlinjerna.

För att få slut på talet om att det skulle råda en eftersläpning måste jag erinra om att pensionsberedningen förknippade sitt förslag om en höjning av folkpensionen med en avveckling av de

Höjning av folkpensionerna, m. m.

kommunala bostadstilläggen, inte bara vid 1960 års höjning utan vid varje därefter följande höjning. Pensionsberedningen t. o. m. varnade i sitt betänkande kommunerna för att höja bostadstilläggen därefter. Hade nu riksdagen följt pensionsberedningens förslag, så hade ju situationen varit avsevärt sämre i dag för många pensionärer än vad den är.

Pensionsberedningens plan såg ju ut på följande sätt, om jag begränsar mig till ensamstående pensionärer. Man föreslog en höjning 1960 med 700 kronor men samtidigt en avräkning med 350 kronor, alltså en höjning på 350. Det är riktigt att riksdagen det året inte höjde pensionen med mer än 250 kronor, men detta accepterade både folkpartiet och högern. Sedan skulle man enligt pensionsberedningens förslag vid nästkommande höjning stanna vid 150 kronor med en avräkning på 75 kronor, alltså en behållning av 75 kronor för pensionärerna, och även vid den därpå följande höjningen skulle man höja med 150 och avräkna med 75. Detta är sådant som folkpartiet och vi undervisade centerpartiet om när 1960 års beslut fattades. Det är alltså bara en repetition.

Som bekant höjdes pensionen 1962 med 350 kronor. Det är alltså ingen eftersläpning alls. Det är ju rätt enkelt att klara ut det där. Man behöver inte använda mer än det allra enklaste räknesättet för att konstatera att det inte råder någon eftersläpning. Mot den bakgrunden tycker jag det är underligt — till och med en smula magstarkt — att bygga upp en argumentering med påståendet att det skulle råda en eftersläpning, och detsamma gäller förslaget att vi skall höja pensionen varje år.

Vi har ju slagit fast vid flerfaldiga tillfällen att höjningen skall ske vartannat år. Det var alldeles uppenbart vid folkomröstningen. Man angav 1968 som mål och sade att pensionen skall höjas i etapper vartannat år. Mellan-

åren skulle användas för att höja avgiften och på så sätt finansiera pensionshöjningen. Nu blev det ingen höjning av folkpensionsavgiften, men det innebär naturligtvis inte att man inte behöver skaffa pengar. Vid 1958 års A-riksdag var vi likaledes ense om att höjningen skulle ske i tvåårsetapper. 1959 bekräftades detta, och höjningen vid 1960 års riksdag betecknades av alla som ett fullföljande av tidigare beslutade tvååriga etapphöjningar, och sak samma kan sägas om fjolårets förbättring.

Att man med kännedom om detta kan påstå att vi inte slagit fast att höjningen skall ske vartannat år är svårt att förstå. Vi menar i utskottsmajoriteten att det inte har framkommit något som föranleder oss att frångå det fattade principbeslutet om förbättringar vartannat år. Riksdagen bör fullfölja den planerade utbyggnaden av folkpensionen fram till 1968.

Herr Gustavsson i Alvesta frågade om utskottsmajoritetens talesman kunde tala om hur stor den etapphöjning blir som enligt planen skall komma nästa år. Jag är tyvärr inte i den belägenheten att jag kan upplysa om den exakta siffran, men jag skulle föreställa mig att höjningen blir större än vad den s. k. besparingsutredningen föreslog. Jag skulle gissa att den blir lika stor som sist, men jag vet ingenting om det. Det får vi diskutera när förslaget i vederbörlig tid kommer.

I reservationen återkommer man till ett synnerligen underligt påstående, att folkpensionens tekniska anknytning till ATP:s basbelopp försvårar möjligheterna att ge pensionärerna del i den allmänna standardstegringen efter 1968. Man säger att förhållandet »torde vara ostridigt i tekniskt hänseende». Hur kan nu det vara ostridigt i tekniskt hänseende? Basbeloppet stiger automatiskt när levnadskostnaderna stiger. Pensionens anknytning till basbeloppet innebär ju en automatiskt värdebestän-

dig pension. Jag vågar påstå att anknytningen till basbeloppet är en ovanligt elegant lösning av problemet med de olika pensionsförmånernas värdebeständighet.

Men varför är anknytningen till basbeloppet ett hinder för att ge folkpensionärerna del i den allmänna standardstegringen? Det är uppenbarligen därför att lagen om allmän försäkring *nu* stadgar att folkpensionen till ensamstående skall utgöra 90 procent av basbeloppet. För alla som får ATP — och det blir ju praktiskt taget alla i en framtid — får det väl anses tillfredsställande att en viss del av inkomsten blir pensionsgrundande upp till 90 procent, men jag är fullt medveten om att under en lång övergångstid blir tilläggs-pensionen ganska låg. Folkpensionen blir då den väsentliga inkomsten. Det finns därför all anledning att höja den, inte bara värdebeständigt utan också rent standardmässigt.

Det finns inget grundlagsmässigt hinder mot att höja det här procenttalet från 90 till 95 eller högre — ett gift pensionärspar skall ha 135 procent. Det kan mycket väl vara en högre procent. Det är inte alls så tekniskt besvärligt att höja pensionen efter 1968 som herr Gustavsson i Alvesta ville få oss att tro. Enligt hans uppfattning var det ju praktiskt taget omöjligt att höja pensionen. Det kommer att bli lika lätt att göra det efter 1968 som det var 1953, 1956, 1958, 1960 och 1962. Man kan tänka sig många olika sätt att höja pensionen: man kan tänka sig ett standardtillägg till pensionen eller en förbättring av den totala pensionen enligt det mönster efter vilket statstjänarna får sina pensioner såväl standardmässigt som värdebeständigt höjda. Det finns alltså många möjligheter.

Vad jag vill framhålla är att det inte finns något tekniskt hinder som hör samman med anknytningen till basbeloppet mot att höja pensionen efter 1968. Den som tror att det finns något

Höjning av folkpensionerna, m. m.

sådant hinder tror fel. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg sade någonting om att det nya i dagens situation skulle vara, att vi i folkpartiet skulle ha slutit upp bakom centerpartiets förslag. I det sammanhanget antydde han, utifrån tidigare diskussioner i ämnet, att vi skulle ha anslutit oss till den tidigare uppfattningen inom centerpartiet att man skulle ha gått vid sidan om pensionsberedningen och inte höjt pensionerna med tillräckligt stora belopp 1960, alltså i början av perioden. Det är riktigt som herr Bengtsson sade, att höjningen i pensionsberedningens förslag var hopkopplad med bostadstilläggen. Det finns ingenting i reservationen, som ger be-lägg för att vi skulle ha accepterat den åsikt, som centerpartiet i varje fall tidigare förfäktat i detta avseende.

Det är inte den eftersläpningen som jag talar om, och det framgick av mitt anförande. Den eftersläpning som man kan göra gällande föreligger och som efter fjolårets beslut är relativt ringa, beror på att standardförbättringarna ända till i fjol icke var värdebeständiga. Det var endast pensionernas grundbelopp som var värdeständiga. Eftersom standardtilläggen alltså inte var värdebeständiga blev det en eftersläpning, vilken erkändes under fjolårets riksdagsbehandling, och detta var anledningen till att höjningen i fjol var större än vid tidigare tillfällen. För att återhämta eftersläpningen höjde man pensionsbeloppet för ensamstående med 350 kronor och för två pensionsberättigade makar med 500 kronor.

Vidare är jag inte alldeles säker på att riksdagen genom beslut vid något tillfälle bundit sig för att pensionsbeloppen skall höjas med tvåårsintervall. Även om så skulle vara fallet, så brukar

Höjning av folkpensionerna, m. m.

vi ju dock ändra också på riksdagsbeslut ibland. Efter den utveckling som ägt rum på löne marknaden med procentuella höjningar av löner och tjänstemannapensioner varje år, även då tvåårsavtal förelegat, vore det inte mer än rimligt att även folkpensionärerna finge standardförbättring varje år. Det är detta vår reservation syftar till.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte varför herr Bengtsson i Varberg blandar in grundlagen i denna diskussion. Jag har inte påstått att anknytningen till ATP:s basbelopp har med grundlagen att göra, utan jag har bara påpekat konsekvenserna av den anknytning som nu finns.

Beträffande eftersläpningen, herr Bengtsson, har jag utgått ifrån vad som sägs i utskottets utlåtande. Såvitt jag kan finna, talar man om att föregående års riksdag godtog en plan för den fortsatta folkpensionshöjningen. Man har också åberopat att höjning skulle ske vartannat år, nämligen 1964, 1966 och 1968, med 250 kronor för ensamstående pensionär. Ursprungligen räknade man med att till ensamstående pensionär år 1968 skulle utgå 3 600 kronor. Med hänsyn till den prisstegring som ägt rum efter 1957 motsvarar detta belopp nu 4 300 kronor. Nu utgående belopp utgör 3 325 kronor — alltså en skillnad på 975 kronor som skall hämtas in fram till 1968. Den föreslagna höjningen på 250 kronor vartannat år blir 750 kronor. Det blir sålunda en eftersläpning på 225 kronor i förhållande till senaste riksdagsbeslut.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg upprepar påståendet att riksdagen har bundit sig för att höjningen av folkpensionen skulle ske vartannat år. Utskottsmajoriteten, alltså högerpartiets och socialdemokraternas representanter, talar om den plan som statsmakter-

na band sig för i fjol. Nu vågade emellertid herr Bengtsson tydligen inte vidhålla påståendet att statsmakterna i fjol hade bundit sig för att höjning skulle ske vartannat år, utan han gick långt tillbaka i tiden. Men herr Bengtsson kunde inte på något sätt styrka att vare sig folkpartiet eller riksdagen skulle ha bundit sig för att höjning skulle ske vartannat år. Herr Bengtsson talade om centerpartiets ståndpunkt 1960 o. d., som ju inte alls hör till debatten i dag.

Herr talman, det är verkligen ganska viktigt att vi får fastslaget vissa fakta i denna fråga. Trots att tidpunkten är sen måste jag ta några minuter i anspråk.

Om riksdagen tidigare skulle ha bundit sig för att folkpensionerna skall höjas vartannat år, kan riksdagen i varje fall ändra sig. Men någon sådan bindning har som sagt inte redovisats.

Dävarande socialminister Torsten Nilsson sade i ett uttalande att man 1958 hade förutsatt att en ny höjning skulle ske 1962. Det är att märka att andra lagutskottet icke anslöt sig till någon sådan tankeläsning från socialministerns sida. Han kunde inte — och försökte det inte heller — hänvisa till något beslut eller yttrande av riksdagen, och andra lagutskottet hade i sitt utlåtande i fjol inte ett enda ord som på något sätt innebar att utskottet och riksdagen band sig för att en höjning skulle ske vartannat år. Herr Bengtsson i Varberg säger att vi vid flerfaldiga tillfällen slagit fast att en höjning skall ske vartannat år. Han ersatte argument och hänvisningar med att upprepa sådana påståenden. Men påståenden kan inte ersätta argument.

Som herrar Gustavsson i Alvesta och John Anderson påpekat förhåller det sig så att den plan, som utskottsmajoriteten tydligen hänvisar till och säger att statsmakterna anslutit sig till förutsätter en höjning med 250 kronor varje gång. Tillämpas den planen kommer man inte upp till 3 600 kronor räknat i 1957 års penningvärde. Utskottsmajori-

teten kommer alltså, förmodar jag, att nödgas frångå den planen. Hur man då kan fästa så stor vikt vid påståendet att folkpartiet frångår planen kan jag inte begripa. Jag tillåter mig fråga herr Bengtsson i Varberg: Är det inte så att ni själva tvingas frångå den plan som ni talar om — nämligen besparingsutredningens plan? Om ni själva anser er bundna av den planen men tvingas föreslå andra belopp än planen innebar, är det väl lika viktigt att ni ändrar beloppen som om ni skulle ändra tidpunkten för höjningarna.

Nu säger herr Bengtsson även en annan sak — och det är det mest överraskande — att det är underligt att reservanterna påstår och att talarna i dag framhåller att det föreligger en eftersläpning i fråga om folkpensionshöjningen. Det är icke hedrande att på detta sätt inge pensionärerna felaktiga föreställningar, säger herr Bengtsson. Det är så viktigt, herr talman, att vi får fastslaget om det föreligger en eftersläpning eller ej att jag skall ta upp den frågan trots att den redan, ehuru mera kortfattat, har berörts av de två föregående talarna.

Riksdagen har som bekant icke bundit sig vid pensionsberedningens förslag om att avveckla de kommunala pensionstilläggen. Tvärtom kan man säga att riksdagen har tagit avstånd från tanken att avveckla de kommunala pensionstilläggen som beredningen föreslagit. Men riksdagen har icke desto mindre bundit sig för att pensionen 1968 skall uppgå till 3 600 kronor i 1957 års penningvärde. Detta är alltså utgångspunkten. Pensionen var 1958 2 300 kronor. Den skall 1968 uppgå till 3 600 kronor i 1957 års penningvärde. Frågan är i vad mån man nu genomför denna höjning på 1 300 kronor under loppet av dessa tio år. Jag förmodar att herr Bengtsson och jag är överens så långt.

Hur stor del av denna höjning har genomförts från 1958 till 1963? Det rör sig här om en femårsperiod. Precis hal-

Höjning av folkpensionerna, m. m.

va perioden har alltså gått. Då kan vi väl också vara överens om att för att någon eftersläpning inte skall föreligga skulle man ha höjt pensionen med åtminstone hälften av de 1 300 kronor som höjningen skulle innebära. Pensionen borde alltså ha höjts med minst 650 kronor på fem år i 1957 års penningvärde. Men hur mycket har man i själva verket höjt pensionen under dessa fem år? Jo, herr Bengtsson, med 475 kronor. Härtill kommer naturligtvis vad som är kompensation för penningvärdets fall, men det är vi alla överens om är en sak för sig. Pensionen har höjts med sammanlagt 1 025 kronor men därav är 550 kronor i verkligheten kompensation för dyrtiden. Om vi för enkelhetens skull hela tiden räknar i 1957 års penningvärde är pensionen i dag i runt tal 2 775 kronor och den var 2 300 kronor. Det innebär alltså en höjning med 475 kronor i stället för 650 kronor. Det fattas 175 kronor i dåvarande penningvärde, det fattas över 200 kronor i nuvarande penningvärde. Och ändå säger herr Bengtsson att det är ett underligt påstående att här skulle föreligga en eftersläpning och att det är fult att tala härom. Jag skall inte blanda in någon moral i detta, men om det är ett faktum att det föreligger en eftersläpning, är det egendomligt att bestrida detta och ersätta argument med beskyllningar mot den som påvisar att det faktiskt föreligger en eftersläpning.

Beskyllningar kan inte ersätta argument, herr Bengtsson! Om man nu har höjt, fortfarande i 1957 års penningvärde, med 475 kronor och skall höja med sammanlagt 1 300 kronor, så återstår att höja — i detta penningvärde räknat — inte mindre än 825 kronor. Om man under första halvan av perioden höjt med 475 kronor och har att höja med 825 kronor under andra halvan av perioden så frågar jag: Vill herr Bengtsson då verkligen bestrida att det föreligger en eftersläpning? Jag tycker att dessa siffror tillräckligt övertygande motiverar att det finns en eftersläpning och att

Höjning av folkpensionerna, m. m.

det är naturligt att man, som reservanterna föreslår, 1964 och 1965 skall besluta om höjning med högre belopp än som skulle krävas för en jämn utveckling i det följande.

Aldrig var det väl riksdagens mening 1958, när man talade om en jämnare höjning än enligt beredningens förslag — beredningen ville ju ta det mesta i början — att man skulle gå till den andra ytterligheten och ta mindre i början och mera i slutet? Om det inte var riksdagens mening då, kan reservanterna med fullt förtroende hänvisa till att de handlar i god överensstämmelse med vad riksdagen åsyftade vid beslutet 1958. Under sådana förhållanden är det verkligen mycket malplacerat, tillåt mig säga det, när man här från majoritetens sida försöker ta till brösttoner och talar om att folkpartiet ansluter sig till överbudspolitik och dylikt.

Herr talman! Jag avvaktar med ett visst intresse vad herr Bengtsson skall säga om denna eftersläpning. I avvaktan på det skall jag endast göra det lilla tillägget att jag inte kan förstå varför det inte kan betraktas som en rationell ordning att folkpensionärerna liksom andra får en höjning varje år. Om man tidigare haft en ordning som är mindre god än den föreslagna kan det inte vara något skäl varför man skall bibehålla den gamla ordningen. Jag tycker alltså att även detta argument att folkpensionärerna lika väl som alla andra bör kunna få en höjning varje år är ett mycket tungt vägande skäl för bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag räknar inte som en professor, och det kanske är anledningen till att herr Ohlin och jag kommer till olika resultat när vi granskar siffrorna.

Jag vill först med anledning av att såväl herr Ohlin som andra gör gällande

att vi inte skulle ha bundit oss för tvååriga etapphöjningar säga, att jag tycker att det innebär att man tar litet för lätt på denna fråga. Jag vill bara upprepa vad jag sade i första anförandet. Under folkomröstningen var det väl ändå alideles klart att människorna fick den uppfattningen att pensionen skulle höjas så och så mycket fram till 1968. Vi var då fullständigt överens om att höjningen skulle ske med tvåårsintervaller. Det var vi överens om i riksdagen vid en rad tillfällen 1958, 1959 och 1960. Vid 1960 års riksdag var vi så överens om den saken att folkpartiets företrädare i andra lagutskottet, herr Jacobsson i Tobo, med anledning av att centerpartiet ville ha en höjning vid nästkommande årsskifte framhöll att vi hade kommit överens om att höjningarna skulle ske vartannat år.

Nu säger man att även om riksdagen fastställt en plan om tvååriga förbättringar så kan riksdagen ändra detta, ja visst men vad tjänar det då till att utarbeta planer? Reservanterna vill ju nu ha en ny plan. Om man emellertid inte fasthåller vid uppgjorda planer, vad skall det då tjäna till att utarbeta någon ny plan? Jag fick herr Anderson i Sundsvall att erkänna att eftersläpningen var »mycket liten», men herr Ohlin har lyckats med konststycket att få eftersläpningen att vara mycket stor. Det förvånar mig mycket att herr Ohlin inte höll det anförande han nu hållit 1960, när vi diskuterade pensionsfrågan med centerpartiet, som det året ville ha en högre höjning. Varför sade man från herr Ohlins parti inte något sådant då utan tvärtom angrep centerpartiet för att de bjöd över.

Låt oss emellertid ånyo se på siffrorna. Kan herr Ohlin bestrida att vi 1960 höjde pensionen för ensamstående med 250 kronor? Det var fråga om en standardhöjning. Det var alltså inte någon indexhöjning, vilket är en annan sak. Kan herr Ohlin förneka att vi 1962 höjde pensionen med 350 kronor? På det sät-

tet blir det, såsom jag räknar, en sammanlagd höjning av 600 kronor. Det är då riktigt att vi har kvar 900 kronor att höja fram till 1968, om vi nu utgår från dagens basbelopp och räknar med 90 procent av det. Då har vi tre höjningar på oss att klara dessa 900 kronor. Det är riktigt att besparingsutredningen hade föreslagit de anförda höjningarna. Men får jag fästa herr Ohlins uppmärksamhet på vad vi alla varit överens om i denna kammare, nämligen att man vid varje framtida höjning av pensionen vartannat år skulle ta hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen, ett uttalande som herr Ohlin har stått bakom.

Nästa års höjning kommer sannolikt att bli lika stor som förra årets. I varje fall blir den större än besparingsutredningen hade föreslagit. Jag vågar påstå att det inte finns någon eftersläpning. Vi har höjt pensionen med 600 kronor för ensamstående. Skulle vi ha följt pensionsberedningens förslag, hade den reella höjningen stannat vid 425 kronor. Vågar herr Ohlin bestrida att pensionsberedningens förslag i realiteten hade inneburit en höjning med 425 kronor i stället för 600 kronor, som det blivit?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg påstår att det vid folkomröstningen ändå var klart hur mycket folkpensionerna skulle höjas. Det är inte något argument att herr Bengtsson anser att det var klart.

Herr Bengtsson hänvisar sedan till 1958 års riksdagsbeslut. Jag har här utskottsbetänkandet från detta år, och i det är departementschefens yttrande refererat. Jag skall gärna överlämna detta yttrande och hela betänkandet, så kan herr Bengtsson försöka leta upp var det finns någonting som anger att riksdagen år 1958 var överens om att höjningen skulle ske vartannat år. Där finns emellertid ingen sådan upplysning.

Höjning av folkpensionerna, m. m.

Sedan talade herr Bengtsson om att man var överens senare men fortfarande utan att ange var ett sådant uttalande av riksdagen kan återfinnas. Jag kan inte ta upp de lösa påståenden som är allt vad herr Bengtsson här kommer med.

Vidare påstår herr Bengtsson att jag har uttalat att har man en plan kan man ändra den. Det hävdar jag verkligen. Vi har haft många planer som angett en viss riktlinje men sedan modifierats. Herr Bengtsson frågar: »Vad skall det då tjäna till att ha en plan?» Jo, har man godkänt en plan kan den vara till viss vägledning. Men besparingsutredningens plan har riksdagen aldrig godkänt. Herr Bengtsson och hans vänner tycks emellertid ha bundit sig för denna plan och påstår att riksdagen godtog den i fjol, fast de inte har kunnat påvisa det. Det är ju *ni* som blev och blir tvungna att ändra denna plan genom att sätta in andra siffror. Det är väl en lika radikal ändring av planen som om ni hade ändrat antalet höjningar.

Herr Bengtsson slår sig själv på fingrarna när han först frågar vad det tjänar till med en plan, om man måste ändra den, och i nästa ögonblick förklarar: »Vi kommer att ändra planen, ty 250 kronor mer om året räcker inte och då får vi höja litet till.» Vad tjänar det då till att tala om att riksdagen skulle vara bunden av planen i år? Ifall ni tänker ändra planen vid följande riksdagar, kan det då vara fel av oss i folkpartiet och centerpartiet om vi vill ändra planen i år, även om det vore rätt att riksdagen tidigare accepterat den, vilket inte är fallet? Hur man än vrider och vänder på herr Bengtssons planhushållning kan i varje fall inte jag få någon rätsida på detta plan-tänkande.

År 1960 — som herr Bengtsson i sitt nödläge faller tillbaka på — hänvisade centerpartiet till pensionsberedningen och talade om något löfte som skulle vara givet av riksdagen i anslutning

Höjning av folkpensionerna, m. m.

till denna. Det var en helt annan frågeställning. Vad vi sade om den saken har inte den minsta relevans för vad vi nu talar om. I år talar ingen om något sådant löfte i anslutning till beredningens förslag.

Herr Bengtsson har i alla fall ett sakligt argument, det skall erkännas. Han säger ungefär så här: »År 1960 höjde vi pensionen med 250 kronor och år 1962 med 350 kronor. Dessa båda höjningar var standardhöjningar och innefattade icke dyrtidstillägg. Alltså måste vi ha höjt med 600 kronor effektivt av de 1 300 kronor i 1957 års penningvärde som vi skulle höja med.» Även om detta vore riktigt är 600 kronor i och för sig mindre än hälften av 1 300 kronor. Herr Bengtsson förbiser emellertid att dyrtidstilläggen har varit en otillräcklig kompensation för prisstegringarna. Den totala höjningen — från 2 300 kronor till 3 325 kronor — är 1 025 kronor, men uttrycker man dagens pension i 1957 års penningvärde finner man att den är ungefär 2 775 kronor. Det är 475 kronor mer än när vi började. Så stor är höjningen. På papperet ser det alltså ut som om höjningen var 600 kronor, men 125 kronor har försvunnit genom att dyrtidstilläggen varit för små. Att de varit för små erkände socialministern i fjol och rättade delvis till detta.

Det förhåller sig alltså så — om inte herr Bengtsson lägger fram några nya, hittills okända siffror — att den reella höjningen utöver kompensationen för dyrtiden under de första fem åren är avgjort mindre än den som krävs under den andra femårsperioden för att riksdagen skall uppfylla det av alla erkända löftet om pensionens storlek år 1968. 475 kronor är mindre än de 825 kronor i 1957 års penningvärde som erfordras under den andra femårsperioden. Det behövs sedan inte — som herr Bengtsson menade — 900 utan snarare 985 kronor i dagens penningvärde under den återstående femårsperioden.

Herr talman! Jag konstaterar alltså att här föreligger en eftersläpning och att reservanternas verkligen har mycket starka skäl för sin ståndpunkt, medan herr Bengtsson har försökt ersätta argument i huvudsak med en hänvisning till vaga uttalanden — som han inte har kunnat närmare underbygga — om vad som skulle vara överenskommet vid den ena eller andra tidpunkten i det förflutna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Eftersom herr Bengtsson i Varberg i sitt förra anförande ville slå fast att det inte finns någon eftersläpning i förhållande till den plan som tidigare antagits av riksdagen, så vill jag ställa en fråga till herr Bengtsson. På sid. 6 i andra lagutskottets utlåtande står att läsa följande: »Det finnes enligt utskottets mening icke anledning att under de kommande åren frångå den plan, som statsmakterna i samband med behandlingen av fjolårets folkpensionshöjning anslutit sig till.»

Innebär denna plan att folkpensionerna skall vid varje tillfälle höjas med 350 kronor eller med 250 kronor?

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Ohlin säger att vi har själva måst frångå planen eftersom vi har varit tvungna att sätta in andra siffror. Men när vi har talat om denna plan, har vi endast avsett det förhållandet att det vartannat år skall företas en höjning av folkpensionerna. Däremot har det aldrig fastställts något bestämt belopp för de tre etapphöjningar som återstår. Om den saken rådde också enighet vid 1958 och 1959 års riksdagar då man gjorde det uttalandet, att det vid varje ytterligare höjning av folkpensionerna borde överlätas åt statsmakterna att bestämma höjningens storlek under hänsynstagande till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen.

Det är alltså det uttalande som har

Höjning av folkpensionerna, m. m.

gjorts: höjning vartannat år och höjningens storlek anpassad efter de nämnda omständigheterna. Däremot är målet år 1968 spikat.

Jag har inte heller, herr Ohlin, befunnit mig i något nödläge när jag anfört dessa siffror — jag har bara räknat på det sätt som jag en gång fått lära mig hemma i Halland. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det hittills företagits två etapphöjningar och att det återstår tre sådana höjningar. Det kan kanske förklara att det finns någon skillnad mellan det sammanlagda belopp, varmed folkpensionerna hittills ökats, och de höjningar som i fortsättningen skall göras.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten talar ju om en plan som statsmakterna i samband med behandlingen av fjol-årets folkpensionshöjning anslutit sig till. Nu säger herr Bengtsson i Varberg att denna plan inte innefattar någonting om beloppen, utan endast att det skall företas en höjning vartannat år. Men jag har tidigare i mina båda yttranden frågat herr Bengtsson i Varberg: Var finns denna plan och genom vilket beslut har riksdagen bundit sig för den? Jag erbjuder än en gång herr Bengtsson att låna mitt exemplar av 1958 års utskottsbetänkande och studera det uttalande som utskottet då gjorde. Det finns inte där ett ord om någon plan som skulle innebära att folkpensionerna höjes vartannat år. Det är alltså fråga om rena fantasier när man påstår något sådant.

Den enda plan, som utskottsmajoriteten nu hänvisar till, är väl den som förut refererats i utlåtandet, nämligen besparingsutredningens förslag, och den innefattar att det skulle ske en höjning vartannat år med *vissa angivna siffror*. Svär man sig fri från denna plan, finns det över huvud taget inte någon plan.

5* — Andra kammarens protokoll 1963, Nr 16

Om det skulle föreligga någon bundenhet rörande pensionshöjningarna från riksdagens sida så består den väl främst i yttrandet att de skall vara jämnare än beredningen föreslagit. Men det har aldrig — jag upprepar det — varit riksdagens mening att det skulle uppkomma en sådan svacka, att man skulle göra en *mindre* reell höjning av folkpensionerna under den första hälften av perioden och en *större* höjning under den senare hälften. Det som man inte accepterat var beredningens tanke att det år 1960 skulle företas en mycket stor höjning och därefter relativt små höjningar. Men det går inte att med hänvisning till detta riksdagens uttalande om en jämnare plan motivera att folkpensionerna under första hälften av perioden höjes med 475 kronor och under andra hälften med 825 kronor, beloppen angivna i runda tal. Det är obestridligt att en eftersläpning har uppstått.

Om herr Bengtsson i Varberg räknar annorlunda hemma i Halland, som han säger, så är det nog fråga om något särskilt räknesätt som inte riktigt överensstämmer med vanlig addition. Och i så fall kan herr Bengtsson i Varberg inte förvänta att man i varje fall på vårt håll skulle vilja uppdra åt honom att utarbeta några planer för folkpensioneringen eller över huvud taget för socialpolitiken.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Nu har jag nog litet svårt att följa med längre i herr Ohlins resonemang: dels skulle vi inte ha någon plan och dels skulle vi inte ha följt den. Det måste väl antingen vara fråga om det ena eller det andra.

Jag skulle vilja be herr Ohlin att läsa vad reservanterna skriver om den här saken: »Riksdagen fattade 1960 beslut om att höjningen det året skulle utgöra 250 kronor för ensam pensionär och 350 kronor för makar. Den plan för

Allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen

höjningarna som då redovisades innefattade att den för år 1968 angivna målsättningen» etc.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg har väl inte glömt vad som såges i utskottsmajoritetens yttrande. Den plan, som där redovisas, är onekligen besparingsutredningens förslag. Riksdagen avstod emellertid omsorgsfullt från att binda sig för denna plan. Herr Bengtsson i Varberg kan icke påvisa att riksdagen med ett ord bundit sig för någon plan i fjol och påståendet i utskottsmajoritetens yttrande är alltså gripet ur luften.

Jag vill sålunda konstatera att herr Bengtsson i Varberg icke ens gjort något försök att med hänvisning till tidigare uttalanden motivera att det skulle föreligga någon sådan bindning från riksdagens sida. Mitt exemplar av 1958 års utskottsbetänkande står fortfarande till herr Bengtssons förfogande, om han vill försöka påvisa detta.

Herr talman! Det viktigaste är emellertid inte frågan huruvida det föreligger någon bindning eller icke. Riksdagen kan ju ändra en plan, om det skulle finnas någon sådan. Det viktigaste är att det inte med fakta kunnat bestridas att det föreligger en betydande eftersläpning av folkpensionerna. Den första frågan är därför om man skall ta konsekvenserna av denna eftersläpning. Den andra frågan är, om folkpensionärerna — i motsats till andra grupper — skall nekas en standardhöjning varje år.

Det är dessa båda frågor som utgör de centrala problemen, och jag kan inte förstå annat än att det står i god överensstämmelse med 1958 års riksdagsbeslut angående en jämnare höjning av folkpensionerna, om man under de närmaste åren försöker inhämta något av den eftersläpning som obestridligen föreligger.

Det är alltså reservanternas som hand-

lar i enlighet med andemeningen och innehållet i 1958 års beslut.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 68 nej varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30 i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen.

Allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 165 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 200 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en allmän översyn av gällande pris- och konkurrenslagstiftning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 165 och II: 200, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HERMANSSON** (k):

Herr talman! Frågan om prisutvecklingen är mycket viktig inte bara för folkpensionärerna utan också för alla andra konsumenter. Jag tar mig därför friheten att här säga några ord i den frågan.

I onsdags diskuterade vi anslagen till statens pris- och kartellnämnd, och vi fick då besked om att högern vill minska de prisgranskande organens verksamhet, d. v. s. låta monopolen härja ännu mera fritt. Det talades från högerhåll om den växande statliga byråkratien, som söker främja en sund prisutveckling. Däremot sade man ingenting om den mångfaldigt större privata byråkratien, som genom karteller, branschorganisationer och andra organ söker hålla priserna så högt uppe som möjligt och därigenom plundra konsumenterna.

Ett argument som anfördes från högerhåll — och som märkligt nog utan vidare kommentarer förekommer i andra lagutskottets utlåtande över vår motion — är att konkurrensen inom näringslivet på senare tid har ökat. Det är en sak som är mycket svår att bedöma. Det finns visserligen vissa ytliga fenomen, som tyder på en viss konkurrens inom några områden av detaljhandeln, men det finns också många tecken på

att monopol, karteller och olika slag av konkurrensbegränsande åtgärder har fått en alltmer ökad omfattning.

Man bör i sammanhanget observera att företagen numera behärskar marknaderna med andra medel än tidigare. Nyetableringskontroll, exklusivavtal, bruttopriser och kartellöverenskommelser synes nu inte spela samma dominerande roll som tidigare som vapen för de stora monopolgrupperna. Dessa behärskar marknaderna och utövar sin makt också med hjälp av andra medel: genom sin stora andel av produktionen inom branschen, tysta överenskommelser, enhetlig branschpolitik, prisledarskap o. s. v. Helt nya former av konkurrensbegränsning har utvecklats, vilka inte kan infogas under vare sig kartell- eller trustfallen. Sådana nya former för konkurrensbegränsning är oligopol, olika typer av märkesvaror, riktpriser mot vilka följsambeten är stor, prisdifferentiering, selektiv försäljning, leveransvägran, prisledarskap o. s. v. Jag skall avstå från en närmare exemplifiering.

Samtidigt frodas också de gamla kartellformerna. Jag vill erinra om att inte mindre än 126 nya konkurrensbegränsande avtal infördes i kartellregistret under 1962, medan endast 26 gamla avtal upphävdes. Under de sex närmast föregående åren har siffran för nyregistrerade avtal inte något år varit så stor. Om högern hade fått igenom sitt krav om mindre anslag till pris- och kartellnämnden, så hade antalet registreringar kanske blivit mindre, men antalet existerande karteller ute i näringslivet hade därför inte minskat.

Jag vill erinra dem, som talar om att vi skall ha fri konkurrens i det svenska näringslivet, om att i kartellregistret finns 1 058 avtal som fortfarande gäller, och härtill kommer de avtal som ännu är oregistrerade plus de som formellt upphävts och ersatts av tysta överenskommelser.

Nej, det är ganska klart att det behövs en intensifierad verksamhet för att få

Allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen

bukt med alla de monopolistiska företeelser som märkligt nog ofta försvaras av det s. k. fria näringslivets anhängare. Det är glädjande att pris- och kartellnämnden har lagt över sitt arbete från att huvudsakligen ha gällt förhållanden inom distributionen till att mera granska även produktionsledet. Där finns de verkligt starka monopolbildningarna, som är kärnan i storfinansen. Många av näringsgrenarna är i dagens Sverige genomorganiserade och täckes fullständigt av monopolmakt och monopolistiska överenskommelser. Jag kan här bara erinra om sprängämnesindustrien, pappers- och pappersförädlingsindustrien med över tjugotalet och järn- och stålindustrien med femtiotalet konkurrensbegränsande avtal.

Samtidigt finns det flera problem som pris- och kartellövervakningen enligt min mening borde ta upp och som nämnts i motionen. Tyvärr har utskottet inte ägnat sig åt någon diskussion om dessa problem — i varje fall kommer det inte till synes i dess utlåtande. Dit hör hela frågan om riktpriissättningen, som alltnär synes ha kommit att verka på samma sätt som det förbjudna bruttoprissystemet. De undersökningar som gjorts visar att avvikelserna från riktpriiserna, i den mån sådana avvikelser över huvud taget förekommer, är mycket små. Jag har för min del fått intrycket att vertikala prisbildningar fabrikanter-grossist-detaljhandlare genom den stora följsamheten mot riktpriiserna fortfarande spelar en synnerligen viktig roll när det gäller att förhindra en verklig priskonkurrens. Därtill kommer de horisontella riktpriiserna, som bestäms genom de olika organisationernas prisböcker och prislistor.

Enligt vår mening måste man ifrågasätta om inte riktpriiserna borde betraktas på samma sätt som bruttopriiserna, d. v. s. hänföras under det generella förbudet i konkurrensbegränsningslagen.

Ytterligare problem som borde bli föremål för granskning i den utredning vi

föreslagit är skyldighet att lämna uppgifter till kartellregistret — en sådan skyldighet finns som bekant inte för närvarande — förhandsanmälan av horisontella riktpriiser, registrering av vertikala prisrekommendationer och skyldighet att utan anmaning anmäla prisförhöjningar.

Även andra problem har aktualiserats under den senaste tiden. Ett tilltagande samarbete har utvecklats mellan svenska företag och företag i utlandet. Mycket få sådana avtal är emellertid införda i kartellregistret, beroende på den tolkning man ger lagen om uppgiftsskyldighet. Enligt vår mening borde sådana internationella avtal i vilka svensk firma deltar obligatoriskt registreras.

En del av dessa internationella avtal, t. ex. inom pappersmasse- och pappersindustrierna, gäller produktionsbegränsning. Frågan om produktionsbegränsning har diskuterats även inom vissa andra branscher, t. ex. varvsindustrien. Nu skall vi visserligen hoppas att de nya beställningarna till varven skall ha avlägsnat denna fara tills vidare. Snart nog kan emellertid problemet bli mycket akut inom flera näringsgrenar. Ur samhällets synpunkt måste det anses vara ett förkastligt slöseri med de samlade tillgångarna att tillgänglig produktionskapacitet inte utnyttjas. Eftersom gällande pris- och konkurrenslagstiftning hittills inte utnyttjats mot produktionsbegränsning förefaller det som om en utbyggnad av lagen härvidlag borde göras.

Herr talman! Detta är några av de problem vi anser det viktigt att granska vid en allmän översyn av gällande pris- och konkurrenslagstiftning. Denna har vid olika tillfällen angivits vara av försökskaraktär. Senast 1960 års prisövervakningskommitté utgick i sitt betänkande från att en allmän översyn av hela problemkomplexet borde göras bl. a. med hänsyn till medlemskapet i EFTA. Vi tycker att tiden nu är mogen för denna översyn. Utskottet vill däremot dröja. Med hänsyn till den långa

Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

tid en utredning ofta tar är det angeläget att riksdagen nu uttalar sig för en sådan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 200.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre diskussion med herr Hermansson och jag hoppas att kammaren håller mig räkning för det.

I motionen begäres en översyn av gällande pris- och konkurrenslagstiftning. Som utskottet redovisar i sitt utlåtande beslöt 1960 års riksdag en förstärkning av pris- och kartellnämndens organisation i syfte att göra det möjligt för nämnden att bedriva en mera intensifierad verksamhet. En personell förstärkning av ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor genomfördes också. Konsumentrådet fick anslag för en särskild upplysningskampanj i prisfrågor. En effektivisering av de prisövervakande myndigheternas verksamhet betraktades alltså som nödvändig. Utskottet säger också, att det alltjämt råder förhållanden på detta område som inte i allo är tillfredsställande. Emellertid har utskottet ansett att man bör vänta och se vad som kan åstadkommas med de vidtagna åtgärderna innan man bestämmer sig för en ny översyn i detta sammanhang.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag vill bara notera att herr Johansson i Södertälje och jag tycks vara ense om behovet av att göra en ytterligare översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen. Vår meningsskiljaktighet gäller bara vid vilken tidpunkt denna översyn skall göras.

Eftersom också andra lagutskottet tycks förutsätta att det förr eller senare blir nödvändigt att göra denna översyn, betraktar jag detta som ett positivt svar på våra yrkanden. Jag hoppas att kom-

mande förslag skall behandlas i samma välvilliga anda av andra lagutskottet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion angående inkomstprövningen vid tillämpningen av familjebidragförordningen, och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 373 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström* och nr 443 i andra kammaren av fröken *Elmén*, samt

2) de likalydande motionerna nr 549 i första kammaren av herr *Åkerlund* och nr 664 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*

Motionerna under 1) hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna under 2) hade i vad gällde kompensationsbidrag till barnfamiljer och till-

Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

läggspensioneringen hänvisats till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet. I den mån motionerna hänvisats till lagutskott hade de tilldelats andra lagutskottet. Motionerna under 2) behandlades i detta utlåtande endast såvitt de avsåge tilläggspensioneringen. Yrkandena i dessa motioner om kompensationsbidrag till barnfamiljer hade behandlats i utskottets utlåtande nr 16.

I *motionerna I: 373 och II: 443* hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådana tilläggsdirektiv för den sittande familjeberedningen, att frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggspensioneringen blir föremål för prövning i beredningen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

1) motionerna I: 373 och II: 443, samt

2) motionerna I: 549 och II: 664, såvitt däri yrkats utredning av frågan om pensionsrätt för hemarbetande förälder och uppdelning av tilläggspensionen mellan makar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Erik Filip Petersson*, *Rimmerfors* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 373 och II: 443 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till den sittande pensionsförsäkringskommittén, varigenom frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggspensioneringen bleve föremål för en öngående prövning;

2) att motionerna I: 549 och II: 664, såvitt däri yrkats utredning av frågan om pensionsrätt för hemarbetande förälder och uppdelning av tilläggspensio-

nen mellan makar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. av herr *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag behöver inte orda länge på denna punkt. Samma ärende har varit uppe ett par gånger tidigare, och jag har vid alla dessa tillfällen motionerat i denna fråga. Det rör sig om att utreda möjligheten av att ge hemarbetande husmödrar rätt till självständig pension inom ATP. Man har vid båda de tidigare tillfällena avslagit detta utredningsyrkande på grund av tekniska svårigheter, och bl. a. har man därvid dragit upp finansieringsfrågan.

Vi känner alla till att det är svårt att placera in de hemmaarbetande husmödrarna på ett rättvist sätt i vårt socialförsäkringssystem. Detta gäller både för sjukförsäkringen och nu för pensionerna. Hela socialförsäkringen bygger på kontant inkomst och ersättning vid inkomsthottfall. Det är därför alltid svårt när man kommer just till den hemarbetande husmodern, eftersom det inte finns någon värdering av hennes arbetsinsats. Vi har därför i flera år i motioner begärt att få en objektiv värdering av husmoderns arbete. Detta har vid samtliga tillfällen avslagits, men frågan har nu i alla fall hänskjutits till utredning.

För att kunna komma fram till en självständig pensionering av den hemarbetande husmodern måste man som grund ha en värdering av arbetsinsatsen. Man kan för all del säga att husmodern har ett skydd genom änkepensionen. Men som vi alla känner till utgör äktenskapet inte någon fullständig försäkring. Skilsmässornas antal ökar och framför allt blir det många gånger mycket svårt för den äldre husmodern vid eventuell skilsmässa. Hon kommer många gånger att befinna sig i en myc-

Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

ket svår situation. Det är just tryggheten för denna grupp av människor, som vi i första hand syftar till.

Vi anser även att hemarbetet bör kunna jämföras med annat yrkesarbete. Det talas ständigt om att hemarbetet har sitt stora värde. Det skall vara ett yrkesarbete precis som alla andra sysslor. När man kommer till just den ekonomiska sidan, t. ex. försäkringsfrågan, är man emellertid inte längre med på att värdera det som ett yrkesarbete.

Vi inser till fullo att det föreligger tekniska svårigheter när det gäller att genomföra en sådan här fråga, men just därför krävs det naturligtvis en ordentlig utredning på detta område. Familjens ställning i samhället undergår en ständig förändring, och framför allt har kvinnans ställning i familjen väsentligt ändrats. Vi anser att man inte enbart kan avvisa en så pass viktig fråga som det här gäller, vilken har en så stor social räckvidd, utan att företa en ordentlig utredning. Vi har den uppfattningen att denna utredning bör utföras av den sittande pensionsförsäkringskommittén.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation I.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! För den som närmare studerar andra lagutskottets utlåtande nr 34, vilket — som fröken Elmén redan sagt — behandlar motioner från såväl folkparti- som högerhåll, båda med syftet att söka bereda en självständig pensionsrätt för hemarbetande, ter det sig måhända egendomligt att jag som en av huvudmotionärerna inte har reserverat mig mot utskottsmajoritetens hemställan, som går ut på att motionerna skall avslås. Därför kan det vara på sin plats att jag här i kammaren med några ord förklarar, varför jag inte funnit anledning reservera mig.

Folkpartimotionen går ut på en värdering av den hemmavarande hustruns arbete; efter denna värdering skulle

hustrun tillerkännas pensionspoäng. I motionen begärs en utredning.

En motion från enskilda högerrepresentanter om utredning för att söka skapa pensionsrätt för den uteslutande hemarbetande kvinnan bifölls av föregående års riksdag. I den motionen förordades en uppdelning av pensionsrätten inom tilläggspensioneringen mellan makar efter mönster av den s. k. tudelningsprincipen, som tillämpas inom skattelagstiftningen. Vi tycker detta vore en förnuftig lösning och en enkel lösning. På det sättet skulle man också undgå en värdering av hemarbetet, som jag för min del tror — liksom jag alltid trott — är ytterst svår att utföra. Såvitt jag förstår vore det hart när omöjligt att genom en sådan utredning kunna nå fram till en tillfredsställande lösning.

Det återstår nu att se vad utredningen kan komma fram till. Av vad jag sagt framgår att jag inte ansett att det funnits anledning för mig att stödja reservanternas förslag.

Emellertid återstår, herr talman, en annan fråga, som jag tillsammans med några partikamrater tagit upp i årets motion. Det gäller att söka öppna möjligheter för den hemarbetande att frivilligt och på försäkringsmässiga grunder kunna förvärva viss pensionspoäng under den tid vederbörande är borta från förvärvsarbetet för att i stället arbeta i hemmet. Vi har då speciellt haft i tankarna dem som under en följd av år har att vårda minderåriga barn och därefter träder ut i arbetslivet. De skulle, har vi menat, kunna »köpa» viss poäng och därigenom skaffa sig en latent pensionsrätt.

Under utskottsbehandlingen har jag emellertid funnit — jag vill säga tyvärr — att med den utformning tjänstepensionssystemet fått synes vårt förslag omöjligt att genomföra. Hade däremot ATP-försäkringen varit uppbyggd på premiereservsystemet, så som vi inom högerpartiet förordad, hade vårt här ak-

Självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

tuella förslag med lätthet kunnat förverkligas. Jag beklagar att det nu inte går att genomföra. I ett fördelningssystem sådant som det nuvarande ATP-systemet går det inte gärna att köpa poäng utan att antalet poäng anknyts till vederbörandes deklarerade inkomster. Om poäng kunde förvärvas utan sådan anknytning skulle, sägs det, risk för spekulation uppkomma. Jag är inte alls säker på att detta senare är riktigt, ty det beror på *hur* man fastställer poängsatsen. Den kunde t. ex. generellt bestämmas och sättas så lågt som till 0,01 poäng, och i sådant fall kunde det inte gärna bli tal om spekulation. Däremot skulle den invändningen kunna göras, att den hemarbetande komme att erhålla viss överkompensation i fråga om antalet tjänsteår i förhållande till andra.

Jag har som sagt, herr talman, insett svårigheterna, och därför har jag inte heller reserverat mig till förmån för högermotionen. Av allt att döma återstår endast den möjlighet som utskottet pekar på, nämligen att teckna frivillig försäkring i den frivilliga statliga pensionsförsäkringen eller hos annan försäkringsinrättning, men nackdelen därmed är att en sådan försäkring ej kan samordnas med annan ATP-pension.

Skulle emellertid vårt förslag om tudelning av pensionen vinna gehör så småningom skulle de hemarbetande husmödrarna uppnå en förmån som de nu saknar och som jag tycker skulle vara ytterst värdefull för dem, inte minst därigenom att man genom denna tudelning på ett smidigt och bra sätt också kunde lösa frågan om de frånskilda kvinnornas pension.

Jag hoppas alltså på en dylik lösning så småningom. För dagen yrkar jag endast bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! I reservation I av fru Hamrin-Thorell m. fl. yrkas att riksdagen, i anledning av motionerna

I: 373 och II: 443 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till den sittande pensionsförsäkringskommittén, varigenom frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggs pensioneringen blir föremål för en ingående prövning.

Denna fråga har prövats av de två föregående riksdagarna. Såväl 1961 som 1962 avstyrkte andra lagutskottet motioner med samma yrkanden som i årets motion, och riksdagen följde båda åren utskottets förslag.

Vid de båda tillfällena då frågan varit uppe i riksdagen har det framhållits att den är svårlost och att den inrymmer många problem.

Utskottet har i år understrukit de synpunkter som framhållits i de tidigare utskottsutlåtandena, nämligen bl. a. att en eventuell pension till husmödrar, liksom annan tilläggs pension, i princip måste vara avsedd att ersätta det inkomstbortfall som uppstår då den försäkrade drar sig tillbaka från arbetslivet och att det då skulle uppkomma problem med avgifterna för en sådan pensionering; avgifterna skulle komma att tas av familjens kontanta inkomster.

Jag tror inte att det är nödvändigt att säga mer som motivering för utskottets förslag. Jag skulle för min personliga del kunna framhålla många skäl som talar för motionernas syfte, men jag har en känsla av att det är värdefullt att ytterligare vänta och se vad den relativt unga försäkringsreformen kommer att ge för resultat. Jag är också alldeles säker på att regeringen följer denna fråga med stor uppmärksamhet. Det kan väl tänkas att man i framtiden kan finna andra former för dessa husmödrars pensionering.

Med det sagda och med hänvisning till vad som anförts i utskottsutlåtandet och inte minst av de föregående talarna ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 35 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till sjömans hemresa vid semester m. m.,

nr 37, i anledning av väckta motioner om utbyte i lagstiftningen av uttrycket »psykiskt efterblivna» mot »psykiskt utvecklingsstörda»,

nr 38, i anledning av väckt motion om

tillägg till livräntor åt pensionärer från Svenska tobaksmonopolet, och

nr 39, i anledning av väckt motion angående den öppna alkoholistvården m. m. i vad motionen hänvisats till lagutskott; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion angående anmälningskyldigheten i samband med rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader,

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1962 (nr 270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, och

nr 16, i anledning av motioner om trafiksignaler som kan uppfattas av färgblinda.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 12 mars 1963 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 56, vari Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 15 februari 1963, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt

2) lag om ändring i kommunala val-lagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

likalydande I: 597 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 739 av herr *Larsson i Luttra m. fl.*,

likalydande I: 598 av herr *Dahlberg m. fl.* och II: 738 av herr *Johansson i Norrköping m. fl.* samt

likalydande I: 599 av herr *Svanström m. fl.* och II: 737 av herr *Hamrin i Kalmar m. fl.*

(Kungl. Maj:ts förslag)

Av *kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av *fullmäktige* godkännes.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Torsten Andersson, Ol-sén, Erik Olsson, Dahlberg, Spångberg, Larsson* i Luttra och *Nilsson* i Östersund, vilka i fråga om *vallokals öppet-hållande* ansett, att utskottet därjämte bort hemställa,

att riksdagen med hänsyn till olägenheterna med andra valtider för kommunalval än för andrakammarval och andra tider för val å landet än för val i stad måtte i skrivelse till Kungl. Maj:ts hemställa om förnyat övervägande av frågan om lika valtider vid allmänna val samt förslag till lagändringar å sådan tid att ändringarna kunde beslutas och träda i kraft till 1964 års andrakammarval;

B) av herr *Larsson* i Luttra i fråga om *antalet ledamöter i valnämnd*, utan angivet yrkande.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 598 och II: 738, I: 599 och II: 737 jämte I: 597 och II: 739, i vad dessa två motioner berörde annat än i utlåtandet nämnda avsägelserätt, måtte — med förklaring att riksdagen beträffande 35 § lagen om val till riksdagen funnit viss ytterligare ändring böra ske — för sin del, med bifall till sistnämnda två motioner i vad gällde yrkandet däri angående förutnämnda avsägelserätt, antaga de vid propositionen fogade lagförslagen med den ändringen, att 35 § i lagen om val till riksdagen erhöles följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Utskottets förslag)

35 §.

Av *kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än den, som uppnått sextio års ålder, samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av *fullmäktige* godkännes.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för det utlåtande vi nu behandlar föreslås att de nuvarande valnämnderna för varje valdistrikt skall ersättas med en valnämnd för varje kommun. I kommun med flera valdistrikt skall valnämnden för varje valdistrikt utse erforderligt antal personer att såsom valnämndens deputerade vara valförrättare i distriktet.

Mot de nyheter som här föreslås har inga invändningar rests i några motioner.

Propositionen föreslår också att antalet ledamöter i valnämnderna skall vara fem, av vilka fyra skall utses av fullmäktige, och en, nämligen ordföran-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

den, skall förordnas av länsstyrelsen. Vad beträffar detta förslag har det väckts motioner med förslag om att fullmäktige skall kunna utse ett större antal ledamöter. Det kan anföras flera skäl för detta. I nutida kommunallagstiftning brukar föreskrivas ett minimiantal ledamöter i styrelser och nämnder, oftast fem, men fullmäktige brukar ha möjlighet att besluta om större antal. Några skäl mot en sådan anordning kan knappast åberopas när det gäller valnämnderna men däremot finns flera skäl för en sådan regel. Vi har i en motion anført att i en kommun med flera än fem valdistrikt kan valnämnden anse det lämpligt att ha en representant i varje valdistrikt inom kommunen. Det finns andra motioner med annan motivering för ett större antal ledamöter i valnämnden.

Vad som nu har sagts om ledamöternas antal är emellertid inte huvudfrågan i det förslag till modernisering av vallagarna som såväl från centerpartihåll som från socialdemokratiskt håll har presenterats i motioner i anslutning till denna proposition.

Det gäller också bestämmelserna om vallokalernas öppethållande. Nu gäller olika bestämmelser för stad och landsbygd och för riksdagsmannaval och kommunalval. Såvitt jag förstår finns det ingen anledning att ha olika huvudregler för stad och landsbygd. Förslagen i motionerna innebär inte något yrkande om längre öppethållande än för närvarande. Nyheten är egentligen att den för stad gällande bestämmelsen, att vallokal skall vara öppen två timmar efter kl. 7 på eftermiddagen, skall gälla även för landsbygden. Därigenom ernår man en mycket betydelsefull fördel: oavsett vilka valtider som i övrigt tillämpas i de olika kommunerna kommer alla vallokaler i landet att vara öppna mellan kl. 7 och 9 på eftermiddagen om man följer motionärernas förslag. Detta kommer att väsentligt underlätta valdeltagandet, särskilt för väl-

jare från annan ort som inte har skaffat sig kännedom om gällande valtider.

Starka skäl talar också för att bestämmelserna för andrakammarval och kommunalval göres lika. Ett ytterligare skäl har vi fått genom att kommunalvalen i nybildade kommuner i vissa fall skall ske samtidigt med andrakammarvalen. Såvitt jag förstär innebär detta, att de nuvarande bestämmelserna måste ändras.

I en till föreliggande utskottsutlåtande fogad reservation av herr Torsten Andersson m. fl. har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förnyat övervägande av frågan om lika valtider m. m. Om en sådan översyn kommer till stånd, bör även frågan om antalet ledamöter i valnämnderna kunna tas upp till övervägande.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Torsten Andersson m. fl.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det finns i den skrivning som presteras av utskottet rätt mycket som stämmer överens med de uppfattningar reservanterna har anført. Den väsentliga skillnaden ligger närmast i att man i reservationen fastställt en tidpunkt, 1964 års andrakammarval, vilket förfaringssätt inte utskottet i sin helhet velat vara med om. Annars råder i mycket stora drag en samstämmig uppfattning om vilken ordning som bör vara rådande.

Vi tycker ändå att den erfarenhet man vunnit vid 1962 års val är otillräcklig för att skriva så bestämt som att man vill att en ny ordning skall vara genomförd till 1964 års andrakammarval. Det kan behövas litet mer erfarenhet av hur detta system fungerar innan man går så långt. Det kan också vara svårt att få fram dessa ändringar på så kort tid.

Jag vill tillägga att det under debatten i dag i första kammaren klart har deklarerats från regeringshåll, att man

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

är beredd att snarast möjligt ta hänsyn till de framförda synpunkterna men att man inte vill garantera att så kan ske till 1964 års val.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Hur vill herr Henningsson klara saken, om denna översyn inte kan ske till 1964 års andrakammarval? Man vet väl redan nu att man i vissa nybildade kommuner kommer att ha kommunalval samtidigt med 1964 års andrakammarval.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Larsson, det finns i detta sammanhang flera olika propåer att ta ställning till, den saken är klar. Reservationen rör sig huvudsakligen om vallokalernas öppethållande, och det är på den punkten som reservanternas och utskottets skrivning är samstämmig.

När det gäller antalet ledamöter i valnämnd, en fråga som vi också diskuterar, har utskottet varit på det klara med att man borde vara nöjd med fem ledamöter. Det finns inom dessa olika valorganisationer en mycket stor variation över hela fältet. Man har ju möjligheter att delegera folk, så att man får den ordning man ändå behöver vid valförrättningen.

Jag tror därför att det finns möjlighet att ordna denna sak till 1964 års val, även om en ny skrivning inte skulle vara klar vid den tidpunkten.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! I fjol var jag med om att bära fram en motion om enhetliga valtider — givetvis med dispensmöjligheter — för andrakammarval och kommunalval och för val i stad och val på landsbygd. I år har en liknan-

de motion burits fram av herr Johansson i Norrköping m. fl.

I fjol lät jag mig nöja med det uttalande utskottet gjorde, vilket finns återgivet i utskottets utlåtande detta år. Erfarenheterna från fjolårets kommunalval pekar emellertid i den riktningen, att det bör ske någonting inom en snar framtid, ty den oenhetlighet som råder mellan närliggande kommuner skapar besvär och försvarar valdeltagandet. I vissa områden visar det sig, att man har vissa valtider i stad och andra valtider i omkringliggande landskommuner. Valtiderna i städerna utanonseras ordentligt. Medborgarna i landskommunerna inbillar sig att samma valtider även gäller inom deras kommuner och framför allt att vallokaler-na hålles öppna lika lång tid på kvällarna. Resultatet blir att de inte får möjlighet att rösta därför att de kommer för sent; vallokalerna är stängda när de kommer. Jag anser att det är önskvärt att man, för att befordra valdeltagandet, så snabbt som möjligt når fram till enhetlighet på detta område.

Därför ber jag nu, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Torsten Andersson m. fl.

I detta anförande instämde herr Johansson i Norrköping (s).

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning att alltför mycket förlänga denna debatt, eftersom skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning ändå inte är så stor. Vi som har undertecknat reservationen vänder oss dels emot att det föreligger olika bestämmelser beträffande vallokalernas öppethållande vid riksdagsmannaval och kommunalval och dels emot att det även föreligger olika bestämmelser när det gäller städer och landsbygd. Vi bör vara angelägna om att hålla samma service åt landskommunväljarna som stadsväljarna. Visser-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

ligen kan man väl förstå de valnämnder i mindre valdistrikt, som tycker att det räcker att hålla vallokalerna öppna till klockan 7 på kvällen, men det gäller i alla fall härvidlag att ge samma möjligheter för landsbygdsväljarna som för stadsväljarna att kunna avlämna sina röster i vallokalerna.

Denna fråga har varit aktuell vid flera tillfällen, och man konstaterar också i utskottets utlåtande, att erfarenheterna från 1962 års kommunalval ej är tillfredsställande. Reservanterna menar då att det finns starka skäl för att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till lagändringar, så att enhetliga valtider kan tillämpas redan vid 1964 års val.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! I diskussionen om önskvärldheten av ett likartat öppethållande för väljarna över hela landet är det en sak som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på. Den gäller det förhållandet, att val icke får pågå under högmässotid. Det har varit mycket stora svårigheter för länsstyrelserna att därvidlag kunna ordna på sådant sätt, att vallokalerna är öppna under samma tider inom de olika kommunerna och de olika församlingarna. Med hänsyn till den diskussion som förts här vill jag framföra det önskemålet, att när regeringen skall ta ställning till denna fråga den saken också beaktas. Jag tycker inte att det finns något skäl för att inte vallokalerna skulle kunna vara öppna även under högmässotid, allra helst som tiden nu ändå utsträcker till så stor del av dagen. Det finns många praktiska skäl som talar för en sådan ordning. Jag vill alltså bara göra en hemställan till regeringen, att den överväger den sak jag här påtalat i samband med en översyn av tiderna för vallokals öppethållande.

I detta anförande instämde herr Alemyr (s).

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Den diskussion som förekommit här i anledning av utskottets utlåtande har så gott som uteslutande rört en fråga, som över huvud taget inte behandlats i propositionen. Propositionen avser ett förenhetligande av valnämndsorganisationen inom landets samtliga kommuner och ett avkopplande av magistraterna från valbestyren. Den sysslar däremot inte alls med tiderna för vallokals öppethållande. Regeringen har därför inte haft minsta anledning att i detta sammanhang ta ställning till den fråga som nu diskuterats i denna kammare.

Jag tror att jag här i denna kammare kan säga precis som jag gjorde i första kammaren, att jag för egen del vad gäller lagen om val till riksdagens andra kammare är beredd att vid lämpligt tillfälle ta upp de frågor om öppethållande som här berörts till närmare övervägande och att jag beträffande lagen om kommunalval, som ju sorterar under inrikesministern, för hans del kan lova att han är beredd till samma övervägande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen A); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen A) av herr Torsten Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av vissa pensionsförpliktelser i Enskilda järnvägarne pensionskassa.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per-Olof Hanson* och *Holmberg* (I: 507)

samt den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 618), hade hemställts, att riksdagen måtte 1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kr. för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnnes; 2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1963/64 bestämdes till nominellt 100 milj. kr., motsvarande ett emissionsbelopp av 450 milj. kr.; 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbudna av staten; 4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt beaktades att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 507 och II: 618 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Källqvist*, *Åkerlund*, *Staxäng*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 507 och II: 618,

1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnos;

2. besluta, att under budgetåret 1963/64 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 100 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt beaktades att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet;

2) av herrar *Ivar Johansson, Bengtsson, Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 507 och II: 618, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag gjordes till föremål för utredning, varvid särskilt borde beaktas att betryggande garantier skapades för att aktierna icke efter hand samlades på ett fåtal händer;

3) av herr *Svensson* i Ljungskile, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr PALM (h):

Herr talman! Utskottet har kort och rutinmässigt som vanligt avstyrkt denna framställning om försäljning till allmän-

heten av statens aktier i LKAB. Det kan förefalla meningslöst att upprepa de argument som framförts från denna talarstol år efter år, liksom ett upprepande av denna motion kan te sig som en överloppsgärning. Detta är emellertid en principskiljande fråga, och det kan inte döljas att syftet med att ihärdigt återkomma delvis är att demonstrera den skillnad i uppfattning som föreligger mellan motionärerna och reservanterna å ena sidan och den nuvarande riksdagsmajoriteten å den andra. Jag skall inte nu gå in på det mycket betydelsefulla ämnet om det enskilda ägandets spridning och behovet av att ge småspararna ökade möjligheter till värdebeständiga placeringar. Jag skall bara som hastigast beröra ett avsnitt av detta frågekomplex, nämligen sambandet mellan kapital, lönsamhet och produktivitet inom näringslivet.

I och med att efterfrågan på kapitalplaceringsobjekt styrs av spararnas förväntningar på säkerhet för och avkastning på sina placerade penningmedel uppstår en press på företagen, som med hänsyn till sina möjligheter att få erforderliga kapitaltillskott och därmed vidga sin verksamhet ständigt känner behov av att driva verksamheten så rationellt och så lönsamt som möjligt. Detta sammanfaller med ett allmänt intresse av största möjliga produktionsstegring. Därför är det ur alla synpunkter lyckligt, att enskild efterfrågan på aktier tillåts spela en större roll i det ekonomiska livet. Ur motionärernas och reservanternas synvinkel är det därför önskvärt, att bolag som LKAB kan ställa material till aktiemarknadens förfogande, och jag tänker då på en starkt vidgad och breddad aktiemarknad, som skulle göra det naturligt för småspararna att välja denna form av penningplacering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Virgin m. fl. Därest denna reservation avslås och därmed punkterna 1 till 3 faller, yrkar jag i andra hand bifall till punkt

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

4 i reservation nr 1 med den ändringen, att orden »utöver försäljningen av aktier i LKAB» utgår. Därmed blir detta andrahandsyrkande överensstämmande med reservationen nr 2, även om det till formen inte är helt identiskt med denna.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Frågan om försäljning av aktier i LKAB och eventuellt andra statliga företag har varit föremål för så många debatter i kammaren under årens lopp, att jag inte skall trötta med att upprepa de skäl som motiverar den ståndpunkt vårt parti intagit. Vi har den uppfattningen, att man inte bör fatta ett omedelbart beslut om en sådan försäljning. Vad vi önskar är att man skall göra en utredning om frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag och därvid särskilt uppmärksamma, att betryggande garantier bör skapas för att aktierna inte efter hand kommer att samlas på ett fåtal händer.

Jag ber, herr talman, med dessa ord och med hänvisning till vad som från vårt håll yttrades i denna fråga i fjol att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vet inte vad herr Palm menade med att detta är en fråga som på sikt och framför allt kanske i dag förefaller att vara mycket torr. Men jag håller med herr Palm om att frågan är principskiljande. Förslagen om försäljning till enskilda personer av LKAB:s aktier och om utredning beträffande försäljning av aktier i andra statliga företag har varit uppe till behandling under de senaste sex riksdagarna, och vid varje tillfälle har riksdagen avslagit motionerna.

Liksom tidigare föreslår nu folkpartiet och även högern försäljning av ett visst antal LKAB-aktier. Vidare föreslår man, att vid denna försäljning skall tillämpas sådana bestämmelser, att en verklig spridning av aktieägandet kan

komma till stånd. Därvid tänker man väl i första hand på småspararna.

I reservation nr 1, som i någon mån skiljer sig från sina föregångare — i år föreligger icke något förslag till marknadskurser — skriver reservanterna bl. a., att den av motionärerna föreslagna försäljningen av statens aktieinnehav syftar till att öka allmänhetens intresse för aktieförvärv och till att vinna en från demokratisk synpunkt önskvärd spridning av äganderätten. Detta skulle i sin tur medverka till ett ökat intresse hos allmänheten för de statsägda företagen.

Herr talman! Det skulle säkerligen finnas anledning att knyta ett flertal reflexioner kring en sådan spridning, men jag skall nöja mig med några få.

Vad är det som avgör om den enskilda människan över huvud taget skall kunna äga några aktier eller inte? Det avgörande är väl att vederbörande har pengar att köpa aktier för. Då finns det anledning att komma ihåg, att vi fortfarande lever i ett samhälle, där inkomsterna är fördelade på ett synnerligen ojämnt sätt. Redan detta bör ju begränsa möjligheterna för ett ganska stort antal människor att köpa aktier exempelvis i LKAB. Detta gäller inte minst industriarbetarna. Det är ju den gruppen som är lägst betald i samhället. Jag är övertygad om att en mycket stor del av dessa människor kommer att få mycket stora svårigheter att genom aktieköp bli delägare i LKAB. Med andra ord, industriarbetarna och alldeles särskilt låglönegrupperna kommer att få ringa möjlighet att bli delaktiga av den av reservanterna föreslagna spridningen av äganderätten. Risken är nog i stället att om reservanterna får igenom sina förslag endast det fåtal, som i dag är kapitalstarka, på sikt kommer att äga aktierna i LKAB.

Kvar står det faktum, herr talman, att genom statens aktieinnehav i företaget alla samhällsgrupper, även de lägsta inkomsttagarna är aktieägare. Detta förefaller mig vara en betydligt mer sym-

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

patisk och demokratisk ordning än vad reservanternas förslag innebär.

Det är en annan sak som jag gärna vill säga några ord om. Reservanterna föreslår försäljning av statsägda aktier i ett mycket betydelsefullt bolag. Det rör sig om förvaltningen av stora naturtillgångar — de lappländska järnmalmstillgångarna. Därtill måste vi komma ihåg, att staten kommer att få bära ansvaret för utvecklingen i hela denna landsända, där man sedan lång tid tillbaka brottas med synnerligen stora sysselsättnings-svårigheter. Det går knappast någon vecka utan att länets representanter från denna talarstol vittnar om vilka bekymmer man har exempelvis i Norrbotten.

Staten har nu genom vinster i LKAB lyckats få fram pengar till ett utvecklings- och forskningsarbete, som i första hand skall syfta till att skapa ett aktivi näringsliv i Norrland. Det var ju för detta ändamål som Norrlandsfonden skapades. Men förslaget om försäljning av viss del av de statsägda aktierna i LKAB måste väl i alla fall medföra mycket stora risker. Jag tror också att en sådan försäljning skulle väcka mycket stor oro bland befolkningen i Norrbotten.

I detta sammanhang ber jag att få citera ett yttrande som LO avgav, när utskottet hade att behandla liknande motioner 1957. Jag tycker att LO i den skrivningen har sagt mycket beaktansvärda saker i fråga om delägarskapet i LKAB: »Då LO vill avstyrka motionärernas förslag sker det främst med hänsyn till att statens övertagande av huvuddelen av LKAB-aktierna skett för att staten dels skall ekonomiskt tillgodogöra sig de framtida vinsterna från brytningen av lapplandsmalmen, dels härvid kunna ta hänsyn till dessa områdets växande behov av stabil och växande sysselsättning. Det kan då icke vara rimligt att staten kort tid därefter avhänder sig en stor del av aktiestocken.»

Ja, herr talman, jag kan mycket väl

förstå herr Palms principiella inställning till det kollektiva ägandet som han här tidigare har pläderat för. Där emot kan jag inte förstå hans ovilja mot att staten äger naturtillgångar av det slag det här rör sig om.

Vad sedan beträffar reservation nr 2 har det inte inträffat någonting nytt som kan ge riksdagen anledning att inta en annan ståndpunkt än riksdagen gjorde förra året, varför jag till sist vill yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PALM (h):

Herr talman! Det skulle vara mycket frestande att ta upp en utförlig debatt med anledning av herr Blomkvists anförande, men jag skall inte låta mig förledas till det. Jag skall inskränka mig till att ta upp en enda sak i hans anförande. Jag tycker att hans uppfattning, att den stora mängden av människor i vårt välfärdssamhälle inte kan få pengar över, framstår som ytterst pessimistisk. Jag skulle snarare tro, att vi har anledning hoppas att välståndet kommer att ökas så att allt flera och så småningom de allra flesta får möjlighet och lust att spara. För att undvika att ytterligare polemisera vill jag hänvisa honom till att ta del av en artikel i tidskriften Tiden, som har skrivits av den socialdemokratiska advokaten Rudling. Där har han utvecklat hur nödvändigt det kommer att bli att skapa värdebeständiga placeringsobjekt för den stora mängd av människor i detta land som fortlöpande få ökade inkomster. Detta berör något av det väsentliga bakom kravet på att man skall tillföra marknaden aktier i företag av denna art.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Personligen är jag inte så pessimistisk beträffande förutsättningarna för exempelvis låglönegrupperna att hävda sig på arbetsmarknaden. Men när man vet vilken lönesättning som för närvarande råder, när man vet att ett mycket stort antal av in-

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

dustriarbetarna har en medelförtjänst per timme av mellan 5,50 och 6 kronor, måste man fråga sig hur dessa människor skall kunna komma i åtnjutande av denna möjlighet att sprida äganderätten. Dessa grupper använder sig av målsparande. De har inte möjlighet att ge sig in på det långsiktiga sparande som ett aktieäggande ändå är.

Jag vill slutligen säga till herr Palm, att jag har erfarenheter från ett mycket långvarigt fackligt arbete. Jag är medveten om att de insatser som gjorts för att öka arbetarnas förtjänster givit mycket goda resultat, och jag tror inte att representanter för högerpartiet vid de förhandlingar som förts, inte minst beträffande låglönegrupperna, hade kunnat hävda dessa gruppers intressen bättre än som nu skett. Men ändå tror jag att dessa grupper, med de inkomster de har, har mycket små möjligheter att ta del av den spridning av äganderätten som högerpartiet föreslår.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen meddelade, att ärendet komme att företagas till avgörande med iakttagande av den uppdelning som tillämpats i reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Försäljning av aktier i LKAB

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Palm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 53, såvitt avser försäljning av aktier i LKAB, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Palm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 52 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Försäljning av aktier i statliga företag över huvud taget

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till det i reservationen 1) av herr Virgin m. fl. under punkten 4 gjorda yrkandet med av herr Palm under överläggningen angiven ändring, innebärande att orden »utöver försäljningen av aktier i LKAB» utginge; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Palm begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Eliasson i Sundborn votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 53,

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

såvitt avser försäljning av aktier i statliga företag över huvud taget, antager det i reservationen 1) av herr Virgin m. fl. under punkten 4 gjorda yrkandet med av herr Palm under överläggningen angiven ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 54 ja och 23 nej, varjämte 94 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 53, såvitt avser försäljning av aktier i statliga företag över huvud taget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det i reservationen 1) av herr Virgin m. fl. under punkten 4 gjorda yrkandet med av herr Palm under överläggningen angiven ändring.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Palm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 54 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14**Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 508) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Nordgren* (II: 617), hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1964/65 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörande uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, *dels ock* i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Utskottet hemställde, att motionerna I: 508 och II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Åkerlund, Staxäng* och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 508 och II: 617, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1964/65 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, *dels ock* i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PALM** (h):

Herr talman! Det rör sig här om en följdmotion till en tidigare avslagen motion, vilka båda syftar till besparingar i budgeten. Eftersom frågan diskuterats i anslutning till behandlingen av den föregående motionen skall jag nu nöja mig med att yrka bifall till reservationen av herr *Virgin* m. fl.

Herr **GUSTAFSSON** i Uddevalla (s):

Herr talman! Denna fråga har nu behandlats för femte året i följd. Innehållet i motionerna har varit detsamma år efter år. Det är sålunda inga nya argument som har åberopats. Enligt utskottsmajoritetens mening finns det ingenting som motiverar ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida.

Med hänsyn härtill skall också jag undvika att gå in på en sakdebatt. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr *Virgin* m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 24 innevarande april.

§ 15

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, angående användande av riksbankens vinst för år 1962 samt utlåtande i anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken angående återbetalning till statsverket av till avbetalningslänefonden anvisade medel, och

nr 15, i anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken angående *Tumba pappersbruks* framtida ställning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av dels väckta motioner om sänkning av rösträttsåldern m. m., dels ock väckta motioner angående sänkning av myndighetsåldern, och

nr 19, i anledning av väckt motion om förlängning av preskriptionstiden för borgensåtaganden;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnader för viss psykologisk samtalsbehandling och rådgivning,

nr 43, i anledning av väckt motion om förbud mot försäljning av vissa livsmedelsimitationer, och

nr 44, i anledning av väckta motioner

om tilläggs pensionsförsäkringen för företagare och fria yrkesutövare; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motion om fordons förseende med anordning för belysning av mötande fordons vägbana,

nr 18, i anledning av motioner om anteckning i fastighetsbok angående fast fornlämning,

nr 19, i anledning av motioner om lagstadgad förhandlingsskyldighet vid ifrågasatt expropriation, och

nr 20, i anledning av motion angående älgjakten.

§ 16

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en atomkraftstation i Marviken.

Vidare anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 133, i anledning av väckta motioner om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.

Slutligen anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1963/64, m. m.; och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

§ 17

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 148, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor, och

nr 149, med förslag till lag om upplåtande av kyrkorum i vissa fall.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18

Till bordläggning anmälades bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående engångsunderstöd till f. d. städerskorna i riksdagshuset Ada Nyström och Anna Ericson.

§ 19

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående ny huvudorganisation för statens järnvägar, motionerna:

nr 882, av herr *Enskog m. fl.*,

nr 883, av fröken *Karlsson* och herr *Nilsson* i Göingegården, och

nr 884, av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., motionerna:

nr 885, av herr *Dahlgren m. fl.*,

nr 886, av herr *Dahlgren m. fl.*,

nr 887, av herr *Elmwall m. fl.*,

nr 888, av herrar *Elmwall* och *Persson* i Heden, och

nr 889, av herr *Hedlund m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 20

Herr talmannen meddelade, att herr Darlin enligt till kammaren inkommet

läkarintyg vore sjukskriven under tiden
den 18—den 30 innevarande april.

Herr Darlin beviljades ledighet från
riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 0.22 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson